

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อิทธิพลของวัตถุมงคล ที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน
The Influence of Amulets toward Modern Thai Society

พระมหามন্ত্রী วสุโก (ป้อมสุข)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขา พระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๔๒
ISBN 974-575-481-1

อิทธิพลของวัตถุมงคล ที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน

พระมหามন্ত্রী วุลโก (ป้อมสุข)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขา พระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๔๒
ISBN 974-575-481-1

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Influence of Amulets toward Modern Thai Society

Phramaha Montree Vallabho (Pomsookh)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of

The Requirement For The Degree of

Master of Arts

(Buddhism)

in

Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Bangkok, Thailand

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
นิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
พระพุทธศาสนา

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

พ.ร.อ. สุวิทย์ (พระสุธีรญาณ)
ประธานกรรมการ

พ.ร.อ. สุวิทย์ (พระมหาวิเชียร ปญฺญาวชิโร)
กรรมการ

พ.ร.อ. สุวิทย์ (อาจารย์ทรงวิทย์ แก้วศรี)
กรรมการ

พ.ร.อ. สุวิทย์ (ร.ท.ดร. บรรจบ บรรณรุจิ)
กรรมการ

พ.ร.อ. สุวิทย์ (ดร. บัว พลรัมย์)
กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ดร. พระมหาวิเชียร ปญฺญาวชิโร	ประธานกรรมการ
อาจารย์ทรงวิทย์ แก้วศรี	กรรมการ
ดร. บัว พลรัมย์	กรรมการ

(1)

ชื่อวิทยานิพนธ์	อิทธิพลของวัดดุมงคลที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบัน
ผู้วิจัย	พระมหามนตรี วสุลโก (ป้อมสุข)
ปริญญา	พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาพระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุม	ดร. พระมหาวิเชียร ปญญาวิชโเว ป.ธ.๕, พธ.บ., M.Ed., Ph.D.
วิทยานิพนธ์	อาจารย์ทรงวิทย์ แก้วศรี ป.ธ.๗, พ.ม., พธ.บ., M.Lib.Sc.
	ดร. บัว พลรัมย์ ป.ธ.๔, พธ.บ., M.A., Ph.D.
วันสำเร็จการศึกษา	๕ เมษายน ๒๕๔๒

บทคัดย่อ

ในการศึกษาวิจัยอิทธิพลของวัดดุมงคลที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบันนี้ ผู้วิจัยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อและอิทธิพลของวัดดุมงคลที่มีอยู่ในสังคมไทย โดยแบ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น 5 บท ดังต่อไปนี้

บทที่ 1. กล่าวถึงความเป็นมา ความสำคัญของปัญหา วัดดุมงคลของการวิจัย ปัญหาที่ต้องการทราบ คำจำกัดความที่ใช้ ขอบเขตการวิจัย และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

บทที่ 2. กล่าวถึง ความหมาย ประวัติ พัฒนาการ ประเภทของวัดดุมงคล ความเชื่อเกี่ยวกับวัดดุมงคลตามหลักศาสนาพราหมณ์และในสังคมไทย

บทที่ 3. กล่าวถึงอิทธิพลของวัดดุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในด้านต่าง ๆ เช่น ความเชื่อ พิธีกรรม เป็นต้น

บทที่ 4. กล่าวถึงผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งเป็น 5 ส่วน

บทที่ 5. กล่าวถึงการสรุปผลและข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษา เอกสารและแบบสอบถาม ได้ข้อสรุปว่า ทศนคติและความเชื่อในสังคมไทยปัจจุบันมีความเชื่อเรื่องวัดดุมงคลค่อนข้างสูง ทั้งยังเชื่อมั่นในอำนาจของวัดดุมงคลที่ได้รับการปลุกเสกจากพระภิกษุในพระพุทธศาสนา และเข้าใจว่าวัดดุมงคลเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนา จึงได้ยอมรับและศรัทธาต่อวัดดุมงคลอย่างสนิทใจ

Thesis Title : The Influence of Amulets toward Modern Thai Society

Researcher : Phramaha Montree Vallabho (Pomsookh)

Degree : Master of Arts (Buddhism)

Thesis Supervisory Committee :

1. Dr. Phramaha Vichao Panyavajiro. Pali V, B.A., M. Ed., Ph.D.
2. Mr. Songvit Kheawsri Pali VII, Dip. in Ed., B.A., M.Lib.Sc.
3. Dr. Bua Polram Pali IV, B.A., M.A., Ph.D.

Date of Graduation : April 5, 1999

ABSTRACT

This present research was studied about the influence of amulets toward modern Thai society. The researches's purpose was to evaluated the belief and the influence of amulets in Thai society. This thesis was divided into five chapters.

Chapter 1. mentioned about history, the importance of research problem, the purpose of this research, the problem which one that want to know, the definition of words, research boundary and the benefit of this research.

Chapter 2. reviews of the literature for described the meaning, history, development, kinds of amulet, the belief about amulets in Brahmin religion and in Thai society.

Chapter 3. mentioned about the influence of amulets in Thai society such as belief, ceremony etc.

Chapter 4. showed the results and discussion, that was divided into 5 parts.

Chapter 5. conclusion and suggestion of the research study.

The results from the analysis of a documentary research and a questionnaire was concluded that an attitude and belief in amulets was high in modern Thai society. It was found that people believed in the power of amulets's which magically incantation from Buddhism's monk's and understood that amulets was a part of Buddhism. They were absolutely admitted and faithfully with amulets.

(3)

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เนื่องจากการอนุเคราะห์จากบรรดา
คณาจารย์ และผู้เปี่ยมด้วยน้ำใจงาม ดังต่อไปนี้ :

กราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ ดร. พระมหาวิเชียร ปัญญาวิโร และขอเจริญพร
ขอบคุณอาจารย์ทรงวิทย์ แก้วศรีและ ดร. บัว หลรัมย์ ในฐานะที่เป็นคณะกรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำ ข้อคิดเห็น และตรวจสอบแก้ไข ข้อบกพร่องวิทยา
นิพนธ์นี้ อย่างดียิ่ง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งได้มอบทุน
ในการศึกษาวิจัย

ผู้ที่มีส่วนกระตุ้นเตือน และให้กำลังใจ ตลอดเวลาการเตรียมวิทยานิพนธ์ และ
ในเวลาเขียนวิทยานิพนธ์ คือคุณจำลอง เมื่อนโกตา, ท่านพระครูใบฎีกาสัน เจ้าหน้าที่
ห้องสมุดบัณฑิตวิทยาลัย มจร. ญาติโยมพุทธศาสนิกชนรอบๆวัดอมรินทราราม ที่คอย
สอบถามให้กำลังใจเรื่อยมา

คุณปิยาภัทร พงศ์รินทร์, คุณสนอง แพใหญ่ ภาควิชาเภสัชวิทยา คณะ
แพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ที่ได้ช่วยเหลือในการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลพร้อมการจัดพิมพ์

พระมหาเกษม หาสจิตโต วัดบางขวาง นนทบุรี ซึ่งเป็นทั้งเพื่อนร่วมรุ่น
(บพ.มจร.) ที่ปรึกษาและช่วยรับภาระในการจัดพิมพ์ ตลอดจนช่วยอนุเคราะห์ให้การ
สนับสนุนการเขียนวิทยานิพนธ์ และท่านซึ่งเป็นส่วนสำคัญคอยให้พลังส่วนลึกของชีวิตผู้
ศึกษาวิจัยตลอดกาลเสมอมา คือ คุณโยมพ่อโยมแม่ และญาติมิตรที่มีอุปการคุณทุกท่าน

ผู้เขียนขอขอบคุณ สถาบันการศึกษา และท่านผู้เกี่ยวข้องที่มีรายนามข้างต้น
ตลอดทั้งที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ ซึ่งมีส่วนร่วมช่วยเหลือให้วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

พระมหามนตรี วรุลโก (ป้อมสุข)

๕ / ๔ / ๒๕๕๒

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(2)
กิตติกรรมประกาศ	(3)
สารบัญ	(4)
คำอธิบายการใช้สัญลักษณ์ และคำย่อ	(6)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.3. ปัญหาที่ต้องการทราบ	4
1.4. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	4
1.5. ขอบเขตของการวิจัย	5
1.6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	5
บทที่ 2 วัดมุงคลกับความเชื่อของมนุษย์	6
2.1. คำจำกัดความ และความหมายของวัดมุงคล	6
2.2. ประวัติพัฒนาการและประเภทของวัดมุงคล	9
2.2.1 พระเครื่อง	9
2.2.2 เครื่องรางของขลัง	17
2.2.3 ประเภทของวัดมุงคล	19
2.3. ความเชื่อเกี่ยวกับวัดมุงคลตามหลักศาสนาพราหมณ์	26
2.4. ความเชื่อเกี่ยวกับวัดมุงคลในสังคมไทย	31
บทที่ 3 อิทธิพลของวัดมุงคลที่มีต่อสังคมไทย	44
3.1 ด้านความเชื่อ	44
3.2 ด้านพิธีกรรม	54
3.3 ด้านจิตใจ	63
3.4 ด้านศิลปะ และพุทธพาณิชย์	68

(5)

บทที่ 4 ผลของการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูล	77
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	78
ส่วนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นโดยส่วนรวม เกี่ยวกับอิทธิพลของ วัดดงมด ที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน	80
ส่วนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นโดยจำแนกตามเพศ เกี่ยวกับอิทธิพล ของวัดดงมดที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน	90
ส่วนที่ 4 ข้อมูลความคิดเห็นโดยจำแนกตามเพศและอายุ เกี่ยวกับ อิทธิพลของวัดดงมดที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน	96
ส่วนที่ 5 สรุปผลจากการศึกษาวิเคราะห์แบบสอบถาม	115
บทที่ 5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ	118
5.1 บทสรุป	118
5.2 ข้อเสนอแนะ	120
บรรณานุกรม	122
ภาคผนวก	126
ภาคผนวกส่วนที่ 1 ภาพประกอบเนื้อเรื่อง	127
ภาคผนวกส่วนที่ 2 ตัวอย่างแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	141
ประวัติผู้ศึกษาวิจัย	146

คำอธิบายการใช้สัญลักษณ์ และคำย่อ

ตามหลักศาสนาพราหมณ์

การใช้เลขหมายระหัสย่อในพระไตรปิฎก จะระบุเล่ม ข้อ หน้า ตามลำดับ ตัวอย่าง เช่น ขุ.ม. 25 / 188 / 50. หมายความว่า ขุททกนิกาย อรรคมท เล่มที่ 25 ข้อ 188 หน้า 50 ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐.

ส่วนอักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ได้ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลีอักษรไทย ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500. และอรรถกถาฉบับอื่นๆ โดยเรียงตามลำดับอักษรในภาษาบาลี รวมทั้งสิ้น 7 เล่มดังนี้ คือ

คำย่อ	ย่อมาจาก
อจ. ดิก	อঙ্গุตตรนิกาย ดิกนิปาต
อจ. จตุกก	อঙ্গุตตรนิกาย จตุกกนิปาต
อจ. ปญจก	อঙ্গุตตรนิกาย ปญจกนิปาต
ขุ. ม.	ขุททกนิกาย อรรคมท
ที. ปา	ทีฆนิกาย ปาฏิภควคค
ธ. อ.	ธมมปทฎฐกถา
ม. อ.	มชฌิมนิกาย อุปริปตฺตนาสก

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นอกเหนือไปจากอิทธิพลด้านวัตถุที่ควบคู่กับความเจริญเติบโตและพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของสังคมไทยแล้ว ปรากฏว่า อิทธิพลด้านวัฒนธรรม มีแนวโน้มว่าจะเพิ่มมากขึ้น ที่เห็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่าในการดำเนินชีวิตของคนในปัจจุบันนี้เต็มไปด้วยความรีบเร่ง แข่งขัน และความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจึงทำให้คนในสังคมรู้สึกไม่แน่นอน ขาดความมั่นคงในชีวิต อันเป็นเหตุให้เกิดความวิตกกังวล ระส่ำระสาย อันเป็นผลให้มีการแสวงหาหลักประกันเพื่อให้เกิดความแน่นอนมั่นคงในชีวิต หลักประกันเช่นนี้แบ่งเป็น 2 อย่าง คือ

1. หลักประกันในกฎธรรมชาติ (Natural Law) ที่คนสามารถควบคุมได้ มีเหตุผล
2. หลักประกันเหนือธรรมชาติ (Supernatural law) หมายถึงหลักประกันที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามารถทำงาน ได้เหนือกฎเกณฑ์ธรรมชาติ¹

การที่มนุษย์รู้สึกถึงความไม่แน่นอนและไม่มั่นคงในชีวิตและพยายามหาหลักประกันให้กับตัวเองเช่นนี้ถือว่าเป็นปกติธรรมดาของคนโดยทั่ว ๆ ไป แต่เพราะความเจริญทางด้านวิชาการในสาขาต่าง ๆ จึงก่อให้เกิดกระแสความคิดในสังคมไทยขึ้นเป็น 3 กระแสหลักในเรื่องวัฒนธรรมดังนี้คือ

¹ แสง จันทร์งาม, ศาสนศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2534), หน้า 205.

1. กลุ่มที่ยอมรับในเรื่องของวัดดุมงคลและให้ความสำคัญต่อวัดดุมงคลอย่างถึง
2. กลุ่มที่ไม่ยอมรับในเรื่องวัดดุมงคลและปฏิเสธในทุกกรณีที่เกี่ยวข้องกับวัดดุมงคล
3. กลุ่มที่เป็นกลาง ๆ หรือกลุ่มที่ประนีประนอม จะยอมรับบ้างในกรณีที่มีประโยชน์ เช่น การให้ผลทางจิตวิทยา และจะปฏิเสธในกรณีที่เป็นเรื่องมลายไร้เหตุผล

กระแสความคิดเช่นนี้ ก่อให้เกิดความแตกแยกทางความคิดและการวิพากษ์วิจารณ์ซึ่งกันและกันอันนำมาซึ่งความแตกแยกของคนในสังคม ดังเช่นข้อเขียนของปฐมพงษ์ โพธิ์ประสิทธิ์นันท์ ได้เขียนแสดงความเห็นโต้แย้งข้อเขียนของเสฐียรพงษ์ วรรณปก ในเรื่อง การปลุกเสกอธิษฐานสร้างพระเครื่องของสมเด็จพระสังฆราชองค์ปัจจุบันในหัวข้อว่า "เมื่อหัวไม่ส่ายแล้วทางจะกระดิกหรือ" ปรากฏว่า ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากคนในสังคมทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยเป็นอย่างมาก ดังปรากฏเป็นข้อโต้แย้งแสดงความเห็นในเรื่องนี้ออกมาทางสื่อสารมวลชน¹

จากหลักฐานทางโบราณคดี ที่มีการขุดค้นศึกษาเกี่ยวกับแผ่นที่เลขดำรงชีวิตอยู่ในดินแดนประเทศไทยในปัจจุบันนี้ ปรากฏว่ามีร่องรอยของความเชื่อและการนับถือในเรื่องวัดดุมงคลอยู่ในวิถีชีวิตของคนในยุคนั้นมาแต่ครั้งอดีต ดังมีหลักฐานปรากฏว่า

“มีการขุดพบโครงกระดูกมนุษย์โบราณหลายแห่งในสยามประเทศ ทั้งที่จังหวัดกาญจนบุรีที่บ้านเก่า หรือที่บ้านเชียง จังหวัดสุพรรณธานี พบว่า โครงกระดูกเหล่านั้นที่รอบคอมีลูกปัด มีเปลือกหอยแครงเจาะรูร้อยเป็นกำไล แต่ที่บ้านเชียงยังพบว่ามีกำไลตุ๊กกระพรวนทำด้วยสัมฤทธิ์จำนวนมากใช้คล้องคอ คล้องมือ ข้อเท้า หัวเข่า แท้จริงของเหล่านั้นล้วนเป็นเครื่องรางของขลังที่มนุษย์คิดว่า เป็นเครื่องช่วยให้พ้นจากอันตรายต่าง ๆ ตลอดจนเชื่อว่าจะทำให้ฟื้นคืนชีพได้อีกเมื่อตายไปแล้ว”²

¹ ปฐมพงษ์ โพธิ์ประสิทธิ์นันท์, เมื่อหัวไม่ส่ายทางจะกระดิกหรือ, หนังสือพิมพ์มติชน, (6 กุมภาพันธ์ 2537), หน้า 21.

² สรพล ไชยกุล, อาณาจักรเครื่องรางของขลัง : วิถีแห่งความเชื่อของชนชาวสยาม, เขียนพระ, ปีที่ 11 ฉบับที่ 188 : หน้า 16.

กล่าวได้ว่าความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับวัตถุมงคลหรือเครื่องรางของขลัง เป็นรูปแบบหนึ่งของศรัทธาของมนุษย์ที่มีมาแต่ครั้งอดีต โดยได้ “นำวัตถุสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่พอใจแล้วรับเอามาเป็นเครื่องหมายในครอบครองและเล่าของคน ซึ่งเรียกว่า การเชื่อเครื่องหมายและเครื่องราง (Totemism)”⁴

ทั้งนี้การเชื่อเช่นนี้ นับว่ามีประโยชน์ในส่วนที่สร้างความสามัคคีในหมู่คณะนั้น ๆ หรืออาจก่อให้เกิดกระแสแห่งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติหรือสัตว์บางชนิดขึ้นมาได้ เช่น การที่อินเดียถือว่านกยูงและสิงเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ จึงมีข้อห้ามไม่ให้ทำร้ายสัตว์เหล่านี้ เป็นต้น⁵

แต่ในปัจจุบันนี้ ศรัทธาของคนไทยที่มีต่อวัตถุมงคลได้เบี่ยงเบนไปมาก เพราะสาเหตุการสร้างวัตถุมงคลได้กลายมาเป็นสินค้าชนิดหนึ่งที่เรียกว่า “พุทธพาณิชย์” ซึ่งมีผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก จึงได้มีการจัดประชุมสัมมนาในเรื่องวัตถุมงคลเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาพุทธพาณิชย์นี้ โดยได้ผลเป็นข้อสรุปว่า ที่ประชุมส่วนใหญ่เห็นว่าไม่ควรห้ามการสร้างวัตถุมงคล แต่ควรมีการออกประกาศหรือกฎหมายคุ้มครองการสร้างและโฆษณาให้ถูกต้อง ซึ่งจะมีการตั้งคณะกรรมการร่างข้อกำหนดและการควบคุมการจัดทำวัตถุมงคลและพิธีพุทธาภิเษก โดยมีอธิบดีกรมการศาสนาเป็นประธาน⁶

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงเป็นการยากที่จะห้ามหรือปฏิเสธในเรื่องความเชื่อติดในเรื่องวัตถุมงคล เพราะเมื่อสืบถึงต้นตอของวัตถุมงคลหรือพระเครื่องรางของขลังนี้ ปรากฏว่าเกิดมาจากความกลัว ความกังวลใจ ความไม่มั่นใจในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ดังนั้น คราบจิตที่มนุษย์ยังไม่สามารถจัดสาเหตุเหล่านี้ให้หมดไปได้ มนุษย์ก็จะต้องแสวงหาที่พึ่งในลักษณะนี้อีกต่อไป ส่วนเรื่องความศักดิ์สิทธิ์หรือฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของวัตถุมงคลจะมีจริงหรือไม่ หรือจะมีอยู่ในขอบเขตเพียงไรนั้น ก็เป็นการยากที่จะพิสูจน์ได้ และเราก็ไม่ควรที่จะรีบปฏิเสธ เพราะอย่างน้อยที่สุดวัตถุมงคลเหล่านี้ก็ยังถือได้ว่าเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจของผู้ที่ยังมองไม่เห็นหรือไม่แน่ใจว่าตนจะยึดอะไรเป็นที่พึ่ง และเป็นเรื่องศรัทธาของแต่ละบุคคล รวมทั้งประสบการณ์ที่แต่ละคนได้รับจากการเคารพบูชาวัตถุมงคลนั้น ๆ ด้วย

⁴ เสถียร พันธ์รังษี, ศาสนาโบราณ, (กรุงเทพฯ : แผนกวิชาการ คณะกรรมการบริหารกรรมการนิสิต มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2521), หน้า 23.

⁵ เสถียร พันธ์รังษี, ศาสนาโบราณ, หน้า 24.

⁶ “ศธ.เชิดพุทธพาณิชย์ตั้งกรรมการคุมเข้ม”, เดลินิวส์, (วันพฤหัสบดี ที่ 24 มีนาคม 2537) : หน้า 10.

ดังนั้น เพื่อเป็นการจัดทำให้อันเป็นปฏิปักษ์ของคนไทยในเรื่องเกี่ยวกับค่านิยมของ
วัดดุมงคล ตลอดจนการกำหนดขอบเขตทำพิธีของการเข้าไปเกี่ยวข้องกับวัดดุมงคลให้เหมาะสม

ผู้วิจัย ได้เลือกศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของวัดดุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบันให้ชัดเจน
ลงไป เพื่อเป็นการเสนอแนะทำที่ที่เหมาะสมต่อเรื่องนี้ให้แก่สังคม โดยศึกษาว่าอิทธิพลของ
วัดดุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบันนี้เป็นอย่างไร และพระพุทธรูปศาสนาของสิ่งเหล่านี้ได้อย่างไร
อิทธิพลเหล่านี้มีผลกระทบต่อหลักการของพระพุทธศาสนาหรือไม่ เพราะถือว่าเรื่องเหล่านี้เป็นสิ่งที่
ที่สังคมมีความต้องการที่จะทราบ ทั้งเป็นเรื่องที่ท้าทายระดับสติปัญญาและความสามารถของผู้มีใช้
น้อย จึงก่อให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้า เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างชัดเจน
อันจะสามารถนำไปเป็นปทัสนฐานในการวัดทัศนคติของบุคคลในสังคมได้ในโอกาสต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของวัดดุมงคลที่มีต่อสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับวัดดุมงคลในสังคมไทย

1.3 ปัญหาที่ต้องการทราบ

1. ความหมายและประวัติของวัดดุมงคล
2. อิทธิพลของวัดดุมงคลที่มีต่อสังคมไทย
3. ความเชื่อเกี่ยวกับวัดดุมงคลในสังคมไทย

1.4 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีศัพท์และคำจำกัดความที่ใช้ ดังต่อไปนี้

อิทธิพล พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ให้ความหมายไว้ว่า อิทธิพล
(นาม). กำลังที่ยังผลให้สำเร็จ, อำนาจซึ่งแผ่อยู่ในบุคคลหรือรัฐ ซึ่งสามารถบันดาลให้เป็นไปตาม
ความประสงค์ อำนาจที่สามารถบันดาลให้ผู้อื่นต้องคล้อยตามหรือทำตาม⁷

⁷ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525, (กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2525), หน้า 906.

ในงานวิจัยนี้ อธิพล หมายถึง พลังหรืออำนาจ (ของวัดดงมด) ที่มีผลต่อสังคมไทย ในด้านต่าง ๆ เช่น ความเชื่อของคนในสังคม หรือพฤติกรรมของคนในสังคม เป็นต้น

มงคล หมายถึง เหตุที่นำมาซึ่งความเจริญ⁸

วัดดงมด หมายถึง สิ่งของอันเป็นเหตุนำมาซึ่งความเจริญ ความเป็นสิริมงคล หรือเป็น เครื่องป้องกันอันตรายทั้งที่เป็นพระเครื่อง เครื่องรางของขลังทุกชนิด

สังคมไทยปัจจุบัน หมายถึง กลุ่มคนที่มีความเป็นอยู่มีความสัมพันธ์กันในประเทศไทย เริ่มตั้งแต่ พ.ศ.2484 ซึ่งเป็นช่วงเกิดสงครามโลก ครั้งที่ 2 เป็นต้นมาที่สังคมไทยเริ่มไปฝึกได้เรื่อง วัดดงมดอย่างจริง ๆ จนหลายมาเป็นรูปแบบของพุทธพาณิชย์ในปัจจุบัน

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้จะศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ที่กล่าวถึงอิทธิพล ของวัดดงมดที่มีต่อสังคมไทย นับแต่ ปี พ.ศ.2484 ถึงปัจจุบัน ในการศึกษานี้มีเอกสารที่ใช้ในการ วิจัย ดังนี้

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก วรรณคดี ฎีกา และอนุฎีกา เป็นต้น
2. เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น ศิลาจารึก ลานจารึก หนังสือ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ งานค้นคว้าวิจัยต่าง ๆ
3. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยการจัดกลุ่มข้อมูลด้วยคำสถิติร้อยละ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบอิทธิพลของวัดดงมดที่มีต่อสังคมไทย
2. ทำให้ทราบทัศนคติและความเชื่อเรื่องวัดดงมดที่มีอยู่ในสังคมไทย
3. ทำให้ทราบประวัติและพัฒนาการของวัดดงมด
4. สามารถนำผลการวิจัยที่ได้แล้วไปเป็นข้อมูลในการเสนอแนะ และศึกษาค้นคว้า เกี่ยวกับเรื่องวัดดงมดให้เป็นไปในทางที่เหมาะสม

⁸ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525, หน้า 613.

บทที่ 2

วัดอุโมงค์กับความเชื่อของมนุษย์

2.1 คำจำกัดความและความหมายของวัดอุโมงค์

คำว่า วัดอุโมงค์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งหมายถึงพระเครื่อง¹ เพราะเห็นว่าเป็นคำที่ไพเราะเหมาะสม² และถือว่าการเกิดพระเครื่องเป็นการนำเอาสิ่งที่เป็นพุทธคุณเข้าผสมผสานกับความเชื่อที่เป็นไสยขาว ทำให้กลายเป็นวัตถุสำเร็จรูปที่รวมของบรรดาของขลังทั้งหมดให้อยู่ในวัตถุเดียวกัน³

เข้าใจว่าคำว่า วัดอุโมงค์เป็นศัพท์บัญญัติขึ้นใหม่ในช่วงหลังปี พ.ศ.2500 ลงมา เพราะตรวจสอบความหนังสือที่พิมพ์ก่อนปี พ.ศ. 2500 จะไม่พบคำว่าวัดอุโมงค์เลย จะมีแค่คำว่าเครื่องรางของขลัง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระพิมพ์ หรือคำว่างมงคลเลย ๆ จะพบคำว่าวัดอุโมงค์ในสิ่งพิมพ์ ระหว่างในช่วงปี พ.ศ.2519 จนถึงปีปัจจุบันเป็นจำนวนมาก โดยจะให้ความหมายทั้งที่เป็นคำเรียกแทนพระเครื่องอย่างเดียว และในความหมายรวมถึงเครื่องรางของขลังทุกชนิดที่มีอยู่⁴

¹ศรีศักร วัลลิโภคม, พระเครื่องในเมืองสยาม, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2527), หน้า 49.

²พระมหาเชิด เจริญรัมย์, พระเครื่องกับสังคมไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีทัศนคติของนักวิชาการพุทธศาสนา ในสถาบันอุดมศึกษา, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541), หน้า 124.

³เสวี เสวีสุนิต, การศึกษาพระพิมพ์ดินเผากรุณาอุณ จังหวัดมหาสารคาม, (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2540), หน้า 38.

⁴สุธน ศรีหิรัญ, “หลวงพ่อสุนิต”, จักรวาลพระเครื่อง, ปีที่ 2 ฉบับที่ 17 (กุมภาพันธ์ 2519) : หน้า 17.

ความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับวัตถุมงคล

พระเครื่อง หมายถึง พระพุทธรูปองค์เล็ก ๆ ที่ถือเป็นเครื่องคุ้มครองป้องกันอันตราย⁵ เดิมเรียกว่าพระพิมพ์ โดยจะหมายรวมถึงเหรียญพระเกจิอาจารย์ต่าง ๆ ผู้มีวิตรปฏิบัติเป็นที่เคารพศรัทธาของคนทั่วไป ที่จัดสร้างด้วยวัสดุต่าง ๆ เช่น ชินผง และว่าน เป็นต้น โดยการสร้างอาจมีจุดประสงค์ต่าง ๆ กันออกไป

เครื่องราง หมายถึง ของที่นับถือว่าป้องกันอันตราย⁶ เป็นของที่มนุษย์สร้างขึ้นและเชื่อว่าเมื่อทำพิธีปาฏิหาริย์ สามารถคลบคลานให้เกิดสิ่งที่ดีต้องการได้ เช่น ความอยู่ยงคงกระพัน มีเสน่ห์ มีโชคลาภ แคล้วคลาด เป็นต้น⁷ โดยบางครั้งจะหมายรวมถึงของศักดิ์สิทธิ์ที่ห่อแล้วนำไปวางตรงปากท่อยามสงฆ์พระสงฆ์⁸ แต่มีบางท่านหมายรวมเอาวัตถุล่าง ๆ ที่หายาก นิยมกันว่าเป็นของกายสิทธิ์ เช่น เหล็กไหล ไขทองแดง เป็นต้นว่า เป็นเครื่องรางด้วย⁹

ของขลัง หมายถึง ของที่มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อกันว่าอาจคลบคลานให้สำเร็จได้ดังประสงค์ เป็นวัตถุที่มีความศักดิ์สิทธิ์อยู่ในตัวแล้ว ไม่ต้องปลุกเสกอีก เช่น ไพรดำ ว่าน แร่ เป็นต้น¹⁰

⁵ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2525), หน้า 570.

⁶ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, หน้า 193.

⁷ป. รัตนปัญญา, สอนเด็กไม่ให้เชื่อโชคลางของขลัง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเคียนสโคร์, 2538), หน้า 27.

⁸ส. พลายน้อย, “มูมพระเก่า”, อ้างใน ข่าวดล (พุทธที่ 10 กุมภาพันธ์ 2542) : หน้า 27.

⁹ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์, พระเครื่อง, (กรุงเทพมหานคร : กองการพิมพ์สำนักสภากันแบ่งรัฐบาล, 2514), หน้า 1.

¹⁰ศักดิ์ สุริยัน, พระกริ่ง พระปิลดาที่สำคัญและเครื่องรางของขลัง, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, 2515), หน้า 57-58.

หนังสือ Oxford Advanced Learner's Dictionary ได้ให้ความหมาย Amulet ไว้ว่า

- “Amulet n. 1. Piece of jewelry, etc worn as a charm.”
2. Against evil ¹¹
- เครื่องราง 1. เครื่องประดับที่สวมใส่เป็นเครื่องราง
2. ป้องกันความชั่วร้าย

ในหนังสือ Longman Dictionary of Contemporary English ก็ให้ความหมายของ Amulet ไว้ในลักษณะเดียวกันว่า “Amulet n. an object worn in the belief that it will protect one against evil, disease, bad luck, etc.” ¹²

เครื่องราง น. เครื่องสาธิตด้วยความศรัทธาว่าจะช่วยปกป้องคนจากอันตราย ความเลวร้ายและอัปโชค

พระราชวรมุณีให้ความหมายของวัตถุมงคลไว้ว่า

“วัตถุมงคล” (Mangalavatthu) amulet, talisman ; fetish ; luck piece ; charm ; good-luck charm ¹³

วัตถุมงคล ได้แก่ เครื่องราง และ/หรือยันต์, ซึ่งที่คนนับถือโดยปราศจากเหตุผล, เหริอผู้นำโชค, เครื่องรางของขลัง และสิ่งที่นำโชคมาให้

ดังนั้น วัตถุมงคลในความหมายของพระราชวรมุณี จึงมีความหมายที่ครอบคลุมทั้งพระเครื่อง และเครื่องรางของขลังทุกชนิด

¹¹ AP Cowie, Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English, Fourth Edition, (London : Oxford University Press, 1989), p.36.

¹² Paul Procter, Long man Dictionary of Contemporary English, (London : Longman Group Ltd, 1978), p.29.

¹³ พระราชวรมุณี (ประยุทธ์ ปยุตโต) , พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2528) หน้า 402.

อย่างไรก็ดีในวงการพระเครื่อง ซึ่งประกอบด้วยศูนย์พระเครื่องต่าง ๆ และบุคคลผู้นิยมสะสมพระเครื่องต่างเข้าใจตรงกันว่า วัดอุ้มงคลหมายรวมถึงพระเครื่องและเครื่องรางของขลังทุกชนิด ทั้งที่เป็นของเกิดขึ้นเอง มีองค์ธรรมชาตินั้น ของโบราณเก่าแก่ที่มีผู้สร้างบรรจุไว้ตามกรุต่าง ๆ และของที่สร้างปลุกเสกขึ้นใหม่เพื่อเป็นของชำร่วยสมนาคุณแก่ผู้เปลี่ยนชื่อขายคนที่ปรากฏทางสื่อมวลชนและศูนย์พระเครื่องทั่วไป

ในความหมายที่แท้จริงของสังคมพระเครื่องปัจจุบันจะเรียกพระเครื่องเฉพาะปฏิมากรรมรูปเปรียบขนาดนิ้วของบุคคล เช่น พระพุทธรูป พระสงฆ์และเทพเจ้าองค์ใดองค์หนึ่งเท่านั้น ส่วนรูปแบบอย่างอื่นจะเรียกว่าของขลังทั้งสิ้น

ดังนั้น คำว่าวัดอุ้มงคล จึงหมายถึงสิ่งของทั้งที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติและสิ่งของที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นตามความเชื่อว่าจะเป็นเหตุ นำมาซึ่งความสุขความเจริญ ความเป็นสิริมงคล โชคลาภ หรือเป็นเครื่องป้องกันอันตรายต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ พระเครื่อง เครื่องรางและของขลังชนิดต่าง ๆ นั้นเอง

2.2 ประวัติพัฒนาการและประเภทของวัดอุ้มงคล

2.2.1 พระเครื่อง

ประวัติความเป็นมาของการสร้างพระเครื่องและกำเนิดพระเครื่อง

คำว่า “พระเครื่อง” กับ “พระพิมพ์” ถ้ากล่าวในแง่ของวัตถุแล้ว ถือว่าเป็นสิ่งเดียวกัน แต่ถ้ามองจากอายุ พระเครื่องเป็นของที่เกิดขึ้นใหม่ มีอายุไม่เกินสมัยรัตนโกสินทร์ ในขณะที่พระพิมพ์นั้น มีอายุเก่าแก่มากตั้งแต่สมัยทวารวดี หรือศรีวิชัยแล้ว ปัจจุบันนี้ พอพูดถึงพระเครื่องก็มักจะรวมเอาพระพิมพ์ไปด้วย และดูเหมือนว่า พระพิมพ์ทุกยุคทุกสมัยที่มีมาในอดีต ได้ถูกจัดให้เป็น “พระเครื่อง” ไปหมดแล้ว ยังมีเพียงนักวิชาการทางโบราณคดีเท่านั้น ที่ยังเรียกว่า พระพิมพ์ เพื่อให้มองเห็นความแตกต่างในด้านต่าง ๆ ระหว่างพระเครื่องกับพระพิมพ์ เช่น ในด้านวัตถุประสงค์ ความเชื่อ เป็นต้น เพราะนักวิชาการเหล่านี้ เห็นว่า คำว่า “พระเครื่อง” นั้น ถูกกำหนดให้เรียกกัน ในสมัยรัตนโกสินทร์นี้เอง ส่วนพระพิมพ์นั้น ในสมัยที่มีการสร้างกัน ก็ไม่ปรากฏว่าเรียกว่าอย่างใด แต่ที่เรียกว่าพระพิมพ์ ก็เพราะมักจะพบพระพิมพ์เหล่านั้นพร้อมด้วยแม่พิมพ์ ในกรุต่าง ๆ และใช้เรียกมาก่อนคำว่า “พระเครื่อง” ด้วย ส่วนในปัจจุบันผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า บรรดาผู้ที่มีความเชื่อและความนิยมในพระเครื่องรวมทั้งพุทธศาสนิกชนทั้งหลายทั่วไป เมื่อพูดถึงพระเครื่องแล้วจะมีความเห็นตรงกันว่า หมายถึงพระพุทธรูปองค์เล็ก ๆ อาจจะเป็นพระผง พระกริ่ง หรือเหรียญของพระเกจิอาจารย์ต่าง ๆ จะไม่มีการแบ่งแยกว่า นี่เป็นพระพิมพ์ นี่เป็นพระเครื่อง เมื่อพูดถึงพระเครื่องก็ครอบคลุมไปถึงหมดคือทั้งพระพิมพ์และพระเครื่อง รวมทั้งเหรียญของคณาจารย์ต่าง ๆ ด้วย

ความหมายของพระเครื่องที่ใช้เรียกกันในปัจจุบันนี้ น่าจะมาจากคำว่า เครื่องรางของขลัง นั่นเอง เพราะเป็นคำที่ใช้ควบคู่มากับสังคมไทยแต่โบราณแล้ว เครื่องรางของขลังนั้นเป็นความเชื่อด้านไสยศาสตร์ การใช้เวทมนตร์คาถา เพื่อป้องกันอันตรายอันเกิดจากการกระทำของสิ่งนอกเหนือธรรมชาติหรืออันตรายต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ซึ่งพื้นฐานเดิมของสังคมไทยก็มีความเชื่อในเรื่องเครื่องรางของขลังอยู่แล้ว เมื่อมานับถือพระเครื่อง จึงทำให้มีความเชื่อไม่เียงไปไหนแบบฉบับของเครื่องรางของขลังในที่สุด คือ เชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีฤทธิ์านุภาพสามารถป้องกันอันตรายต่าง ๆ ได้ ด้วยอำนาจของพระเครื่องที่เรา เรียกว่า พุทธคุณ เป็นต้นนั่นเอง ซึ่งเป็นความเชื่อที่ไม่ตรงกับคำสอนตามหลักพุทธศาสนา แต่ชาวพุทธปัจจุบันก็ยังมีความเชื่อในเรื่องนี้อยู่เป็นจำนวนมาก

ในสังคมไทยนั้น การนำเอาพระพิมพ์มาเป็นเครื่องราง หรือพระเครื่องนี้ เป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นทีหลัง เพราะในสมัยสุโขทัยหรือแม้แต่ในสมัยอยุธยาเองก็ไม่ปรากฏว่า มีความเชื่อเรื่องพระเครื่องแต่อย่างใด จะมีก็แต่ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง เช่น ผ้ายันต์ ผ้าประเจียด ตะกรุด เป็นต้น ซึ่งก็มีความเชื่อว่า สิ่งเหล่านี้ สามารถป้องกันอันตรายต่าง ๆ ได้ เช่น ยังไม่ออก ฟันไม่เข้า อยู่อย่างกระพริบ เป็นต้น คริสตจักร วัลลโภคมุ มีความเห็นว่า ความเชื่อเรื่องพระเครื่อง เป็นสิ่งที่ไม่พบเห็นในสังคมไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาและก็ไม่แน่ว่าจะมีในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ๆ ด้วยท่านมีความเห็นว่าน่าจะมีความเชื่อเรื่องพระเครื่องเกิดขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ลงมา เพราะสมัยรัชกาลที่ 5 ก็ปรากฏว่ามีแล้ว โดยท่านให้เหตุผลว่า “สมัยก่อนที่จะมีพระเครื่องนั้น คนไทยไม่นิยมเอาพระพุทธรูปเข้าบ้าน เพราะเป็นของศักดิ์สิทธิ์ที่บริสุทธิ์ควรอยู่ที่วัดไม่ใช่ในบ้านเรือน การนำเข้ามาอาจทำให้เป็นอัมปลงคลได้”¹⁴ นี่ทำให้ได้เห็นว่าคุณในสมัยก่อนนั้น แบ่งแยกระหว่างสิ่งศักดิ์สิทธิ์และสิ่งที่เป็นสาธารณะออกจากกัน เพราะว่าจากการขุดค้นและสำรวจทางโบราณคดี ในสมัยก่อนกรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นไป ไม่ปรากฏว่า มีวัตถุศักดิ์สิทธิ์ในบริเวณที่อยู่อาศัยของบุคคลธรรมดาสามัญ แม้แต่บริเวณพระราชวังเองก็ไม่มี ยกเว้น พระราชวังที่มีวัดอยู่ด้วย ในทางตรงกันข้ามวัตถุศักดิ์สิทธิ์ เช่น พระพุทธรูป พระพิมพ์ เป็นต้น มักจะพบในบริเวณวัด, พระเจดีย์ หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย เช่น ถ้ำ ศาลเจ้า เป็นต้น

¹⁴ คริสตจักร วัลลโภคมุ, พระเครื่องในสมัยอยุธยา, หน้า 14-17.

จนกระทั่งในสมัยรัชการที่ 4 จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวความคิด เพราะได้รับอิทธิพลแนวคิดใหม่ ๆ จากตะวันตก ด้วยว่ารัชกาลที่ 4 พระองค์เองก็ทรงเป็นผู้ที่มีความรู้ ทรงเป็นผู้ทันสมัย ทรงรอบรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ โดยเฉพาะวิทยาศาสตร์ จนพระองค์ได้รับการยกย่องจากคนไทยทั้งประเทศในฐานะทรงเป็น “พระบิดาแห่งวิทยาศาสตร์ไทย” พระองค์ทรงอธิบายเรื่องต่าง ๆ เป็นระบบเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ เช่นทรงอธิบายเรื่องปาฏิหาริย์ของพระบรมธาตุว่าเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ในสมัยนี้เอง ที่มีการนำเอาพระพุทธรูปหรือพระพิมพ์ต่าง ๆ เข้าวังหรือบ้าน เพื่อประดิษฐานไว้เป็นที่เคารพบูชา และเนื่องจากพระพุทธรูปและพระพิมพ์ในสมัยนี้เป็นของเก่าที่ขุดได้จากโบราณสถานต่าง ๆ ในระยะนี้เองจึงทำให้เกิดความนิยมในเรื่องการสะสมของเก่ากันขึ้น ดังนั้น จึงทำให้เกิดการขุดค้นกรุพระเจดีย์ร้างและโบสถ์ลอยจมน้ำโบราณสถานต่าง ๆ กันอย่างแพร่หลาย มีทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย ก็เพื่อที่จะได้พระพุทธรูปบูชา และสิ่งที่มีแสงหาหันมากที่สุดก็คือ พระพิมพ์ หรือพระเครื่องนั่นเอง เพราะในสมัยนี้เข้าใจว่าพระพิมพ์นั้น ได้ถูกกำหนดให้เป็นพระเครื่องไปแล้ว ในการอุปโลกน์พระพิมพ์ให้เป็นพระเครื่องนั้น ก็เพราะในช่วงเวลานั้นได้เกิดความนิยมในพระเครื่องขึ้นมา ซึ่งในเรื่องนี้ ศรีศักร วัลลิโภคม ได้กล่าวไว้ว่า

“เหตุที่พระพิมพ์กลายเป็นพระเครื่องไปก็เพราะมีการเปลี่ยนแปลงบางอย่างในระบบการทำเครื่องรางของขลังขึ้นในช่วงเวลานั้นหรือก่อนหน้านั้น นั่นก็คือ เกิดความนิยมในเรื่องพระเครื่องขึ้น”¹⁵ ซึ่งพระเครื่องที่เป็นต้นตำหรับนั้น สร้างโดยคณาจารย์เขต “พระเครื่องนั้น สร้างเป็นรูปพระกัณฐะขรรค์ อันสมบูรณ์ด้วยพุทธภาวะ และประกอบด้วยกฤตยาคมต่าง ๆ ตามคัมภีร์มนตราของฝ่ายมหายาน ที่เรียกว่า “จตุอาถรรพ์” อันได้แก่ สร้างความแคลา มหานิยม ปราบศัตรู และเพิ่มพูนความสงบสุขสมบูรณ์สวัสดิให้แก่ผู้มีไว้ครอบครอง”¹⁶ ส่วนที่คนไทยเริ่มเกิดความนิยมในพระเครื่องนั้น คือ พระเครื่องคักแดน อันเป็นพระเครื่องแบบเขมร ต่อมาได้มีการสร้างพระเครื่องแบบไทยขึ้น เช่น พระเครื่องปวเรศ พระเครื่องปรมา พระเครื่องวชิรญาณ เป็นต้น อันมีกิตติศัพท์เลื่องลือในเรื่องพุทธคุณอยู่ยงคงกระพันและแคล้วคลาด เป็นต้น

¹⁵ ศรีศักร วัลลิโภคม, พระเครื่องในเมืองสยาม, หน้า 17.

¹⁶ ดวงธรรม โชนเชิดประทีป, พระเครื่อง “ฉบับสมบูรณ์”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, 2513), หน้า 64-65

ก. พระกริ่งถือต้นกำเนิดของพระเครื่อง

สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการทำให้สังคมไทยมีความเชื่อในลักษณะของ “พระเครื่อง” และสร้างพระเครื่องหลาย ๆ รูปแบบนั้นน่าจะ ได้แก่ “พระกริ่ง” โดยที่พระกริ่งนี้มีพุทธคุณในด้านต่างๆ ค่ายก้าวมืดกัน เช่น สร้างความเมตตา มหานิยม อยู่ยงคงกระพัน และทำให้ผู้มีอยู่ในครอบครองมีความเจริญก้าวหน้า มีความสุขสมบูรณ์ เป็นต้น ซึ่งต้องตามลักษณะนิสัยคนไทย ที่มีความเชื่อในเรื่องเหล่านี้เป็นพื้นอยู่แล้ว จึงทำให้เกิดความนิยมในพระกริ่งขึ้นมาในหมู่พุทธศาสนิกชนชาวไทย ได้โดยไมยากนัก อันนำไปสู่การสร้างพระกริ่ง และพระเครื่องรูปแบบต่าง ๆ มากมาย อย่างเช่นในปัจจุบัน

พระกริ่งนั้น เป็นผลผลิตของระบบความเชื่อในลัทธิตันตริกหรือมนตรยานของพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ที่มีความเจริญรุ่งเรืองและแพร่หลายอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่สมัยทวารวดีมา และในสมัยนี้เองเป็นระยะเวลาที่อาณาจักรขอมรุ่งเรืองทั้งทางด้านอาณาจักรและศาสนาจักร อันหมายถึงพุทธศาสนาแบบมหายาน โดยเฉพาะลัทธิตันตริก ที่มีความเชื่ออันเกี่ยวข้องกับโลกียสุข มุ่งเน้นในเรื่องไสยศาสตร์ เช่น คาถาอาคม มนต์ขลังต่าง ๆ มุ่งสนองความต้องการที่เป็นเรื่องของโลกปัจจุบัน มิได้มุ่งเน้นในเรื่องความหลุดพ้นจากกิเลสเหมือนพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ดังนั้น เรื่องไสยศาสตร์ จึงยังคงอยู่ควบคู่กับความเชื่อในพุทธศาสนาโดยตลอด จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้

พระกริ่ง ที่เป็นต้นกำเนิดให้เกิดพระเครื่องขึ้นในประเทศไทย ก็คือ “กริ่งพระปฐม” หรือที่เรียกกันสั้น ๆ ว่า “กริ่งปฐม” พระกริ่งนี้ พระเจ้าปฐมสุริยวงศ์ ซึ่งเป็นกษัตริย์แห่งราชอาณาจักรขอม (เขมร) ทรงเลื่อมใสในพุทธศาสนาฝ่ายมหายานมาก จึงได้ทรงสร้างพระภิกษุสงฆ์ขึ้นโดยเลียนแบบจากคณาจารย์เขมร ที่ได้สร้างพระกริ่งขึ้นก่อนหน้านี้อยู่แล้ว แต่พระองค์ทรงสร้างขนาดเล็ก โดยทรงประกอบพิธีประจุฤทธาตามแบบเดียวกัน และโดยที่พระกริ่งนี้ สร้างโดยพระเจ้าปฐมสุริยวงศ์ จึงเรียกกันว่า “กริ่งปฐม” ในเรื่องนี้ เสถียร โพธิ์นันทะ ได้กล่าวไว้ว่า “...พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 กษัตริย์นักสร้างมหาราชองค์สุดท้ายของกัมพูชา (พ.ศ.1724-1784) ได้แบ่งอำนาจของเขมรให้ถึงจุดสว่างโพลงอีกเป็นวาระสุดท้าย พระองค์เป็นมหายานพุทธมามกะที่เคร่งครัด ทรงเลื่อมใสในพระพุทธรูปชัยคุรุเจ้ายิ่งนัก โปรดให้สร้างพระปฏิมาโลหะขนาดเล็กเป็นจำนวนมาก อุทิศบูชาพระพุทธรูปองค์นี้ ซึ่งต่อมาเรียกกันในพจนานุกรมพระเครื่องในเมืองไทยว่า “กริ่งพระปฐม.....”¹⁷ พระกริ่งองค์นี้เองที่ทำให้เกิดความนิยมในเรื่องพระกริ่งในสังคมไทย จนทำให้เกิดการสร้างพระกริ่งแบบไทยขึ้นเป็นครั้งแรก ในสมัยของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ แห่งวัดบวรนิเวศวิหาร ในนาม “พระกริ่งปวเรศ” ตามพระนามของพระองค์

¹⁷ เสถียร โพธิ์นันทะ, ภูมิประวัติพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โพธิ์สามต้นการพิมพ์, 2515), หน้า 28.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า แห่ง วัดบวรนิเวศวิหาร พระองค์ทรงมีความรอบรู้และมีความเชี่ยวชาญในคัมภีร์ศาสตร์ต่าง ๆ และทรง เกร่งครัดในการปฏิบัติจนเป็นที่ยอมรับและเคารพศรัทธาของคนทั่วไป ทั้งได้รับความเลื่อมใสจาก เจ้านายเชื้อพระวงศ์ในประเทศไทยและประเทศกัมพูชาด้วย พร้อมทั้งพระเถระผู้ใหญ่ทั้งหลาย จึง พร้อมใจกันอาราธนาพระองค์ให้ทรงสร้างพระกริ่ง เหมือนอย่างพระเจ้าปทุมสุริยวงศ์ได้ทรง สร้างมาแล้วในอดีต พระองค์จึงได้ทรงสร้าง “พระกริ่งปวเรศ” ขึ้นมาเป็นที่เคารพบูชาสักการะและ เป็นที่เลื่อมใสในด้านพุทธคุณ ต้มครองป้องกันภัย บันดาลให้มีความสุขความเจริญ เป็นต้น พระ กริ่งปวเรศนั้น ถือว่าเป็นยอดของพระกริ่งทั้งปวง ทั้งในด้านพุทธคุณ และคุณวิเศษต่าง ๆ และเป็น พระกริ่งที่หาได้ยากมากในปัจจุบัน เพราะสมเด็จพระ ท่าน ได้สร้างจำนวนน้อยมาก

ในเรื่องพุทธคุณอันศักดิ์สิทธิ์ของพระกริ่งปวเรศนั้น มีนานาประการ และมีกริ่งหนึ่ง สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ทรงรักษาผู้ป่วยที่เป็นอหิวาตกโรคให้หาย ได้ ด้วยการอาราธนาพระกริ่งปวเรศ ลงในน้ำ ทำเป็นน้ำพระพุทธมนต์ แล้วโปรดให้น้ำนั้นแก่ผู้ป่วย ดื่ม ก็ปรากฏว่าหายจากโรคได้อย่างน่าอัศจรรย์ยิ่ง ซึ่งในสมัยนั้นไม่มียารักษาอหิวาตกโรคได้ผลแน นอนเหมือนปัจจุบัน ด้วยเหตุที่พระกริ่งปวเรศมีพุทธคุณวิเศษประการต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น จึง ทำให้คนไทยในยุคหลังนิยมในพระกริ่งมาก และถือว่าในบรรดาพระเครื่องทั้งหลาย พระกริ่งเป็น พระเครื่องชั้นสูงสุด หลังจากการสร้างพระกริ่งปวเรศครั้งนั้นแล้ว ภายหลังต่อมาได้มีการสร้างพระ กริ่งขึ้นอีก เช่น “พระกริ่งปรมา” “พระกริ่งวชิรญาณ” เป็นต้น ซึ่งในสมัยนี้เข้าใจว่าความนิยมใน พระกริ่งแพร่หลายไปมากแล้ว

อย่างไรก็ตาม พระกริ่งที่ถือว่าเป็นคัมภีร์กำเนิดของพระเครื่องนั้น มีลักษณะที่แตกต่าง ไปจากเครื่องรางของขลังในระบบความเชื่อทางไสยศาสตร์ทั่ว ๆ ไป นั่นก็คือว่า พระกริ่ง ถือว่าเป็น วัตถุทางไสยขาว มากกว่าไสยดำ คำว่า “ไสยขาว” ก็คือ ความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่เน้นในเรื่องคุณ งามดีและการแก้ไขป้องกันสิ่งชั่วร้ายอันอาจเกิดจากการกระทำของไสยดำ ที่เป็นไสยศาสตร์ที่เน้น การทำลายล้างและการทำผิดศีลธรรม ดังนั้น “การเกิดพระกริ่งขึ้นก็คือการนำเอาพุทธคุณมาผนวก กับเรื่องของไสยขาวนั่นเอง และนี่คือคัมภีร์ที่มาของการเกิดพระเครื่องขึ้น นับเป็นพัฒนาการใน ระบบความเชื่อไสยศาสตร์ที่เรียกว่า “ไสยขาว” โดยแท้”¹⁸

¹⁸ ศรีศักร วัลลิโภคม, พระเครื่องในเมืองสยาม, หน้า 20.

พระเครื่องและพระเครื่องที่เกิดขึ้นจนมีผู้คนนิยมเคารพบูชาและแสวงหาอย่างมากมายนั้น มีความแตกต่างไปจากวัตถุศักดิ์สิทธิ์อันเป็นไสยขาวที่มีมาแต่โบราณ ไม่ว่าจะเป็นผ้ายันต์ ผ้าประเจียด แหวนลงอาคม ตะกรุด เป็นต้น ในลักษณะที่ไม่ต้องเรียนรู้และระมัดระวังกฎเกณฑ์ข้อห้ามอย่างเคร่งครัด จึงเหมาะแก่การที่จะนำติดตัวไปในที่ต่าง ๆ ได้ เพียงแค่ตั้งจิตอธิษฐานหรือสวดมนต์บริกรรมคาถา เพื่อให้คุ้มครองก็เพียงพอแล้ว ด้วยเหตุนี้ จึงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางความเชื่อในเรื่องการไม่นำพระพุทธรูปเข้าบ้าน มาอนุโลมให้นำเข้าได้ และผลพวงที่ตามมาก็คือ ความนิยมสะสมของเก่า อันได้รับอิทธิพลจากประเทศตะวันตก อันนำไปสู่การขุดค้นหากุสุมบัติตามวัดเก่า หรือโบราณสถานต่าง ๆ เพราะพระพุทธรูปที่พบตามกรุต่าง ๆ นั้นนอกจากสามารถนำเข้าบ้านได้แล้ว ยังกลายเป็นศิลปวัตถุอันมีค่าควรแก่การสะสมอีกด้วย ดังนั้น ชนชั้นเจ้านายและพวกพ่อค้าทนายทั้งหลายจึงนิยมการสะสมของเก่ากันอย่างแพร่หลาย

ส่วนพระพิมพ์ ซึ่งเป็นของที่พบควบคู่ไปกับพระพุทธรูปบูชาในกรุต่าง ๆ นั้น ในขั้นแรก ๆ จัดเป็นของที่ไม่มีราคาค่างวด แต่ต่อมาอันเนื่องด้วยอิทธิพลของพระกัณฑ์ที่คนนับถือเป็นเครื่องรางของขลังกันอย่างแพร่หลาย พระพิมพ์เหล่านั้นก็เลยกลายเป็นพระเครื่องที่มีราคาค่างวดไปในสายตาของเกาใจจารย์ผู้มีความรอบรู้ในเครื่องรางของขลัง และพระพิมพ์รุ่นแรก ๆ ที่ถือกันว่าเป็นพระเครื่อง ก็คือ พระรอด และพระดำขุน ที่พบในทางภาคเหนือ รวมทั้งพระพิมพ์ที่พบในเมืองลพบุรี ซึ่งที่นิยมกันมากก็คือ พระนารายณ์ทรงปืน และพระพิมพ์ที่ค้นพบตามกรุต่าง ๆ ส่วนมากจะอยู่ในภาคเหนือและภาคกลาง เช่น พระกำแพงซุ้มกอ พระผงสุพรรณ เป็นต้น ซึ่งส่วนมากแล้วเป็นพระพิมพ์ที่สร้างขึ้นตามคติความเชื่อของพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน

ประวัติความเป็นมาและกำเนิดของพระเครื่องนั้น ถ้ากล่าวในแง่ของการเกิดขึ้นของคำว่า “พระเครื่อง” แล้ว สามารถอย่างยิ่งได้ชัดเจนที่สุด ก็คือในสมัยรัตนโกสินทร์นี้เอง นับตั้งแต่การเกิดขึ้นของพระกัณฑ์ ในยุคของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า แห่งวัดบวรนิเวศวิหาร ที่กล่าวมาแล้ว แต่ถ้าวัดกล่าวในแง่ของการยอมรับพระพิมพ์ในสมัยต่าง ๆ ตั้งแต่รุ่นแรก ๆ ลงมาว่า เป็น “พระเครื่อง” ด้วย กำเนิดพระเครื่องก็มีมานานแล้ว นับเป็น 1,000 กว่าปีมาแล้ว ความดำเนินการสร้างพระพิมพ์ที่ขุดพบที่กรุวัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร นั้น บอกว่า พระพิมพ์หรือพระเครื่องที่กรุวัดพระบรมธาตุ และกรุอื่น ๆ ในจังหวัดกำแพงเพชร พินธุโลก พิจิตร และสุพรรณบุรี นั้น ความดำเนินการบอกว่า ฤาษี 11 คน ซึ่งทรงฤทธาภาพมาก ได้สร้างถวายแด่พระยาศรีธรรมมาโคกราช และบรรจุไว้ในกรุพระเจดีย์ และถ้ำต่าง ๆ จนต่อมาได้มีการขุดค้นพบพระพิมพ์และดำเนินการสร้างพระพิมพ์ดังกล่าวแล้ว ซึ่งในเรื่องประวัติความเป็นมาและกำเนิดของพระเครื่องนี้ก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่งต่อไป

ข. พระเครื่องในยุคสมัยต่าง ๆ

การสร้างพระเครื่องหรือพระพิมพ์ขึ้นในแต่ละยุคแต่ละสมัยนั้น นับได้ว่าเป็นวิวัฒนาการของการสร้างพระเครื่องที่มีความต่อเนื่องกันมานับเป็นพันปีมาแล้ว และการสร้างพระเครื่องในแต่ละยุคสมัยนั้น มีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ เช่น แนวความคิด รูปแบบ วัสดุ เป็นต้น ยิ่งถ้ามองในแง่ศิลปะด้วยแล้ว ก็เห็นถึงความแตกต่างได้อย่างชัดเจน เพราะในแต่ละยุคสมัยนั้น จะมีศิลปะในแขนงต่าง ๆ ที่เป็นแบบฉบับของตนเอง เช่น สมัยทวารวดี มีลักษณะที่คล้าย ๆ ไปทางอินเดียมาก เพราะได้รับอิทธิพลจากอินเดีย ดังนั้น พระพุทธรูปหรือพระเครื่องต่าง ๆ ก็มีลักษณะความงามหรือลักษณะทางด้านพุทธศิลป์ที่เป็นแบบของอินเดีย สมัยศรีวิชัย ในสมัยนี้พระพุทธรูปและพระเครื่องหรือพระพิมพ์จะมีลักษณะที่เป็นศิลปะแบบของตนเองมากขึ้น มีพุทธลักษณะที่งดงามอ่อนช้อย เห็นแล้วทำให้จิตใจสงบเย็น สมัยสุโขทัย สมัยนี้ นับว่าเป็นยุคทองของพุทธศาสนา เป็นยุคที่พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองที่สุด สมนอกกับในยุคนี้เป็นยุคที่บ้านเมืองมีความสงบสุข ไม่มีเหตุการณ์สงครามต่าง ๆ จึงทำให้ศิลปินผู้สร้างสรรค์ศิลปะด้านพุทธศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธรูปและพระพิมพ์ต่าง ๆ บรรจงทำได้อย่างงดงาม ประณีตวิจิตร อย่างที่สุโขทัยไม่เคยมีมาก่อน ศิลป์ที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปในสมัยสุโขทัยนี้ ถือว่า เป็นศิลปะชั้นครู โดยเฉพาะด้านพุทธศิลป์ ดังที่ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ได้กล่าวไว้ใน “ประติมากรรมไทย” ว่า

“...บัดนี้ขอให้ดูพระพุทธรูปซึ่งเป็นศิลปะสุโขทัยด้วยกัน สังเกตว่ารูปปฏิมากรรมนี้แสดงว่า เป็นศิลปะชั้นเยี่ยมฝีมือสมัยคลาสสิกอย่างที่จะดำเนินไม่ได้ รูปและอาการสำแดงในทางจิตใจก็งามสมบูรณ์ ดูรูปประหนึ่งว่า ประทับสงบนิ่งอยู่อย่างสง่าเสียนี้กระไร ไม่มีพระพุทธรูปที่ชนชาติใดผลิตขึ้นในยุคสมัยต่าง ๆ จะเท่าเทียมซึ่งการสำแดงอันสมบูรณ์แห่งพระธรรมของพระพุทธศาสนา ยิ่งไปกว่าพระพุทธรูปสมัยนี้เลย...”¹⁹ นี่เป็นคำกล่าวชมเชยพระปฏิมากรรมขนาดใหญ่นั้นคือพระพุทธรูป แต่ก็น่าจะสันนิษฐานได้ว่า พระปฏิมากรรมขนาดเล็ก คือ พระพิมพ์หรือพระเครื่องนี้ ซึ่งสร้างขึ้นในยุคสมัยเดียวกัน ก็ต้องมีลักษณะที่งดงามอ่อนช้อยควรค่าแก่การทัศนาเหมือนกัน อย่างเช่นพระพิมพ์ปางลีลา ซึ่งถือว่าเป็นปางที่เด่นที่สุดในศิลปะสุโขทัยเพราะฝีมือการสร้างประณีตงดงาม องค์พระพิมพ์มีความสมบูรณ์ในคตินุพุทธลักษณะ น่าจะเทียบเท่ากับพระปฏิมากรรมขนาดใหญ่นั้น คือพระพุทธรูปได้ สมัยอยุธยา ในสมัยนี้เป็นยุคสมัยที่บ้านเมืองวุ่นวายไปด้วยสงครามทั้งในและนอกเมือง จึงทำให้พุทธศิลป์ที่สร้างขึ้นในสมัยนี้ มีลักษณะความงดงามอ่อนช้อยและความประณีตสุโขทัยไม่ได้ แต่ในเรื่องการสร้างพระพุทธรูปปฏิมากรรมขนาดเล็ก คือพระเครื่องก็นับว่าไม่ได้มีน้อยหน้าไปกว่าสมัยสุโขทัย เพราะพระเครื่องที่พบตามกรุต่าง ๆ ในกรุงศรีอยุธยานั้น มีเป็นจำนวนมาก

¹⁹ เสถียร โพธิ์นันทะ, ภูมิประวัติพุทธศาสนา, หน้า 34.

สมัยรัตนโกสินทร์ ถือว่า มีแบบฉบับในการสร้างพระเครื่องที่เป็นของตนเอง และถือว่า เป็นยุคของพระเครื่องอย่างแท้จริง หรือจะพูดว่า เป็นยุคทองของพระเครื่องก็ได้ เพราะได้มีการสร้างพระเครื่องกันอย่างเป็นระบบ และมีจำนวนมากกว่าที่จะนับได้ จัดสร้างกันเกือบจะทุกวัด หรือแม้แต่ก็มีใช้วัด ก็มีการจัดสร้างด้วย เช่น หน่วยงานของรัฐ หรือหน่วยงานเอกชน หรือแม้แต่บริษัทใหญ่ ๆ ก็มีการจัดสร้าง ด้วยวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป และในปัจจุบันก็ปรากฏว่า พระเกจิอาจารย์เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ต่างรูปต่างก็จัดสร้างพระเครื่องในรูปแบบของตนเอง ด้วยวัตถุประสงค์ที่ต่างไปจากสมัยก่อน และถึงไปกว่านั้นการสร้างพระเครื่องในสมัยรัตนโกสินทร์นี้ มีการสร้างในเชิงธุรกิจ คือสร้างเพื่อการค้าหวังผลกำไร ทำให้เกิดศูนย์พระเครื่องขึ้นอย่างมากมาย ทำให้ผู้ที่ไม่เห็นด้วย กล่าวว่า ยุคนี้เป็นยุคพุทธพาณิชย์

อย่างไรก็ตาม การสร้างพระเครื่องของแต่ละยุคสมัยนั้นก็ล้วนภาพสะท้อนให้เห็นสภาพสังคม การเมือง หรือแม้แต่ประวัติศาสตร์ในอดีตและปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ว่าเป็นอย่างไร มีความเป็นอยู่อย่างไร เจริญในด้านไหน และสภาพสังคมในขณะนั้นเป็นอย่างไร เช่น สมัยสุโขทัย พุทธศัปปะในยุคนั้น แสดงให้เห็นว่าสังคมอยู่อย่างสงบสุข ไม่มีสงคราม เป็นสังคมที่อุดมสมบูรณ์พร้อมทุกอย่าง คิดป็นผู้สรรสร้างจึงได้สร้างพระพุทธรูปปฏิมากรได้อย่างประณีต งดงาม สร้างด้วยแรงกาย และแรงใจที่สะอาดบริสุทธิ์ ด้วยความศรัทธาในพุทธศาสนา พุทธศิลป์ที่ออกมา จึงมีความงดงามกว่าสมัยอื่น ๆ ในสมัยอยุธยาเนื่องจากเป็นยุคสงคราม สังคมอยู่อย่างไม่สงบสุขนัก พระพุทธรูปหรือพระเครื่องที่สร้าง จึงมีความประณีตน้อยกว่า และมีความงดงามน้อยกว่าสมัยสุโขทัย อันแสดงให้เห็นว่าสมัยอยุธยานั้น สังคมมีแต่ความวุ่นวาย ไม่สงบสุข มีความเป็นอยู่ไม่ค่อยสมบูรณ์เพียงพอแต่ถ้ามองในแง่ของการทำนุบำรุงพุทธศาสนา และความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนาแล้ว ก็นับว่าไม่แพ้สมัยสุโขทัยเลย เพราะมีการทำนุบำรุงเป็นอย่างดีถึง สังเกตได้จากการสร้างพระพุทธรูปและพระเครื่องเป็นจำนวนมาก เช่นที่พบในกรุวัดราชบูรณะ เป็นต้น ส่วนสมัยรัตนโกสินทร์ ถือว่า อยู่ในยุคที่เจริญทางด้านวัตถุจนเกินไป การสร้างพระเครื่องจำนวนมากเช่นในปัจจุบัน แทนที่จะมองว่าเป็นความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนา แต่กลับเป็นตรงกันข้ามคือแสดงถึงสภาพสังคมที่อ่อนแอ มีความเชื่องมงายไร้เหตุผล อยู่กับวัตถุเหล่านี้ (พระเครื่อง) ทั้ง ๆ ที่ยุคนี้เป็นยุควิทยาศาสตร์ เป็นยุคที่ต้องการคำอธิบายที่ประกอบด้วยเหตุผลอย่างมีระบบและมีหลักในกระบวนการคิด กระบวนการเชื่อ แต่อย่างไรก็ตาม กระบวนการในการสร้างพระเครื่องนี้ ก็ถือว่าเป็นกระบวนการที่มีวิวัฒนาการมาตั้งแต่อดีต เช่น สุโขทัยและอยุธยา มาแล้ว จนมาถึงยุครัตนโกสินทร์นี้ จึงเป็นยุคที่มีการสร้างพระเครื่องมากที่สุดในประวัติศาสตร์ของไทยเรา

2.2.2 เครื่องรางของขลัง

ประวัติความเป็นมาและกำเนิดเครื่องรางของขลัง

ลัทธิศาสนาของมนุษย์ในโลกแต่เดิมนั้น ยึดถือธรรมชาติ เช่น พระอาทิตย์ พระจันทร์ ดาว น้ำ ไฟ และลม เป็นสวณะที่พึ่งที่ระลึก จะเห็นได้จากชาววิหารในบาบิโลน ซึ่งสร้างก่อนคริสต์ศักราช 4700 ปี เป็นที่บูชาพระอาทิตย์ พระจันทร์

ต่อมาก่อนพุทธกาลราว 2000 ปีเศษ ศาสนาพราหมณ์ถือเอาพระผู้เป็นเจ้าเป็นสวณะก็บังเกิดขึ้น พระผู้เป็นเจ้านั้น คือ พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม เมื่อต้องการความสำเร็จผลในสิ่งใดก็มีการสวดอ้อนวอนอัญเชิญขออำนาจของเทพทั้งสามให้บันดาลผลสำเร็จที่ต้องการนั้น ๆ การกระทำดังกล่าวนี้จำเป็นต้องมีที่หมายทางใจเพื่อความสววม ฉะนั้นภาพเจ้าหลักเทพเจ้าทั้งสามก็มีขึ้น จะเห็นได้จากรูปหริหระ (Hari hara) แท่งประสาธอันเดต (Prasat Andet) ที่พิพิธภัณฑ์เมืองพนมเปญ อันเป็นภาพเจ้าหลักของพระนารายณ์ในศาสนาพราหมณ์ กับเทวรูปมหาพรหมแห่งพิพิธภัณฑ์ก็เมด ประเทศฝรั่งเศส นับเป็นปฏิมากรรมที่สร้างขึ้นด้วยมุ่งหมายเอาเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวทางใจในศาสนาพราหมณ์ศาสนาเก่าแก่โดยทั้งสิ้น

กาลต่อมาพระพุทธรศาสนาเกิดขึ้นในโลกโดยพระบรมศาสดา หรือเจ้าชายสิทธัตถะเป็นผู้ทรงค้นพบอมตะธรรมวิเศษอันมีผู้เลื่อมใสศัการะ แล้วยึดเป็นสวณะ พระพุทธองค์ทรงมีพระสาวกตามเสด็จประพาศปฏิบัติตามมากมาย จนเป็นพระอัสติมหาสาวกขึ้น ท่านมหาสาวกเหล่านี้ล้วนเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งความเป็นเอกัคคะในด้านต่าง ๆ กัน มีพระสารีบุตรทรงความเป็นยอดเยี่ยมทางปัญญา พระโมคัลลานะทรงความเป็นยอดเยี่ยมทางฤทธิ์ ฯลฯ

ในพระพุทธรศาสนา ผู้ที่สำเร็จงานสมาบัติเป็นผู้มีจิตใจบริสุทธิ์ยอมแสดงอิทธิฤทธิ์ได้หลายอย่างเป็นอนุการประการ ฤทธิ์เหล่านี้เรียกว่า "อิทธิปาฏิหาริย์" เป็นการกระทำที่สามัญชนไม่สามารถกระทำได้ มีหลักฐานปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกมากมาย พระคณาจารย์ผู้สำเร็จงานสมาบัติยอมทรงไว้ซึ่งฤทธิ์ และโดยที่พระพุทธรองค์ผู้เป็นเจ้าของพุทธรศาสนา นั้น พระองค์ทรงไว้ด้วยพระคุณ 3 ประการ คือ พระกรุณาคุณ 1 พระปัญญาคุณ 1 พระบริสุทธิคุณ 1 ดังนั้น พระเถรานุเถระผู้ทรงไว้ด้วยงานสมาบัติ ก็มักจะใช้ฤทธิ์ของท่านช่วยชีวิตมนุษย์ และสัตว์โลกโดยถือเอาหลักพระกรุณาคุณ เป็นการคารมร่ายพระคุณบาทแห่งสมเด็จพระบรมศาสดานั้นเอง

ผู้เขียนขอกล่าวข้ามมาถึงประเทศไทยในสมัยสุโขทัย ครั้นนั้น (พ.ศ.1905) พระมหาธรรมราชาที่ 1 โปรดให้สร้างวัดป่ามะม่วงขึ้น เพื่อจัดเป็นที่พักของพระมหาสมิสังฆราชซึ่งจาริกมาแต่มัยนประเทศ และจากนั้นมาพระสงฆ์ในประเทศไทยก็บังเกิดขึ้นเป็น 2 ฝ่าย ๆ หนึ่งถวเรียนพระไตรปิฎกและสั่งสอนพระธรรมเรียกว่า คามวาสี อีกฝ่ายหนึ่งถือวิปัสสนาธุระ คือบำเพ็ญภาวนามักอยู่วัดหรืออุปัชฌาย์นอกเมือง จึงเรียกว่าพระสงฆ์วิปัสสนาธุระ (อยู่ในป่าเป็นที่พำนัก) ที่การอยู่ในป่าของพระเถรานุเถระนั้นถือเอาเครื่องกำจัดกิเลส มีการบริโภคอาหารหนเดียว มีการไปอยู่ ณ โคนไม้เปลี่ยว มีการจาริกไปในถ้ำ เขา ป่าดง อันเป็นดุจดวงศัตว์ของท่าน การบำเพ็ญสมณกิจของท่าน

ท่ามกลางป่าคง โขดเขาหัวระหารนี่เอง ทำให้ท่านได้พบกับธรรมชาติต่าง ๆ บ้างก็ปรากฏเป็น วัตถุแปลก ๆ เช่น รากไม้ ผลไม้ ไผ่ ว่านที่กลายเป็นหินที่เรียกว่าทศบ้าง พบเมล็ดแร่พืชพันธุ์ กลับกลายเป็นเนื้อสัตว์อื่น ๆ บ้าง เช่น เหล็กไหล ไข่ทองแดง เป็นต้น นี่จึงเป็นปฐมเหตุอันหนึ่งที่ทำให้เราได้รู้จักสิ่งของวัตถุอาถรรพ์หรือที่เรียกว่าของขลังในเวลาต่อมา

ไทยเรตั้งแต่เดิมนั้นย่อมเคารพสักการะครูบาอาจารย์ เกือบจะเทียบได้เท่ากับเคารพ บิดามารดาเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของคนไทยว่า “บิดามารดาครูบาอาจารย์” ดังนั้นในคราว ที่ตนจะต้องออกไปสู่ที่ลับชั้น ขึ้นอาสารอบรอบออกศึกสงคราม ก่อนอื่นก็ต้องไปไว้ถาเคารพ สักการะแด่ท่านผู้มีพระคุณดังกล่าว เพื่อขอพรความสวัสดิ์มีชัยในชีวิตจากท่านเหล่านั้น พระ เณรานุเถระผู้มีพระคุณทรงไว้ซึ่งเมตตาคุณตามสมณะวิสัยอยู่แล้ว ท่านจึงได้มอบของที่ระลึกเพื่อให้ เป็นที่หมายทางใจแก่ศิษย์ของท่าน สิ่งของเหล่านั้นก็คือวัตถุธรรมชาติที่ท่านได้ประสบพบเห็นและ เก็บมาเก็บไว้ในป่าจากการจุดธูปดังกล่าวแล้วนั่นเอง และเพื่อความมั่นใจแก่ผู้รับ ที่จะต้องออกทำ การสู้รบด้วยเลือดเนื้อและชีวิต พระคุณเจ้าท่านจึงกระทำสมาธิจิตนำพระพุทธานุภาพ พระธรรมมา นุภาพ พระสังฆานุภาพบรรจุลงในวัตถุธรรมชาตินั้น แล้วอธิฐานจิตให้สิ่งนั้นมีคุณานุภาพทางคง กระพันชาตรีด้วยวิดิแห่งฌานสมาบัติ เพื่อช่วยให้ผู้รับมีชัยชนะแก่อริราชศัตรู นำความวัฒนาการ มาสู่มาตุภูมิสืบไป เครื่องรางของขลังวัตถุธรรมชาติดังกล่าวก็บังเกิดขึ้นด้วยประการฉะนี้

ครั้นกาลเวลาล่วงเลยมา สิ่งทั้งหลายก็พัฒนาการขึ้นตามสภาพความเจริญของโลก วัตถุ เครื่องรางของขลังที่เดิมเป็นอยู่ของพืชพันธุ์แปลก ๆ ก็แปรเปลี่ยนมาเป็นสิ่งประดิษฐ์ อาทิ เสือยันต์ ผ้าประเจียด ตะกรุด รูปปฏิมากรรม ฯ แล้วแต่พระคณาจารย์เจ้าท่านจะสร้างขึ้นตามอุปาทิวิธของ ท่านเป็นด้าน ๆ ไป ซึ่ง “เครื่องรางของขลัง” เช่นว่านี้ก็จักให้ผลคุ้มครองป้องกันภัยอันตราย หรือ เป็นเสน่ห์แก่ผู้ใช้ที่ประพฤติปฏิบัติตามท่านองค์ตลอดกรรม ละเสียซึ่งการเบียดเบียนไม่ก่อทุกข์ภัย ให้แก่สังคมและศีลธรรมติงามของมนุษยท่านั้น²⁰

²⁰ ฉันทะ วารมัน, คำรับพระเครื่องรางของขลัง, (พระนคร สำนักพิมพ์เชชมบรรณกิจ, ม.ป.ป.), หน้า 2-5.

สรุปได้ว่า วัดอุโมงค์หรือเครื่องรางของขลังนี้เป็นของที่เกิดขึ้นมานานคู่กับมนุษย์ เพราะมนุษย์มีสัญชาตญาณของความกลัว จึงพยายามแสวงหาสิ่งที่ยึดเหนี่ยวไว้กับตนเองเมื่อคนมีความเชื่อสิ่งใดก็ให้การนับถือบูชาต่อสิ่งนั้น ๆ ต่อมาจึงได้วิวัฒนาการความเชื่อถือไปตามความเจริญของมนุษยชาติ จึงได้คิดคิดแปลงสิ่งเหล่านั้นให้เป็นเครื่องรางของขลังหรือวัดอุโมงค์ที่เหมาะสมเพื่อการคุ้มครองป้องกันหรือนำมาซึ่งสิ่งที่ดีงามสำหรับคน

2.2.3 ประเภทของวัดอุโมงค์

วัดอุโมงค์ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากนั้น สามารถแบ่งได้อย่างกว้าง ๆ เป็น 2 ประเภท คือ

1. ประเภทเกิดขึ้นเองหรือมีขึ้นโดยธรรมชาติ

เป็นวัดอุโมงค์ที่ได้มาจากธรรมชาติได้แก่สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติไม่มีการสรรสร้าง ซึ่งถือว่ามีคิโนตัวและเทวดารักษา สิ่งนั้นได้แก่ เหล็กไหล ศคต่าง ๆ เขากวางคูด เขี้ยวหมูตัน เขี้ยวเสือกกลาง เถาวัลย์ เป็นต้น

2. ประเภทที่มนุษย์ปรุงแต่งสร้างขึ้น ได้แก่ สิ่งของที่มนุษย์สร้างขึ้นจำแนกตามวัสดุได้ 4 ประเภท คือ

2.1 ประเภทเนื้อดิน สร้างจากองค์ประกอบที่เป็นดินเป็นหลัก เช่น พระพิมพ์ หรือพระเครื่องที่ค้นพบจากกรุต่าง ๆ ในสมัยโบราณ เช่น พระขุมกอบ พระก้นเพงทุ่งเศรษฐี พระนางพญาแสนห่ม เป็นต้น

2.2 ประเภทเนื้อผง สร้างจากผงปูนเปลือกหอยผสมกับผงอิทธิ เกนรดอกไม้วัวชา พระ หรือผงใบลาน เป็นต้น ที่เผาไฟเป็นเผ้าถ่านกับวัสดุอย่างอื่น เช่น พระสมเด็จจิตรลดา วัดบางขุนพรหม และวัดเกษไชโย เป็นต้น

2.3 ประเภทเนื้อหิน สร้างจากโลหะธาตุต่าง ๆ เช่น หินเงิน หินตะกั่ว นวโลหะ ตลอดจนทองคำ สักริด เงิน นาค ทองแดง เป็นต้น ตามสูตรการ煉แร่แปรธาตุต่าง ๆ เช่น พระท่ากระดาน พระร่วงหลังรางปืน พระลิลาวังหิน เป็นต้น

2.4 ประเภทเขี้ยวกระดูก เป็นต้น ของสัตว์ต่าง ๆ ตลอดจนไม้ เมล็ดพันธุ์พืช เปลือกไม้ต่าง ๆ นามานะสกลอีกชั้นหนึ่ง เช่น สังกะสี เหล็ก หมายกฤษ อุคประคำ เป็นต้น²¹

²¹ ประชุม กาญจนวัฒน์, ภาพพระเครื่อง เล่ม 1-2, (กรุงเทพฯ: ประจวบคีรี 2536), หน้า 18.

นอกจากแบ่งเป็นประเภทย่อย ๆ ดังกล่าวแล้ว เสมอ ทำพระ ยังได้ แบ่งประเภทวัตถุ มงคลประเภทของขลังนอกเหนือไปจากประเภทพระเครื่องตามการใช้ วัสดุ รูปแบบลักษณะ และ ระดับชั้นดังนี้

การแบ่งตามการใช้ดังต่อไปนี้

1. เครื่องคาด อันได้แก่เครื่องรางที่ใช้คาดศีรษะ คาดเขม คาดแขน ฯลฯ
2. เครื่องสวม อันได้แก่เครื่องรางที่ใช้สวมคอ สวมศีรษะ สวมแขน สวมนิ้ว ฯลฯ
3. เครื่องฝัง อันได้แก่ เครื่องรางที่ใช้ฝังลงไปบนเนื้อหนังของคน เช่น เข็มทอง ตะกรุดทอง ตะกรุดสาวิกา (ใส่ลูกตา) และการฝังเหล็กไหลหรือฝังโลหะมงคลต่าง ๆ ลงไปในเนื้อ จะรวมอยู่ในพวกนี้ทั้งสิ้น

4. เครื่องอม อันได้แก่เครื่องรางที่สอดไว้ในปาก อาทิเช่น ลูกอม ตะกรุดลูกอม (สำหรับในข้อนี้ไม่รวมถึงการอมเครื่องรางชนิดต่าง ๆ ที่มีขนาดเล็กไว้ในปาก เพราะไม่เข้าชุด)

การแบ่งประเภทตามวัสดุดังนี้

1. โลหะ 2. ผง 3. ดิน 4. วัสดุอย่างอื่น อาทิ กระดาษสา ขันโรง ดินขุขี้ 5. เขี้ยวสัตว์ งาสัตว์ เล็บสัตว์ 6. ผมหวีวาย ผ้านคราส ผ้านอศพ ผ้านูกกอดาย 7. ผ้าทอทั่วๆ ไป

การแบ่งตามรูปแบบลักษณะ

1. ผู้ชาย อันได้แก่ วิภฆะ กุมารทอง ฤาญี พ้อเฒ่า ชูชก และสิ่งที่เป็นรูปของเพศชายต่าง ๆ (ศิวลึงค์)
2. ผู้หญิง อันได้แก่ แม่นางกวัก แม่โพสพ แม่ศรีเรือน แม่จ้อ และสิ่งที่เป็นรูปของผู้หญิงต่าง ๆ (โยนี)
3. สัตว์ ในที่นี้หมายถึง พระโพธิสัตว์ อาทิ เสือ ช้าง วัว เต่า จระเข้ ๑ ดังนี้เป็นต้น

การแบ่งตามระดับชั้น ดังนี้

1. เครื่องรางชั้นสูง อันได้แก่ เครื่องรางที่ใช้ส่วนสูงของร่างกาย ซึ่งนับตั้งแต่ศีรษะลงมาถึงบั้นเอวสำเร็จด้วยพระพุทธรูป พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ
2. พระเครื่องรางชั้นต่ำ อันได้แก่ เครื่องรางที่เป็นของต่ำ อาทิ ปลัดขิก ยี่เปือ ไม้จิง อื่น ไม่ได้สำเร็จด้วยของสูง
3. เครื่องรางที่ใช้แขวน อันได้แก่ ธงรูปนก รูปคั๊กแตน รูปปลา หรือกระบอกใส่ยันต์ และอื่น ๆ”²²

²² เสมอ ทำพระ , เปิดกรุอาถรรพ์ , หน้า 10-11.

ในแง่การศึกษา

Stanley Jeyaraja Tambiah ได้แบ่งสิ่งที่เขานิยามว่า เครื่องราง (An Object having sacred or supernormal power) ของขลัง (Amulet) ที่มีการนับถือในประเทศไทยออกเป็น 4 ระดับ คือ

1. พระพุทธรูป ที่มีชื่อเสียง และมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ซึ่งพระที่ได้รับการยกย่องนับถือว่าเป็นพระที่ให้การคุ้มครองบ้านเมือง เช่น พระแก้วมรกต พระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ เป็นต้น

2. เครื่องรางของขลัง ของเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียง โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 19 ซึ่งเครื่องรางของขลังเหล่านี้ เป็นเครื่องสนับสนุนถึงข้อวัตรปฏิบัติและความศักดิ์สิทธิ์ของท่าน ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดเรียกว่าพระสมเด็จและพระกริ่ง

3. เครื่องรางของขลังต่าง ๆ เป็นตัวแทนของเทพ มนุษย์ สัตว์ นก และสิ่งแปลกประหลาด ปลูกเสก โดยพระ และผู้ซึ่งเชี่ยวชาญในไสยศาสตร์ เช่น รักยม กุมารทอง สาธิกาคู่ เขี้ยวหมู เป็นต้น เป็นต้น

4. เครื่องรางของขลังร่วมสมัย ปลูกเสกโดยพระวิปัสสนาจารย์ผู้อยู่ในป่า ที่ได้รับการยกย่องเป็นพระอรหันต์²³

ในหนังสือคำรับเครื่องรางของขลังได้กล่าวถึงวัตถุมงคลที่มีอยู่ในสังคมไทยไว้ดังนี้

1. แก้วตาแมว
2. กุมารทอง
3. เขี้ยวหมูคัน
4. เขี้ยวเสือ
5. ไข่ทองแดง
6. ขี้ผึ้งสีปาก
7. ครอบน้ำมันต์
8. คลปลวก
9. คลไม้สัก
10. คลผึ้ง
11. คลระกำ

²³ Stanley Jeyaraja Tambiah, *The Buddhists Saints of the forest and the cult of amulets*. อ้างในของพึงใจ วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขามนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526), หน้า 65-66.

12. ทศบัว
13. ทศคิ้ว
14. ทวาทธนู
15. ช้างพระนเรศวร
16. คินสังวชนียสถาน
17. ตะกรุดมหาจักรพรรดิราชาธิราช
18. ตะกรุดใบลาน
19. ตะกรุดวัดเสด็จ
20. ตะกรุด โทน
21. คั่น ปิยะเขียน
22. ตะเพียนเงินตะเพียนทอง
23. ตะปูสังฆวานร
24. ถั่วทองแดง
25. เถาวัลย์ทอง
26. ทรายเสก
27. เทียนตั้งธาดู
28. รูปมหานิยม
29. ธงคุณพระ
30. ธาดูพระอรหันต์
31. นางกวัก
32. นางกาหลง
33. นาคพรต
34. บัวลอยเคราะห์
35. ป่อทกรอ
36. เป็ชวิเศษ
37. เป็ก
38. ศ้ายันต์สมเด็จ
39. สมกระเด็น
40. พระบรมสารีริกธาตุ
41. พระนิม

42. พระเจ้าห้าพระองค์
43. พระกณเฑศ
44. พิศมร
45. มงคลรัตน์
46. มงคล 8
47. มีดหมอ
48. เม็ดขนุนทองแดง
49. ไม้ไผ่กุก
50. ยันต์ห้าวงเสฐรรณ
51. ยันต์แม่โพสพ
52. ยันต์นกการเวก
53. ยันต์นกคุ้ม
54. ยาสักวัดไทร
55. รอยพระพุทธรบาท
56. รูปมงคล 108
57. รูปหล่อพระเจ้าตาก
58. แร่ดินโป
59. ราชสีห์
60. รักขม
61. ลูกอม
62. ลูกสาวท
63. ลูกเอิบครุฑ
64. ลูกอมห้าเรียงดาว
65. ลูกกรอก
66. ถึงวัดชีستان
67. วิธนู
68. วานชา
69. ศิวลึงค์และกำเนิดท่านปลัดจิก
70. สายสิญจน์
71. สามหู

72. เหยียเงิน ไทย
73. เหยีย ร.6
74. เหยียนครวัด
75. เหล็กไหล
76. แหวนพรอด
77. หอยอุปตุค
78. หญาคา
79. หวายลูกนิมิต
80. หน้าผากเสือ
81. หมอนกระแต
82. ห้วนอโม (นะ โม)
83. อื่น
84. อากศช้าง
85. อะกัน้ำเหล็ก"²⁴

ส่วน สมชาย บุญธนา จัดแบ่งวัดอุโมงค์ประเภทเครื่องรางของขลังไว้เป็นชุด ๆ ได้ดังนี้

1. ชุดเขี้ยวเสือเกาะ
2. ชุดสิงห์งา
3. ชุดมิดหมอ
4. ชุดหนุมาน-ถึง
5. ชุดหมากทุย
6. ชุดเบี้ยแก้
7. ชุดประจำ
8. ชุดตะกรุด
9. ชุดปลัดจิก
10. ชุดไม้ครุ

²⁴ ฉันทะ วารมัน, คำรับพระเครื่องรางของขลัง , หน้า 5-244.

11. ชุดเก็ยยันต์-คำยันต์
12. ชุดราหูอมจันทร์
13. ชุดอุกอม-อุกสะกด
14. ชุดแหวน
15. ชุดน้ำเต้า
16. ชุดนางกวัก
17. ชุดตะ
18. ชุดเครื่องรางหลายอย่างเช่น
 - 18.1 นกคุ้มกันไฟ
 - 18.2 พระยานด้าเรือน
 - 18.3 ป้ายตะเพียนเงินตะเพียนทอง
 - 18.4 วิวนู-ควาหรู
 - 18.5 ท้าวเวสสุวรรณ
19. ชุดบาครน้ำมนต์
20. ชุดเครื่องรางทั่วไป
 - 20.1 ฤาณี
 - 20.2 กุมารทอง
 - 20.3 ชูชก
 - 20.4 หยางกับหยิน
 - 20.5 กระช่า หรือจวัก
 - 20.6 อื่น"²⁵

²⁵ สมราช บุญอนา, ชุดยอดเครื่องรางของขลัง, ม.ป.ป., หน้า 5-224.

สรุปได้ว่า วัดอุ้มงคลของไทย เรายังมีมากมายหลายชนิดแล้วแต่ศรัทธา ของมนุษย์ที่มีต่อวัดอุ้มงคลนั้น ๆ แต่เมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่ ๆ แล้ว แบ่งได้ 2 ประเภท คือ ก. พระพิมพ์หรือพระเครื่อง ข. เครื่องรางของขลัง ส่วนพระพุทธรูปซึ่งมีขนาดใหญ่เกินกว่าการพกพานำติดตัวไปไหนมาไหนได้ ไม่นับเนื่องอยู่ในประเภทวัดอุ้มงคล

2.3 ความเชื่อเกี่ยวกับวัดอุ้มงคลตามหลักศาสนาพราหมณ์

ความเชื่อเกี่ยวกับวัดอุ้มงคลนี้เป็นความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ที่เชื่อในพลังอำนาจของเวทมนตร์คาถาคำว่า ๆ ที่ใช้สวดสรรเสริญและอ้อนวอนพระผู้เป็นเจ้า โดยเวทมนตร์คาถาคำว่า ๆ นั้นมีที่มาจากคัมภีร์พระเวทที่เก่าแก่ของพราหมณ์ 4 คัมภีร์ คือ

1. ฤคเวท เป็นคำฉันท์ ซึ่งร้อยกรองคำอ้อนวอนและบทสวดสรรเสริญพระเจ้า
2. สามเวท เป็นคำฉันท์ที่ร้อยกรองขึ้นเพื่อสวดในพิธีพิธีบูชาถวายน้ำโสมแด่พระอินทร์และขับกล่อมเทพเจ้า
3. ยชุรเวท เป็นคำร้อยแก้ว ซึ่งกล่าวถึงพิธีพิธีกรรมและบวงสรวงเทพเจ้า
4. อาถรรพเวท เป็นคาถาอาคม มนต์ขลังสำหรับเป่าเสกแก้เสนียดจัญไร นำความชั่วร้ายมาให้แก่คน หรือนำโชคลาภมาให้แก่ศัตรู”²⁶

กล่าวกันว่า “ที่จริงพระเวทของพราหมณ์นี้มีอยู่เล่มเดียวคือฤคเวท ซึ่งได้รวบรวมคำอ้อนวอนสรรเสริญพระเจ้า คำสวดขับกล่อมถวายน้ำโสมแด่พระอินทร์ คำร้อยแก้วซึ่งว่าด้วยพิธีกรรมและบวงสรวงเทพเจ้า ครั้นต่อมาพราหมณ์ได้แยกแบ่งออกเป็น 4 เพื่อความสะดวกแก่การส่งวิธยายในการกระทำพิธีตามความประสงค์”²⁷ พวกรพราหมณ์เชื่อว่าฤคเวท เป็นบทสวดที่เป็นของศักดิ์สิทธิ์ เป็นคำของเทพเจ้าที่พวกฤาษีมีพระวชิษฐ์ และพระวิศวามิตร เป็นต้น ได้สืบทอดมาจากเทพเจ้าโดยตรงแล้วนำมาบอกแก่มนุษย์

²⁶ พระอุครคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ), ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอินเดีย, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 19.

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 20.

ในคัมภีร์ทั้ง 4 นั้น เมื่อตรวจสอบดูในเนื้อหาของคัมภีร์แล้ว จะเห็นได้ชัดเจนว่าคัมภีร์อาถรรพเวท มีอิทธิพลต่อความเชื่อในด้านวัตถุมงคลมากกว่าคัมภีร์ใด ๆ เพราะ “จากเนื้อหาของพระเวทนี้จะเห็นว่ามียบทธาตมเพื่ออำนวยให้เกิดความสุขสวัสดิ มีบทธาตมสำหรับให้ร้ายแก่ผู้อื่นอีกเป็นจำนวนมาก โดยนัยนี้พระเวทนี้จะเป็นสิ่งที่มีข้าเพื่อใช้ทั้งในแง่ของหาบประสาตผลและการประทุษร้าย”²⁸

เมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาทั้งหมดของอาถรรพเวทนี้ สามารถจะแยกเป็นหมวดหมู่ได้ดังนี้

1. คาถา มีบทสวดเป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจนำมาใช้เป็นคาถาเสกสำหรับรักษาโรคได้ บทสวดที่ใช้ต่อต้านโรคนั้น เช่น ใน L.24 V.22 และ V.20 คาถากำราบโรคศีรษะ ปราภฏใน L.22 เทโอ ใน VI.14 นอกจากนี้ยังมีคาถาสำหรับกันผู้ลักปองร้าย แก่โรคไข้เบา โรคท้องมาน โรคหลอดลมอักเสบ แก้เลือดกำเดาไหล และสมานแผล เป็นต้น
2. อำนวยผล บทสวดบางบทนั้นอาจใช้เพื่อให้อายุยืน หรือมีสุขภาพดี เช่น ใน VII.53 ทั้งนี้มีการแนะนำด้วยว่าผู้ที่ประดับกายด้วยไข่มุกและทองคำนั้นจะมีอายุยืนได้
3. การสาปแช่ง บทสวดบางบทอาจนำมาใช้สวดเพื่อสาปแช่งปีศาจ ห่อมด หมอผี หรือศัตรูได้ คาถาป้องกันผี อาจค้นได้จาก L.7 และ L.16 เป็นต้น
4. คาถาเสน่ห์ ความบางตอนในพระเวทนี้ประกอบขึ้นในแง่ของการติดต่อกับผู้อื่น โดยเฉพาะสำหรับสตรี ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าแง่มุมในการใช้กว้างขวางอย่างยิ่ง เพราะมีตั้งแต่การทำของเพื่อให้ได้สามี เป็นที่สนธิธยายแก่คนทั่วไป สำหรับเจ้าสาวมัดใจเจ้าบ่าว ทำเสน่ห์และเพื่อปราบเมียน้อยให้อยู่ในอำนาจ
5. คาถาสำหรับกษัตริย์ โดยระบุว่ากษัตริย์นี้พึงมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติ เช่น เพื่อให้เป็นที่น่าเกรงขาม หลังจากได้รับเลือกให้ครองบัลลังก์ เพื่อทำความสำคัญทางด้านการเมือง เพื่อความมีอำนาจและชื่อเสียง นอกจากนี้ยังมีคาถาสำหรับประทุษร้ายผู้อื่นด้วย เช่น ทำให้ศัตรูรวนเร และสำหรับกษัตริย์ผู้ถูกขับไล่ที่ปรารถนาจะครองอำนาจอีก เป็นต้น

²⁸ อุดม รุ่งเรืองศรี, เทวดาพระเวท, วิทยานิพนธ์คุณวุฒิปริญญาตรี สาขาพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยอานันทมหิดล, 2520, หน้า 13.

6. คาถาเพิ่มบุญลิก ในบท II.33 และอื่น ๆ อีกหลายบทจะกล่าวถึงการสวดเพื่อความสามัคคีและมีมิตรภาพเพื่อจะยังถึงผู้สวดให้ได้รับความนับถือยกย่องในประชาคม

7. คาถาให้ลาภ บทสวดที่เกี่ยวข้องกับความเพิ่มขงทรัพย์สิน ก็มีปรากฏให้เห็นในพระเวทนี้ เช่นใน II.42 จะพูดถึงการฝังศิลาฤกษ์ และการเพาะปลูก นอกจากนี้ยังมีคาถาป้องกันแมลงศัตรูพืช เพื่อความเพิ่มพูนของปศุสัตว์ ถ้าชาวยกย่องและเพื่อโชคลาภในการพนันก็มีอยู่ด้วย

8. ปิตรังควาน บทสวดบางบทมีสำหรับสวดเพื่อปัดรังควาน หรือกำจัดความอัปมงคล เช่น กรณีที่น้องชายแต่งงานก่อนพี่ ซึ่งปรากฏใน VI.112 นอกจากนี้ ยังมีพิธีกันเสนียดและขับไล่บุคคลอื่นไม่พึงปรารถนา เป็นต้น.²⁹

ในเรื่องนี้ เทพย์ สาริกบุตร ให้ความเห็นไว้สอดคล้องกันว่า “อาถรรพเวทเป็นพระเวทที่ประกอบด้วยคาถาอาคมมนตร์ และเลขยันต์ที่ศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิปาฏิหาริย์ สามารถที่จะบันดาลให้เป็นไปได้ตามที่ปรารถนา คัมภีร์อาถรรพเวทนี้นับว่าเป็นบ่อเกิดของคาถาอาคมต่าง ๆ ที่ได้ทรงจำเฝ้าเวียนกันสืบต่อมา ครั้งเมื่อลัทธิไสยศาสตร์ของพราหมณ์ที่แพร่หลายเข้ามากระทบถึงลัทธิพุทธศาสนา บรรดาคณาจารย์ผู้จึงได้พากันดัดแปลงคาถาและมนตร์ต่าง ๆ ที่มีในลัทธิไสยศาสตร์ให้เข้ากับลัทธิทางพุทธศาสนา โดยนำอาพระพุทธรูปและธรรมะ เข้าไปแทรกแซงแก้ไขให้เหมาะสมเท่าที่จะใช้กับลัทธิทางพระพุทธศาสนาได้ แลเป็นสิ่งที่เชื่อถือกันสืบต่อมาครานเท่าทุกวันนี้”³⁰

ถือได้ว่าอาถรรพเวทนี้เป็นคัมภีร์ใหม่ที่เกิดหลังคัมภีร์ทั้ง 3 คือหลังฤคเวท ยજุรเวท และสามเวท เป็นคัมภีร์ที่ได้รวบรวมมนต์ขลังต่าง ๆ ทั้งในส่วนของการให้ผลตามปรารถนา และในส่วนของการทำร้ายผู้อื่น จึงเป็นที่นับถือของผู้คนเป็นจำนวนมาก ต่อมาจึงได้กลายเป็นแหล่งกำเนิดของคาถาอาคม ทั้งที่เป็นของพราหมณ์และพุทธศาสนา ซึ่งคาถาอาคมนี้เองที่เป็นต้นกำเนิดของการเชื่อถือในวัตถุมงคล เพราะถือกันว่าวัตถุใด ๆ ก็ตาม ถ้าได้รับการเสกเป่าโดยคาถาอาคมที่ศักดิ์สิทธิ์แล้ว จะเกิดพลังความศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมา ดังที่นายหริศ เรืองฤทธิ์ ได้กล่าว เรื่องมนตร์และของขลังในอาถรรพเวทไว้ว่า

²⁹ อุตม รุ่งเรืองศรี, เทวคาพระเวท, หน้า 13-14.

³⁰ เทพย์ สาริกบุตร, พระคัมภีร์พระเวท ฉบับปืญอมบรรพ. (พระนคร : อุตสาหกรรมการพิมพ์, 2501), หน้า 1.

มนตร์ต่าง ๆ เช่น มนต์สำหรับกันภูตผีปิศาจ กันเทพอัปสรลงมำทำลายพิริลปะ กันโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และกันอุปสรรคอันตรายต่าง ๆ กันศัตรูร้าวต่าง ๆ และมนตร์สำหรับจำแวงรูปเพศให้เป็นหลายรูป มนต์สำหรับล่องหนหายตัว มนต์สำหรับเสกเป่า หรือเสกน้ำรดให้ผู้อื่นหายจากโรคภัยไข้เจ็บหรือให้ประสบโชคลาภดี มนต์สำหรับเสกเนื้อหนัง เป็นต้น ให้ไปเข้าตัวศัตรู มนต์สำหรับบังพินศัตรูให้ตาย มนต์สำหรับเสกรูปที่ฝัง (ฝังรูปฝังรอย) ให้คนที่ขังเป็นอันตราย หรือให้คนที่รัก รักตน มนต์สำหรับบังคับภูตผีให้ไปทำร้ายผู้อื่น และมนตร์สำหรับสะกดดวงใจให้ผู้อื่นคลุ้ม หรือให้หลับเหล่านี้เป็นต้น เรียกว่ามนตร์อาถรรพ์ รวมอยู่ในอาถรรพเวท

ของขลังต่าง ๆ เช่น กล้วยาพรก กล้วยาคา เป็นต้น ของเหล่านี้ใช้ในการมงคลและเลขยันต์ต่าง ๆ น้ำมันสียาทั้งกลม (ออกถูกคาหองคายทั้งแม่และลูก) ดินเจ็ดป่าช้า และดินโป่ง ถูกกรอก เป็นต้น ของเหล่านี้เอามาปลูกเสกถือว่ามีฤทธิ์เดชจึงเรียกว่าของขลัง คือของอาถรรพ์รวมอยู่ในอาถรรพเวท.²¹

“สำหรับคนที่มีความเชื่อว่าคาถาอาคมและเครื่องรางของขลังมีอำนาจลึกลับ และผู้ที่มีความรู้คาถาอาคม มีเครื่องรางของขลัง อาจนำอำนาจลึกลับนั้นมาใช้ประโยชน์แก่คนตามที่ต้องการได้ เช่น ใช้คาถาแปลงกาย ทำลายข้าศึก ทำให้ผู้อื่นหลงรัก หรือใช้คาถาอาคมป้องกันอันตรายต่าง ๆ ได้ด้วย ความเชื่อดังกล่าวนี้นี้เป็นเหตุให้ผู้เชื่อ ใช้คาถาอาคม เครื่องรางของขลังทำพิธีต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่ากฤตยาต่อไป”²²

“การทำกฤตยา ก็คือการทำของขลังหรือการปลูกเสกเพื่อให้มีความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งจะทำได้ของขลังในรูปต่าง ๆ เช่น พระเครื่อง ผ้ายันต์ ลูกสะกด ตะกรุด หรือลูกปรอท เป็นต้น”²³

²¹ หริศ เรืองฤทธิ์, วรรณคดีไทย เล่ม 9, พิมพ์ครั้งที่ 2, (พระนคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, 2495), หน้า 172.

²² ทักษิณ สุจินทนท์, การใช้ไสยศาสตร์ในสถานเรือนขุนช้างขุนแผน, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 16

²³ เรืองฤทธิ์, หน้า 18.

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าในเรื่องเกี่ยวกับวัตถุมงคลตามหลักศาสนาพราหมณ์แล้ว เชื่อว่าสามารถสร้างให้เกิดความขลังความศักดิ์สิทธิ์ได้ โดยการใช้เวทมนตร์คาถาที่มีอยู่ในคัมภีร์ทั้ง 4 ของศาสนาพราหมณ์ โดยเฉพาะคัมภีร์อาถรรพเวท ซึ่งเชื่อกันว่า ด้วยอำนาจของพลังเวทมนตร์คาถาที่สวดไปนั้น สามารถป้องกันอันตรายต่าง ๆ และก่อให้เกิดความสุขความเจริญแก่ผู้ใช้เวทมนตร์คาถานั้น หรือจะใช้ไปในทางสาปแช่งทำร้ายแก่ผู้อื่นก็ได้ ด้วยการทำฤตยาหรือการปลุกเสกเช่นนี้เองจึงก่อให้เกิดรูปแบบของวัตถุมงคลต่าง ๆ จนถึงปัจจุบันนี้

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว วัตถุมงคลนั้นเกิดมาช้านานคู่กับมนุษยชาติ เปรียบเสมือนมนุษย์ไม่เข้าใจในเรื่องของธรรมชาติและเกิดความหวาดกลัวต่อภัยของธรรมชาติ และอันตรายทั้งหลาย มนุษย์จึงพยายามหาสิ่งที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวเพื่อป้องกันภัย เดิมทีเชื่อว่าอาจยึดถือสิ่งของที่มีอยู่ตามธรรมชาติที่ปรากฏหรือหาได้ยากมาเป็นวัตถุมงคล ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาในด้านคำสอนในทางศาสนา จึงมีการแต่งตั้งารประกอบคำสอนทางศาสนา จึงได้มีการรวบรวมคำสอนและคำสวดในทางศาสนาขึ้นมา แล้วนำมาสวดสาธยายเพื่อทรงจำรักษาคำสอนไว้ ต่อมาเกิดความเชื่อว่าคำสวดเหล่านั้นมีความขลังความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อสวดสาธยายแล้วสามารถป้องกันภัยอันตรายหรือนำมาซึ่งสิ่งที่ดีปรารถนาได้ จึงได้มีการถักถั้ววิธีเพื่อให้เกิดความขลังความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น จึงได้มีการรวบรวมเป็นคัมภีร์อาถรรพเวทในศาสนาพราหมณ์ขึ้นมาก่อน ต่อมาภายหลังจึงแพร่หลายมาสู่พระพุทธศาสนา โดยได้ปรับเปลี่ยนเวทมนตร์คาถาแบบพราหมณ์มาเป็นหลักธรรมคำสอน หรือหลักสูตรที่สำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนา เมื่อเห็นว่าได้ผลดังปรารถนา จึงนับถือกันแพร่หลายต่อมา จึงถือได้ว่าเรื่องวัตถุมงคลแม้จะไม่มีอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาโดยตรง แต่ในวิถีชีวิตจริง ๆ ของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปแล้ว ส่วนมากก็ยังยึดถือในสิ่งเหล่านั้นอยู่ ในข้อนี้อาจจะมาจาสาเหตุ 2 ประการ คือ

1. ความเชื่อในพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ ว่าเป็นเครื่องต้านภัยพิบัติ และก่อให้เกิดความสุขความเจริญได้ ประกอบกับความเชื่อเดิมที่มีมาแต่บรรพบุรุษ เรื่องศาสนาธรรมชาติ ทำให้ผสมผสานกลมกลืนกันมาเป็นการเชื่อเรื่องวัตถุมงคลไปโดยปริยาย

2. ความเชื่อในพระพุทธรูปหรือพระปริศนารูปหรือบทสวดต่าง ๆ ซึ่งใช้ในพิธีพุทธาภิเษก ว่ามีผลทำให้สิ่งของที่ตั้งขึ้นโดยผ่านการปลุกเสกแล้วนั้นมีผลเป็นความศักดิ์สิทธิ์จริง ข้อนี้จะเห็นได้ว่าแม้ไม่มีวัตถุมงคลยึดเหนี่ยว เมื่อตกอยู่ในภัยอันตราย ผู้คนก็สวดมนต์ภาวนาป้องกันภัยอยู่แล้ว

2.4 ความเชื่อเกี่ยวกับวัดอุโมงค์ในสังคมไทย

ในสังคมไทยนี้กล่าวได้ว่า ความเชื่อในเรื่องวัดอุโมงค์คลมพัฒนาการมาจากกรณีของพระพุทธรูปศาสนาเป็นส่วนสำคัญ ซึ่งจากประวัติศาสตร์ของพระพุทธรูปศาสนาจะเห็นได้ว่าพระพุทธรูปศาสนาเกิดขึ้นมาในท่ามกลางของศาสนาพราหมณ์ โดยได้เสนอแนวคิดที่แปลกใหม่ หรือบางครั้งคล้ายเป็นการขัดแย้งกับศาสนาพราหมณ์ เช่น ในเรื่องวรรณะ ซึ่งพราหมณ์ถือว่าพราหมณ์เท่านั้นเป็นผู้ประเสริฐที่สุดเพราะเกิดแต่ปากของพระพรหม ซึ่งในเรื่องนี้ พุทธศาสนากลับให้คำสอนที่ง่าย ๆ ว่า พราหมณ์ไม่ได้ประเสริฐกว่าผู้อื่นเลย ถ้าหากว่าไม่ประพฤติในความดี เพราะพราหมณ์ก็ไม่ได้มีกษัตริย์คฤศณะจากมนุษย์ทั่วไป คงเกิดทางช่องคลอด ของพราหมณ์เหมือนผู้อื่นเช่นกัน”³⁴

ดังนั้น ในยุคแรก ๆ ของพระพุทธศาสนาจึงมุ่งที่หลักธรรมคำสอน อันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ซึ่งเน้นความเป็น “ศาสนาแห่งการกระทำ (กรรมวาจาและกิริยา) เป็นศาสนาแห่งความเพียรพยายาม (วิริยวา) ไม่ใช่ศาสนาแห่งการอ่อนน้อม ปรารถนาหรือศาสนาแห่งความห่วงหวังกังวล การสั่งสอนธรรมของพระพุทธเจ้าทรงมุ่งผลในทางปฏิบัติให้ทุกคนจัดการกับชีวิตที่เป็นอยู่จริง ๆ ในโลกนี้ และเริ่มแต่บัดนี้ ความรู้ในหลักที่เรียกว่าความจริงสายกลางก็ดี การประพฤติปฏิบัติตามทางสายกลางก็ดี เป็นสิ่งที่ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในสภาพและระดับชีวิตอย่างไรก็สามารถเข้าใจและนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ตามสมควรแก่สภาพและระดับชีวิตนั้น ๆ ถ้าความห่วงใยในเรื่องชีวิตหลังจากโลกนี้มีอยู่ ต้องทำชีวิตดำรงอย่างที่ดีต้องการนั้นให้เกิดเป็นจริงขึ้นมาด้วยการประพฤติปฏิบัติแต่บัดนี้ จนมั่นใจตนเองว่าจะต้องไปดีโดยไม่ต้องกังวลหรือหวาดหวั่นต่อโลกหน้านั้นเลย ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน โดยธรรมชาติที่จะเข้าถึงผลสำเร็จเหล่านี้”³⁵

³⁴ สมเกียรติ โล่ห์เพชรรัตน์, พระพุทธรูปศิลปะสมัยอยุธยา, หน้า 43 - 44.

³⁵ พระราชวรมุนี, พุทธธรรม, (กรุงเทพฯ : คณะธรรมบาล, 2525), หน้า 6.

"หากยกผลงานและพระจริยาของพระพุทธเจ้าขึ้นมาเป็นหลักพิจารณา จะมองเห็นแนวทางการบำเพ็ญพุทธกิจที่สำคัญหลายอย่าง เช่น ทรงพยายามล้มล้างความเชื่อถือมหายในเรื่องพิธีกรรมอันเหลวไหลต่าง ๆ โดยเฉพาะการบูชาอัญญ ด้วยการสอนเข้าถึงผลเสียหายนและความไร้ผลของพิธีกรรมเหล่านั้น ทั้งนี้เพราะพิธีเหล่านั้นทำให้คนมัวแต่ติดพันเหตุปัจจัยในภายนอกอย่างหนึ่ง ทำให้คนกระหายทะยานและคิดหมกมุ่นในผลประโยชน์ทางวัตถุเพิ่มพูนความเห็นแก่ตัว ไม่คำนึงถึงความทุกข์ยากเดือดร้อนของเพื่อนมนุษย์และสัตว์อย่างหนึ่ง ทำให้คนคิดหวังแต่เรื่องอนาคต จนไม่คิดปรับปรุงปัจจุบันอย่างหนึ่ง แล้วทรงสอนย้ำหลักการให้ทานให้เสียสละแบ่งปันและสงเคราะห์กันในสังคม"³⁶

นอกจากนี้ยังมีเรื่องที่ทรงพยายามสอนหักล้าง คือระบบความเชื่อถือเรื่องวรรณะที่นำเอาชาติกำเนิดมาเป็นขีดขั้นจำกัดสิทธิ์และโอกาสในทางสังคมและจิตใจของมนุษย์ ทรงให้สิทธิ์แก่สตรีที่จะได้รับประโยชน์จากพุทธธรรม เข้าถึงจุดหมายสูงสุดที่พุทธธรรมจะให้เข้าถึงได้เช่นเดียวกับบุรุษ ทรงสั่งสอนด้วยภาษาสามัญที่ประชาชนใช้เพื่อให้ทุกคนทุกชนชั้น ทุกระดับการศึกษา ได้รับประโยชน์จากธรรมนี้ทั่วถึง ตรงข้ามกับศาสนาพราหมณ์ที่ยึดความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์พระเวทและจำกัดความรู้ชั้นสูงไว้ในวงแคบของพวกตนด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ใช้ภาษาสันสกฤตด่ายทอดและรักษาคัมภีร์ ทรงปฏิเสธโดยสิ้นเชิงในการที่จะเสียเวลาไปในการถกเถียงปัญหาที่เกี่ยวกับการแก่งแย่งความจริงทางปรัชญา ซึ่งไม่อาจนำมาพิสูจน์ให้เห็นได้ด้วยวิธีแสดงเหตุผลทางคำพูด แต่กลับดึงเขามาสู่ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องที่เขาจะคิดเกี่ยวข้องและปฏิบัติได้ในชีวิตจริง โดยทันที"³⁷

ครั้นเมื่อ "สิ้นยุคขององค์พระศาสดาแล้ว เวลาล่วงไปและคำสอนแผ่ไปในดินต่าง ๆ ความเข้าใจในพุทธธรรมก็แปร ไปจากเดิมและแตกต่างกันไปได้หลายอย่าง เพราะผู้ถ่ายทอดสืบต่อมีพื้นความรู้การศึกษาอบรมสติปัญญาแตกต่างกัน คือความหมายพุทธธรรมแยกกันไปบ้าง นำเอาความรู้ความเชื่อถือเดิมจากลัทธิศาสนาอื่นเข้ามาผสมแทรกจนบัง อธิธิพลศาสนาและวัฒนธรรมในท้องถิ่นเข้าผสมผสานบ้าง คำสอนบางแห่งเด่นขึ้น บางแห่งเลือนลางลง เพราะการอ้างและเลื่องความสนใจตามความโน้มเอียง และความถนัดของผู้รักษาคำสอนบ้าง ทำให้เกิดการแตกแยกออกเป็นนิกายต่าง ๆ เช่น ที่แยกเป็นมหายานกับเถรวาท ตลอดจนนิกายย่อย ๆ ในสองนิกายใหญ่นั้น สำหรับเถรวาทนั้น แม้จะได้ชื่อว่าเป็นนิกายที่รักษารูปแบบแผนและคำสอนดั้งเดิมไว้ได้แม่นยำ ก็มีใช้จะพ้นไปจากความแปรเปลี่ยนได้โดยสิ้นเชิง คำสอนบางส่วนแม้ที่มีอยู่ในคัมภีร์เอง ก็ยังเป็นปัญหาที่คนรุ่นปัจจุบันต้องนำมาถกเถียงคิดค้นหาหลักฐานยืนยันหรือปฏิเสธความเป็นของแท้มาแต่ดั้งเดิม ยิ่งความรู้ความเข้าใจที่ประชาชนเชื่อถือและปฏิบัติอยู่ด้วยแล้วความคลาดเคลื่อนก็ยังมีได้มากและชัดเจนยิ่งขึ้น"³⁸

³⁶ พระราชวรมุนี, พุทธธรรม, หน้า 7.

³⁷ พระราชวรมุนี, พุทธธรรม, หน้า 6.

³⁸ พระราชวรมุนี, พุทธธรรม, หน้า 8 - 9.

จะเห็นได้ว่าความเปลี่ยนแปลงของพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา นี้ หลังจากสิ้นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด ตามความรู้ความเข้าใจของผู้รับต่อพระพุทธศาสนา เมื่อกล่าวในส่วนของประเทศไทยนั้น “พระพุทธศาสนาในดินแดนไทยก่อนสมัยสุโขทัยได้เริ่มตั้งมั่นแต่พุทธศตวรรษที่ 3 ในสุวรรณภูมิทางตอนใต้ พระพุทธศาสนาที่ประดิษฐานเป็นครั้งแรกเป็นพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่อาศัยธรรมคำสอนจากพระโคตมปิฎกบาติเป็นหลัก มีการเผยแผ่ด้วยกระบวนการปัญญานำศรัทธา สร้างสัมมาทิฐิเป็นฐานรองรับการปฏิบัติซึ่งเน้นความรู้และการปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขของการอยู่ร่วมในชุมชนเป็นสำคัญ ในช่วงสมัยสุวรรณภูมินี้พระพุทธศาสนาเถรวาทได้แผ่ขยายตั้งมั่นในดินแดนภาคกลางด้วย ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 พระพุทธศาสนาพยานได้เข้ามาเผยแผ่ในดินแดนตอนใต้ เนื่องด้วยอำนาจทางการเมืองของราชวงศ์สุโขทัย แห่งอาณาจักรศรีวิชัย ในช่วงนั้น พระพุทธศาสนาเถรวาทได้ประดิษฐานมั่นคงรุ่งเรืองในดินแดนทวารวดี บริเวณภาคกลางแถบที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตลอดช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-14 ต่อมาตั้งแต่ปลายพุทธศตวรรษที่ 14 ขอมแห่งอาณาจักรกัมพูชาได้ขยายอำนาจทางการเมืองเข้ามาปกครองดินแดนภาคกลางภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยตลอดพุทธศตวรรษที่ 15-18 เป็นเหตุให้เกิดความเชื่อและวิธีการถือธรรมด้วยวิธีการศรัทธานำ ในพระพุทธศาสนาพยานและศาสนาพราหมณ์ ตามแบบที่ขอมนับถืออยู่ ได้เข้ามาปะปนกับความรู้ความเชื่อในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่นับถือกันอยู่เดิม ในช่วงนี้พุทธศาสนาเถรวาทจากทวารวดี ได้ขยายตัวขึ้นสู่ดินแดน ตอนเหนือและได้ประดิษฐานมั่นคงในอาณาจักรทวารวดีอันมีเมืองลำพูนเป็นศูนย์กลาง พุทธธรรมในอาณาจักรทวารวดียังคงความสืบต่อสืบทอดตามพระโคตมปิฎกบาติ และขอยกย่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรมที่ลึกซึ้งของพระภิกษุสงฆ์ ขณะเดียวกัน ก็มีการขยายตัวในเรื่องความกตเวทิตะ ความศรัทธาพุทธศาสนาสมัยหลัง เช่น กติการสวดพระปริตร กติการบูชาต้นพระศรีมหาโพธิ์ เป็นต้น ส่วนดินแดนตอนเหนือแถบลุ่มน้ำกก ได้รับอิทธิพลพระพุทธศาสนาพยานที่ผ่านมาจากพม่าและจีน เน้นคติความเชื่อ เช่น เรื่องพระธาตุ เป็นต้น ส่วนดินแดนตอนใต้ ในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 18 พระยาศรีธรรมมาโคกราชได้ตั้งตนเป็นอิสระจากอาณาจักรศรีวิชัย ตั้งราชวงศ์ศรีธรรมมาโคกราชขึ้น มีเมืองนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลาง วันนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่สำคัญได้มีการติดต่อทางด้านพระพุทธศาสนากับประเทศลังกา”²⁹

²⁹ สุภาพรณ ฅ บางช้าง, พุทธธรรมที่เป็นรากฐานสังคมไทยก่อนสมัยสุโขทัยถึงก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 28-29.

จากลำดับเหตุการณ์ทางพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ก่อนกำเนิดมาโดยพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ จะเห็นว่าเมื่อ 2 ช่วงที่อิทธิพลของความเชื่อเวทมนต์คาถาทางด้านไสยศาสตร์เข้ามามีอิทธิพลต่อความเชื่อทางด้านพระพุทธศาสนาของชาวพุทธอย่างเด่นชัด คือ

1. ยุคพุทธต้นกระแส เป็นยุคที่พระพุทธศาสนาในนิคมมณฑลราชธานีหรือรัตนโกสินทร์ เข้ามามีอิทธิพลต่อความคิดของชาวพุทธ โดยพุทธต้นกระแสนี้ได้รับความคิดจากลัทธิฮินดูในยุคนั้นกระแสนี้เข้ามา จะเน้นการประพฤติปฏิบัติสำคัญ คือ "ถือการท่องบ่นเวทมนตร์และลงเลขยันต์ นับถือในเทพเจ้าและเทวี นับถือพระอานันทพุทธ พระโพธิสัตว์มาก มีการเซ่นสรวงสังเวยสวดมนต์กันไปด้วย"⁴⁰ ยุคนี้อยู่ในราวพุทธศักราช 1500 ส่วนประเทศไทยคงได้รับพุทธศาสนาแบบต้นกระแสนี้โดยผ่าน "กษัตริย์กับพราหมณ์ที่ทรงนับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานที่ปนเปื้อนผสมกับศาสนาพราหมณ์มาก"⁴¹

2. ยุคตอนปลายของกรุงศรีอยุธยา ประมาณ พ.ศ.2199 ถึง 2310 เริ่มตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจนถึงเสียกรุงศรีอยุธยา กล่าวกันว่า "ยุคนี้การบำเพ็ญจิตภาวนาก็นับไปข้างความขลังศักดิ์สิทธิ์อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ มีเรื่องไสยศาสตร์ อาถรรพ์เข้ามาปะปนอย่างมากจนเป็นลักษณะเด่นของสมัยนี้"⁴² ซึ่งลักษณะความเชื่อเช่นนี้เป็นไปในชนทุกระดับ ไม่ว่าทั้งฝ่ายพระภิกษุหรือคนโดยทั่ว ๆ ไป ดังจะเห็นได้จากข้อความในคำให้การของขุนหลวงหาวัดที่กล่าวว่า "พระนารายณ์ได้ศึกษาวิชามากในสำนักพระอาจารย์พรหม พระอาจารย์พรหมนี้อายุมากเป็นผู้เฒ่า ใบหูทั้งสองข้างยาวถึงบ่า เป็นผู้ชำนาญในทางเวทมนต์ มีอาณูภาพในทางหาเหินเหินเดินอากาศได้"⁴³

⁴⁰ พระอุตรฌณาภิการ (ธวัช ธรรมคำ), ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534), 57-58.

⁴¹ พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), พระพุทธศาสนาในเอเชีย, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2531), หน้า 112.

⁴² พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), พระพุทธศาสนาในเอเชีย, หน้า 116.

⁴³ คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด พระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ, (พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2515), หน้า 127.

ที่จริงแล้วความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถาไสยศาสตร์นี้เริ่มมีผู้เชื่อกันมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าทรงธรรมและพระเจ้าปราสาททอง โดยเฉพาะพระมหากษัตริย์ทั้ง 2 พระองค์นี้ “เป็นผู้ที่ถือเวทมนตร์จัด และเห็นกันว่าได้ราชสมบัติเพราะเวทมนตร์”⁴⁴

เช่นครั้งหนึ่งในสมัยพระเจ้าปราสาททอง “ได้เสด็จไปพระราชนิเวศน์พระเจ้าอุกเรศฝ่ายใน ณ รัชชัฒนาราม ได้เนืองไปห้องเฝ้าไม่ไหม้ สงสัยว่าต้องคุณ ครั้นนั้นประชาราษฎรลือกันว่า จะให้คันฉัตรรับสำราญที่หมอบ ผู้เฝ้า ผู้เฝ้า ต่างคนกลัวความผิด บรรดาผู้มีอำนาจความรู้วิชาการก็ทั้งน้ำเสียน”⁴⁵

กล่าวได้ว่าในยุคสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายนี้ความเชื่อของชาวไทยจะเป็นความเชื่อที่รวมคติทั้งของพุทธศาสนา พราหมณ์และผีางเทวดาผู้มีฤทธิ์เข้าด้วยกัน เมื่อจะทำการใหญ่ที่สำคัญ ๆ ก็มักจะยึดแนวทางทั้ง 3 นี้เป็นที่พึ่ง ดังจะเห็นได้จากจารึกราชสมบัติของพระนารายณ์มหาราชจากพระศรีสุธรรมราชาธิราชที่ “ครั้นให้กระทัมมงคลแดงใส่รัฟทั้งปวงเป็นสำคัญ แล้วให้เอาใบเสมาเป็นประเจียดสำหรับเมื่อจะบูชา นั้น เพราะเหตุว่าสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาธิราชไว้พระชนม์วารวันศุกร์ แลใบเสมานั้นเป็นนามพุท แลศุกร์ไว้วันกำลังในพุทนาม เพื่อจะประหารนามแห่งชริราช ครั้นแล้วสมเด็จพระบรมบพิตรพระเป็นเจ้าก็ให้สักการบูชาพระศรีรัตนครัยและพระอิศวร พระนารายณ์เป็นเจ้าและเทพยดาผู้มีฤทธิ์สถิตศักดิ์ทั้งปวง”⁴⁶

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงเป็นเรื่องที่น่าพิจารณาว่าการที่ชาวไทยซึ่งถือว่านับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาแห่งปัญญา แต่ยังมีการประพฤติปฏิบัติในลักษณะที่ยังคงพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เครื่องรางของขลังที่เชื่อกันว่าวัดดวงคงนี้ เป็นพระหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเปิดช่องทางให้หรืออย่างไร

⁴⁴ องค์การคำครุสภา, ประชุมพงศาวดาร เล่ม 36, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ครุสภา, 2512), หน้า 798

⁴⁵ องค์การคำครุสภา, ประชุมพงศาวดาร เล่ม 39, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ครุสภา, 2512), หน้า 121.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 138.

ในเรื่องการฟังคำสั่งศักดิ์สิทธิ์หรือวัตถุทั้งหลายเป็นที่พึ่งนี้ พระพุทธศาสนามีท่าทียอมรับในเรื่องสติปัญญาของมนุษย์ที่มีความแตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากการแบ่งประเภทบุคคลผู้ฟังแนะนำสั่งสอนให้บรรลุนิพพานได้และไม่ได้ นั่นเป็น 4 ประเภท คือ

1. อุภยปฏิปัญญา ผู้มีสติปัญญา ครบถ้วนของทั้งที่เนยหว่านข้อขึ้นแสดง
2. วิปจิตปัญญา ผู้รู้เข้าใจได้แต่เมื่อท่านอธิบายความพิสดารออกไป
3. เนยยะ ผู้ที่พอจะค่อยๆ เองแนะนำไปให้เข้าใจได้ด้วยวิธีการฝึกสอนอบรมต่อไป
4. ปทัพบรณะ ผู้มีปัญญา สอนให้รู้ได้แต่เพียงด้วยบท คือ พญานะ หรือถ้อยคำ ไม่

อาจเข้าใจหรือรุดคือความหมาย⁴⁷

เมื่อมนุษย์มีระดับสติปัญญาและความเชื่อที่แตกต่างกัน ดังนั้น การยึดถือสิ่งต่าง ๆ เป็นที่พึ่ง ย่อมมีความแตกต่างกันไป ในส่วนนี้พุทธศาสนาก็ได้ปฏิเสธในสิ่งที่คนโบราณนับถือกันอยู่ทั่ว ๆ ไป เช่น ในการยอมรับนับถือภูเข ป่า อาราม หรือต้นไม้ใหญ่เป็นที่พึ่ง แต่พระพุทธศาสนาจะได้เสนอสิ่งที่ดีกว่าให้เขาได้พิจารณาด้วยปัญญาของตนเอง ส่วนเขาจะเชื่อหรือไม่ก็แล้วแต่สติปัญญาของเขา ดังที่พระพุทธองค์ทรงทราบความอ่อนแอของปุณณ จึงทรงคริสต์ไว้ในเขมาเขมสรณที่ปิกกาถาว่า

มนุษย์เป็นอันมาก ถูกภัยคุกคามแล้วย่อมถึงภูเข ป่า อาราม และรุกขเจดีย์
ว่าเป็นที่พึ่ง สรณะนั้นแลไม่เกษมสรณะนั้นไม่อุดม เพราะบุคคลอาศัย
สรณะนั้นย่อมไม่พ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ ส่วนบุคคลใดถึงพระพุทธ พระ
ธรรม และพระสงฆ์ว่าเป็นที่พึ่ง ย่อมเกินอริยสัง 4 คือ ทุกข์ เหตุให้เกิด
ทุกข์ ความก้าวล่วงทุกข์ และมรรค มืองค์ 8 อันประเสริฐ ซึ่งยังสัตว์ให้ถึง
ความสงบแห่งทุกข์ ด้วยปัญญาชอบ สรณะนั้นแลของบุคคลนั้นเกษม
สรณะนั้นอุดม เพราะบุคคลอาศัยสรณะนั้น ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้⁴⁸

⁴⁷ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ธง. จตุกก. 21/133/153 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500.

⁴⁸ พระพุทธโฆษาจารย์, ธัมมปทีปฎีกา, เล่มที่ 6, พิมพ์ครั้งที่ 17, (กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย, 2526), หน้า 109.

จากทำเช่นนั้นจะเห็นได้ว่า แม้พระพุทธศาสนาจะได้ชื่อว่าเป็นศาสนาของท่านผู้ตื่น ผู้รู้ หรือผู้มีปัญญาก็ตาม แต่ก็ยังมีหลาย ๆ สิ่งที่คุณเหมือนว่าจะไม่เข้าไปในทางที่ช่วยส่งเสริมปัญญาแห่งการตรัสรู้ แต่พระพุทธองค์ก็ยังยอมรับไว้ในพระพุทธศาสนา ซึ่งนอกจากจะเป็นเรื่องของระดับสติปัญญาของบุคคลทั่ว ๆ ไปแล้ว อาจเป็นเพราะว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาของสังคม เป็นศาสนาที่ต้องการช่วยเหลือมนุษย์จากความทุกข์ต่าง ๆ ดังนั้น จึงมีหลักการที่ผ่อนปรนเพื่อประสงคในการจะช่วยเหลือมนุษย์ที่ติดอยู่กับอิทธิปาฏิหาริย์อำนาจศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ให้ได้รับการพัฒนาให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ดังที่พระราชมุนีได้กล่าวถึงหลักการของการพัฒนาในอริยธรรม 3 ขั้น คือ

1. ขั้นหวังพึ่งรศอยอำนาจภายนอกคณนคาล ทำให้หมกมุ่นฝักใฝ่ ปลดอทั้งเวลา ความเพียรและการคิดเหตุผลของคณ
2. ขั้นเสริมกำลัง คือทำอิทธิปาฏิหาริย์ได้เองแล้ว และใช้อิทธิปาฏิหาริย์นั้นเพื่อเสริมกำลังในการทำความคดีย่างอื่น เช่น ช่วยเหลือผู้อื่นจากภัยอันตรายและเป็นเครื่องประกอบของอนุศาสน์ปาฏิหาริย์
3. ขั้นการมีชีวิตจิตใจเป็นอิสระ ดำเนินชีวิตที่โปร่งเบาแท้ โดยไม่ต้องอาศัยอิทธิปาฏิหาริย์หรือสิ่งอื่นภายนอกมาเสริมกำลังใจของคณเอง เพราะมีชีวิตใจเข้มแข็งเพียงพอสามารถบังคับควบคุมจิตใจของคณได้เองปราศจากความหวาดหวั่นกลัว^{๔๐}

เมื่อพุทธศาสนามีทำที่ในการที่จะช่วยให้มนุษย์พ้นจากสิ่งที่เขาติดอยู่ เพื่อพัฒนาต่อไป จึงได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการ ในการที่จะชักนำเขาออกมาจากสิ่งที่เขาติดอยู่ จากวิธีการสอนด้วยอนุศาสน์ มาเป็นวิธีการเข้าไปให้ถึงตัวเขา แล้วพาเขาเดินออกมาด้วยกับคณ โดยเริ่มจากจุดที่เขาเป็นอยู่นั่นเอง วิธีเช่นนี้จึงอาจเป็นเหตุเริ่มต้นที่มีเรื่องเกี่ยวกับวัตถุมงคลเข้ามาในพระพุทธศาสนา เพราะ "หลักการของการผ่อนปรนนี้ก็คือการใช้สิ่งที่เขาติดอยู่เดิมแน่นองเป็นจุดเริ่มต้น วิธีเริ่มอาจทำโดยแกะสิ่งที่เขายึดหรือเกาะติดอยู่แน่นออกจากฐานเดิม แล้วหันหน้าหันมาสู่ทิศทางที่ถูกต้อง พร้อมทั้งใช้สิ่งที่เขายึดเกาะอยู่แน่นเป็นเครื่องจูงเขาออกมาจนพ้นจากที่นั่น วิธีการนี้เห็นได้จากพุทธบัญญัติเกี่ยวกับการหยิบผืนผ้า เรื่องมีว่าคราวหนึ่งเจ้าชายโพธิราชกุมารสร้างวังแห่งหนึ่งเสร็จใหม่ จึงนิมนต์พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขไปฉันที่วังนั้น เจ้าชายได้ให้ปู้ผ้าขาวทั่วหมดถึง

^{๔๐} พระราชมุนี, พุทธธรรม, หน้า 473.

บัญชีที่ 1 เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จถึงวังก็ไม่ทรงเหยียบผ้าจนเข้าชายโปรดให้มีวนเก็บผืนผ้าแล้ว จึงเสด็จขึ้นวัง และได้ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ห้ามภิกษุเหยียบผืนผ้า ค่อมหาหญิงผู้หนึ่งซึ่งมีทั้งบุตรใหม่ ๆ ได้นิมนต์พระมาบ้านของตนแล้ว ปู่ผัวผืนหนึ่งร้องขอให้พระภิกษุทั้งหลายเหยียบผ้าเพื่อเป็นมงคล ภิกษุเหล่านั้นไม่ยอมเหยียบ หญิงนั้นเสียใจและคิดเคียดแค้นโทษนางว่าภิกษุทั้งหลาย ความทราบถึงพระพุทธองค์ จึงได้ทรงวางอนุบัญญัติ อนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายเหยียบผืนผ้าได้ในเมื่อชาวบ้านร้อง เพื่อเป็นมงคลแก่พวกเขา พุทธบัญญัติที่น่าจะเป็นสาเหตุหรือข้ออ้างอย่างหนึ่ง ที่ทำให้พระสงฆ์ได้โอนอ่อนตามความประสงค์ของชาวบ้านเกี่ยวกับพิธีกรรมและสิ่งที่เรียกว่าวัดอุบาสกต่าง ๆ ขยายกว้างออกไป เปิดรับเครื่องรางของขลังและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ เข้ามามากมาย จนบางสมัยรู้สึกกันว่าเกินขอบเขตอันสมควร³⁰

จะเห็นได้ว่าวัดอุบาสกหรือเครื่องรางของขลังหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เริ่มเข้ามาในพระพุทธศาสนาได้ น่าจะเป็นเพราะพุทธศาสนานับเป็นศาสนาแห่งการใช้ปัญญา ไม่มีการบังคับกฎเกณฑ์โดยเด็ดขาดว่าจะต้องปฏิบัติตามหลักคำสอนโดยเคร่งครัดอย่างเดียว แต่พุทธศาสนายอมรับในด้านความอ่อนแอของจิตใจปุถุชน และความแตกต่างในด้านระดับสติปัญญาของปุถุชน ดังนั้นการวางทำที่ต่อการประกาศศาสนา จึงเป็นรูปแบบการนำเสนอทางเลือกให้เขาโดยการยอมรับสิ่งที่เขาประพฤติกฎปฏิบัติอยู่ แต่ได้ชี้ให้เห็นสิ่งที่ดีกว่า หรือทางที่ดีกว่าให้เขาได้พิจารณาด้วยปัญญาของเขาเอง ทั้งบางครั้งด้วยความปรารถนาจะอนุเคราะห์ต่อเขาในยศศักดิ์ทั้งหลาย ถึงกับยอมลงไปคลุกคลีเข้าถึงตัวเขาเพื่อสิ่งเขาให้ได้รับการพัฒนาในทางที่สูงขึ้นต่อไป

ดังนั้น จากสมาเขมสรวณ ที่มีคาถาที่พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่อัคคีหิตตะดาณี³¹ เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าในสังคมบ้านเมืองทั่ว ๆ ไป ผู้คนผู้เป็นปุถุชนสามัญธรรมดาที่ยังคลุกอยู่ในความหวาดกลัว ความไม่รู้ย่อมแสวงหาสรวณะหรือที่พึ่ง มีป่าไม้ ภูเขา เป็นต้น กันอยู่ทั่วไป เพื่อความเกษมปลอดภัยในชีวิตของเขา แต่พุทธศาสนาก็แสดงหลักการว่าสรวณะเช่นนั้นย่อมไม่เป็นไปเพื่อความเกษมปลอดภัย เพราะไม่สามารถนำไปพ้นจากความทุกข์ได้อย่างแท้จริง ค่อมื่อนับถือพระรัตนตรัยจึงจะถือว่าได้พบสรวณะที่พึ่งที่เกษมปลอดภัยอย่างแท้จริง นี่แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนาก็ยอมรับว่าคนเราต้องมีสรวณะที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวเพื่อนำไปสู่ความเกษมปลอดภัย โดยสรวณะนั้นอาจมีระดับต่าง ๆ กัน

³⁰ พระราชวรมุนี, พุทธธรรม, หน้า 474-475.

³¹ พระพุทธโฆษาจารย์, ธัมมปัทฏฐกถา, เล่มที่ 6, หน้า 109.

ความแตกต่างระหว่างวัตถุมงคลกับสรณะในพระพุทธศาสนา

ข สรณะในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีสิ่งที่สำคัญสูงสุด 3 ประการ คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ โดยท่าน “เรียกเปรียบเทียบไว้ว่าเป็นรัตนะ แปลว่า ควณแก้ว คือ ของวิเศษหรือของมีค่ามาก หรือของประเสริฐที่สุด เรียกรวบทั้ง 3 ว่า ตรีรัตนะ หรือไตรรัตนะหรือรัตนครัย แปลว่า แก้ว 3 ควณหรือแก้ว 3 ประการ บางทีเรียกพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์ ว่า วัตถุหรือสิ่งวิเศษและเรียกรวมว่าวัตถุคดณะ คือ วัตถุ 3, รัตนะ 3 หรือวัตถุ 3 ดังกล่าวนี้เป็นสรณะ และเรียกรวมว่า สรณครัย หรือไตรสรณะะ แปลว่า 3 ที่พึ่งหรือ 3 สรณะ”³²

คำว่า สรณะในพุทธศาสนา “มีความหมายเป็น 2 นัย คือ ที่พึ่ง, ที่ยึดเหนี่ยว, ที่ยื่น 1 และกำจัด เช่น จม ทำลาย ซึ่งภัยคือความกลัว ตลอดจนกำจัด ทำลาย ทุกข์ ทุกดิภพ และกิเลสสิ่งเศร้าหมอง 1”³³

เหตุที่พระรัตนครัยได้ชื่อว่าเป็นสรณะ ท่านอธิบายว่า

- ข พระพุทธเจ้า ชื่อว่าสรณะ เพราะกำจัดทำลายภัยของสัตว์ทั้งหลายด้วยการชักนำสรรพสัตว์ให้หันเหเข้าไปในสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์และชักนำให้พ้นออกมาเสียจากสิ่งซึ่งไม่เป็นประโยชน์
- ข พระธรรม ชื่อว่า สรณะ เพราะชักจูงสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นขึ้นมาจากความกัณการในสังสารภพ และด้วยการให้ความอบอุ่นใจคลายทุกข์
- ข พระสงฆ์ ชื่อว่า สรณะ เพราะทำให้สัถการะ (เช่น การถวายทานและการกราบไหว้บูชา เป็นต้น) ที่ทำแม้เพียงเล็กน้อยก็ให้ได้ผลใหญ่โตโดยเฉพาะ³⁴

³² ธนิต อยู่โพธิ์, อานิสงส์ไตรสรณคณณ์, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด สิวพร, 2529), หน้า 4-5.

³³ ธนิต อยู่โพธิ์, อานิสงส์ไตรสรณคณณ์, หน้า 62-63.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

การถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะนั้น ท่านแสดงไว้ว่ายอมถึงด้วยอาการ 5 คือ

1. ยึดมั่นนิยาคณะ ถึงด้วยมอบกายถวายชีวิต
2. คับปวชนตา ถึงด้วยรำลึกถึงพระคุณของพระรัตนตรัยเนื่อง ๆ
3. ถีสสรูปคณนะ ถึงด้วยยอมเป็นศิษย์ปฏิบัติตามคุณธรรมของท่าน
4. ปานิปาตะ ถึงด้วยแสดงความเคารพนบถน้อมเป็นอย่างยิ่ง
5. สมาทาน ถึงด้วยสมาทาน⁵⁵

ซึ่งสำคัญในการถึงพระรัตนตรัย นอกจากอาการทางกายและวาจาอย่างใดอย่างหนึ่งในอาการ 5 แล้ว ท่านกล่าวว่า การถึงนั้นต้องประกอบด้วยจิตใจเต็มใจสรวุทธาในคุณพระรัตนตรัยอย่างแท้จริง โดยปราศจากความเคลือบแคลงสงสัยและยึดเหนี่ยวรำลึกถึงเป็นสรณะ⁵⁶

การถึงสรณะดังกล่าวมานี้ เป็นการขจัดภัย ให้ความคุ้มครอง กำจัดกิเลสหม่นหมองใจ และบันดาลให้เกิดประโยชน์ คืออำนาจผลและอานิสงส์แก่ผู้ถึงสรณะนั้น ๆ⁵⁷ ซึ่งผลและอานิสงส์นั้น ท่านกล่าวว่า สรณะกัมมนี้เป็นโลกภัยให้อารักขาคุ้มครอง ไม่ต้องหวาดกลัวต่อภัยอันตรายทั้งอำนาจผลเป็นโลกสัมปทา คือถึงพร้อมด้วยโลกทรัพย์บ้าง เป็นภวสัมปทาหรือทรัพย์ให้เกิดในสุคติภพบ้าง ส่วนสรณะกัมมที่เป็นโลกุตระ ก็อำนาจผลเป็นวิมุตตายนะให้บรรลุนิพพาน 4 จนถึงบรรลุนิพพาน⁵⁸

อนึ่ง ในบทสวด อาณานัญชุตระ ก็ได้กล่าวถึงสรณะในพระพุทธศาสนา คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นที่พึ่งอันสูงสุด

ฉะนั้น จะเห็นว่า การถึงสรณะในพระพุทธศาสนา ก็คือการมีจิตใจสรวุทธาเต็มใจ และประพฤติด้อยพระรัตนตรัยด้วยความศรัทธาเต็มใจทั้งทางกายและวาจา และจิตใจโดยปราศจากคุณของพระรัตนตรัยทั้ง 3 ประการเป็นหลัก มีจิตใจระลึกถึงอยู่เสมอ การถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะเช่นนี้ย่อมปกป้องคุ้มครองต่อภัยอันตรายทั้งหลายได้ ทั้งยังให้ได้รับสิ่งที่ปรารถนาไม่ว่าจะเป็นมนุษยสมบัติ สวรรค์สมบัติและนิพพานสมบัติทุกประการ จะเห็นว่าการถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะดังกล่าวนี้ ไม่มีเรื่องการถือขลังถือศักดิ์สิทธิ์เช่นวัดดุมงคลเลย เป็นการถือในลักษณะเป็น

⁵⁵ ธนิต ญูโพธิ์, อานิสงส์ไตรสรณกัมม, หน้า 81-82.

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 95.

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 108.

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 108.

อนุสสติ คือเครื่องระลึกถึงในทางดีงาม หรือคุณธรรมต่าง ๆ แล้วได้อานิสงส์ คือการปกป้องจากภัยอันตราย หายสะอึกสั่นต่อภัย ดังที่ปรากฏในบทสวดมนต์หลาย ๆ บท เช่น ในรัชกสูตร กรณียเมตตสูตร เป็นต้น

ข. มงคลในพระพุทธศาสนา

เมื่อกล่าวถึงธรรมะในพระพุทธศาสนาแล้ว ก่อนที่จะกล่าวถึงวัดดุมงคลควรจะได้กล่าวถึงมงคลในพระพุทธศาสนาด้วย เพื่อประโยชน์แก่การวิเคราะห์วัดดุมงคลในทัศนะของพระพุทธศาสนาต่อไป

มงคลหมายถึง เหตุที่นำมาซึ่งความเจริญ ในมงคลสูตรมิได้มุ่งสิ่งไปที่ตัววัตถุ แต่เน้นไปที่หลักปฏิบัติตามหัวข้อธรรมโดยตรงว่า ถ้าปฏิบัติตามแล้วจะมีแต่ความสุขความเจริญ ดังนั้น การที่บุคคลจะได้รับสิ่งอันเป็นมงคลคือความสุขความเจริญนั้น มิได้อิงอาศัยวัตถุมงคลคือสิ่งของอย่างใดอย่างหนึ่งเลย แต่ให้ยึดหลักธรรมมาประพฤติปฏิบัติโดยตรง แม้หากจะยึดถือสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นธรรมะก็มีเพียงพระรัตนตรัยเพื่อเป็นอนุสสติเป็นแรงจูงใจให้เข้ามาประพฤติปฏิบัติธรรมเท่านั้น

ส่วนวัดดุมงคลนั้น เกิดขึ้นมาจากความไม่รู้และความกลัวต่อภัยอันตรายของมนุษย์ ๆ จึงพยายามแสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวให้กับคน เพื่อที่จะขจัดความกลัวนั้น โดยวิธีการแบบไสยศาสตร์ ซึ่งมุ่งไปในทางฤทธิเดช เวทมนตร์คาถา ดังนั้น การมีวัดดุมงคลจึงได้มุ่งยึดถือเพื่อให้เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ โดยมีการคิดอุปเท่ห์หรือวิธีการใช้วัดดุมงคลให้เกิดความขลังความศักดิ์สิทธิ์ตามต้องการ ซึ่งอุปเท่ห์หรือวิธีการนั้นขอแสดงออกในรูปต่าง ๆ ดังนี้

1. มีพาดำกับวัดดุมงคลนั้น เช่น การบูชาพระประจำวันเกิด เพื่อให้เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ก็มีพาดำกับประจำวันเกิดนั้น ๆ เช่น คนเกิดวันอาทิตย์ให้บูชาพระปางถวายเนตร พร้อมทั้งให้สวดโมรปริต วันละ 6 จบ คนเกิดวันจันทร์ ให้บูชาพระปางห้ามญาติ และให้สวดคาถาโพธิ์ฉกปริต วันละ 15 จบ เป็นต้น³⁹ หรือพระเครื่องต่าง ๆ ถ้าจะให้ขลังให้ศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้นก็ให้ใช้คาถาปลุกเสก ประจำพระเครื่องนั้น ๆ เช่น พระเครื่องของสมเด็จพระสังฆราช ไล่เถื่อน ให้ใช้คาถาไล่เถื่อนว่า เวทสาธุ กุสาทาเว สาสาทิคุ กุทิสสา ทายะสาละ คะสาละทา กุละกุญ คุคุละกุ พระหลวงพ่อบาน พิมพ์ขึ้นให้ใช้คาถา สาธิกา กังกรณัง คาวังคาวา, เขี้ยวเสื่อหลวงพ่อบาน วัดบางเกีย ให้ปลุกด้วยคาถาว่า มุทธะเสฏฐิ มหานาถัง วังณะโก สิงหนาทัง พุทธะสิระสา เตะนะ มะระเสนา ปะราชยยัง ชัยยะ ะวันตุ เม.⁴⁰

³⁹ ว. จินประคินฐ์, พิธีการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาด้วยตนเอง, (กรุงเทพฯ : สำนักงานหอสมุดกลาง, ม.ป.ป.), หน้า 29.

⁴⁰ ดวงธรรม ไชนเจ็ดประทีป, พระเครื่องของขลัง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2516), หน้า 32, 163, 107.

2. มีอันล้ากับในการที่จะนำไปใช้ในคันใด เช่น “ถ้าหากต้องการจะให้มีความละเอียด
ก็นิยมลงยันต์ราชสีห์ และเสื่อสำหรับเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ถ้าจะให้ทำมาหากินคล่องก็ทำเป็นรูป
ยันต์นางกวัก ยันต์ปลาตะเพียน หรือยันต์พระฉิมพลี”⁶¹ ดังนี้เป็นต้น

ในส่วนรูปแบบของวัดอุโมงค์ทั้งหมดนั้น เมื่อก้าวโดยรวมแล้วจะเป็นรูปพระเครื่อง
และพระพุทธรูป คือรูปเปรียบพระพุทธรูป และพระสงฆ์ ตลอดจนรูปของเทพเจ้าต่าง ๆ ประมาณ 90
เปอร์เซ็นต์ ที่เหลืออีกจากนั้น 10 เปอร์เซ็นต์ จะเป็นรูปแบบอื่น ๆ ที่อยู่ในลักษณะเครื่องรางของ
ขลัง เช่น กระจุก, แหวน, รูปสัตว์ต่าง ๆ เป็นต้น แต่ถึงจะเป็นรูปแบบอื่น ๆ ก็มีหัวใจหรือหลัก
ธรรมสำคัญ ๆ ของพระพุทธศาสนาอยู่กำกับเป็นคาถาหรืออุปะเทห์ คือวิธีใช้อยู่เสมอ

ดังนั้น การจะกล่าวว่าการที่เชื่อถือในวัดอุโมงค์เป็นผู้มั่งงาย โดยส่วนตัวนั้นย่อมไม่ถูก
ต้องนัก เพราะเขาก็น่าจะมีจิตใจระลึกปรารถนาถึงพระรัตนตรัยเป็นหลักของจิตใจด้วยเช่นกัน ส่วนการ
นับถือวัดอุโมงค์ในรูปแบบแปลก ๆ เช่น ปลัดขิก อีเปือ เป็นต้นนั้น อาจเป็นเพราะความผสมผสาน
ระหว่างพระพุทธศาสนากับศาสนาพราหมณ์รวมทั้งความเชื่อดั้งเดิมของท้องถิ่นในเรื่องผีนางเทวดา
นอกจากนี้อาจเป็นเพราะมีการนำเอาความเชื่อในด้านคติชนวิทยาของไทยเรามาผสมผสาน จึงได้
รูปแบบวัดอุโมงค์ที่แปลกออกไป เช่น ความเชื่อโชคลางว่าจึงจกหักก่อนออกจากบ้าน อาจบอกให้
ทราบถึงทางศีลางร้ายได้จะได้เตรียมตัวรับหรือระมัดระวังไว้ ก็มีผู้รู้บ้างก็ลักษณะดังกล่าวนี้มาสร้าง
เป็นรูปจึงจกหรือตุ๊กตาดูแลบ้านบ้าง บางครั้งเชื่อกันว่าคำเป็นสัตว์ที่มีอายุยืนก็มีการสร้างวัดอุโมงค์
เป็นรูปคำ โดยถือเคล็ดว่าจะได้แคล้วคลาดปลอดภัยจากอันตราย มีอายุยืน มีโชคลาภ

สรุปได้ว่าความแตกต่างระหว่างการถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะกับการยึดถือวัดอุโมงค์
เป็นสรณะนั้นอยู่ที่ การถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ เราปรารถนาพระพุทธรูป ธรรมคุณ สังฆคุณ เป็น
อารมณ์ หรือเป็นเครื่องระลึกถึงอันเป็นเหตุให้เราจะมีโอกาสในการพัฒนากายและจิตของเราไปเป็น
ทางเป็นบุญกุศลยิ่งขึ้น แต่การถือวัดอุโมงค์เป็นสรณะนั้นเรายึดถือในด้านความขลังความศักดิ์สิทธิ์
เป็นหลัก ต้องประพาศตามหลักเกณฑ์พิธีกรรมตามแบบไสยศาสตร์อย่างเคร่งครัด เป็นเหตุให้เรา
คิดหลงอยู่ในสิ่งนั้น ๆ เป็นการยากในการที่จะพัฒนากายและจิตให้สูงขึ้น จึงไม่ใช่สรณะที่พึงที่
เกนหมั่นปลอดภัยอย่างแท้จริง เพราะเรายังหวั่นไหว ไม่รอดพ้นจากทุกข์ไปได้ ไม่เหมือนการถึงพระ
รัตนตรัยเป็นสรณะที่ทำให้เราได้ถึงความเกษมปลอดภัยอย่างแท้จริง

⁶¹ เทพย์ สาริกบุตร, พระคัมภีร์พระเวทฉบับพิเศษ, (กรุงเทพฯ : เกษมบรรณกิจ,
2512), หน้า 120.

ดังนั้น เมื่อกล่าวในแง่ของพุทธบริษัทในเมืองไทยแล้ว ความเชื่อในเรื่องของวัตถุมงคลก็มีได้ต่าง ๆ นานาตามความคิดเห็นของเขา คือมีทั้งที่เชื่อในวัตถุมงคล มีทั้งคิดด้านปฏิเสธไม่เห็นด้วย มีทั้งผู้ที่สะสมวัตถุมงคลเพื่อผลทางศิลปะและการศึกษา และมีทั้งผู้ที่หวังเพื่อเป็นการค้า ซึ่งเมื่อมองย้อนไปในอดีตแล้วจะเห็นว่าความเชื่อในเรื่องวัตถุมงคลนี้มีมาช้านาน ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบัน เพียงแต่ว่าในสมัยสุโขทัยเราอาจจะยังไม่พบวัตถุมงคลในรูปเครื่องรางของขลัง แต่เราจะพบวัตถุมงคลในรูปพระพุทธรูป และพระเครื่องเป็นจำนวนมาก ซึ่งบางท่านก็มีความเห็นว่า พระเครื่องหรือพระพิมพ์ในสมัยสุโขทัยนี้เป็นไปในรูปของความเชื่อที่เป็นพุทธศาสนาที่บริสุทธิ์ เพราะเป็นการสร้างเพื่ออุทิศกุศล สืบต่ออายุพุทธศาสนา หรือเป็นที่ระลึกถึงพระรัตนตรัย ไม่ใช่วัตถุมงคลที่อิงอาศัยไสยศาสตร์เพื่อความขลังความศักดิ์สิทธิ์ ส่วนในสมัยอยุธยา นั้น อิทธิพลความเชื่อในด้านเวทมนตร์คาถาและเครื่องรางของขลังมีปรากฏชัดเจนในอุคกรวงศ์หรือยุทธยาตอนปลาย เช่นมีการกล่าวถึงเรื่องคุณไสยในสมัยพระเจ้าปราสาททองจนถึงกับการทำลายตำราคุณไสย มีการกล่าวถึงการจัดทัพว่ามีการทำยันต์ ทำการข่มนามในสมัยพระนารายณ์ และตอนใกล้กรุงศรีอยุธยาแตก ก็มีการปลุกปลอบกำลังใจทหารด้วยเครื่องรางของขลังดังเรื่องของพระอาจารย์ธรรมโชติ อาจารย์ของชาวบ้านบางระจัน หรือการให้นายฤกษ์ ซึ่งเชื่อว่ามีพลังคุณพิทักษ์เรือไปรบกับพม่า เป็นต้น

ในสมัยรัตนโกสินทร์ ความเชื่อในเครื่องรางของขลังก็ยังคงมีสืบต่อมาจากกรุงศรีอยุธยา เพราะปรากฏหลักฐานในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ว่ามีการใช้วัตถุมงคลและเวทมนตร์คาถากันมาก ซึ่งนักปราชญ์ในปัจจุบันสันนิษฐานว่าวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนนี้เกิดขึ้นในยุคสมัยรัชกาลที่ 2 และ 3 ต่อมาเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 และสงครามอินโดจีนขึ้น ในคราวนั้นผู้ที่ได้รับแจกวัตถุมงคลติดตัวไปในสนามรบต่างได้รับประสบการณ์ จึงยิ่งทำให้ความเชื่อในเรื่องวัตถุมงคลมีสูงขึ้น จนนำมาสู่การแลกเปลี่ยนซื้อขายเป็นพุทธพาณิชย์เช่นในปัจจุบัน

ความเชื่อในวัตถุมงคลที่สืบเนื่องจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ในสังคมไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นหลักเช่นนี้ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาของสังคมพุทธแบบไทย ๆ เพราะปรากฏการณ์ทางสังคมที่คนในสังคมยังเชื่อถือต่อวัตถุมงคล ทั้งที่เป็นเรื่องนอกพระพุทธศาสนานั้น สอดคล้องไปตามลักษณะของสังคมพุทธที่ให้อิสระเสรีภาพทางความคิดความเชื่อของบุคคล ทั้งการเชื่อในวัตถุมงคลสำหรับสังคมไทยนั้นถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา ไม่ใช่เรื่องน่าเสียหาย เพราะแม้จะเป็นเรื่องของไสยศาสตร์ แต่คนไทยก็ถือกันว่าพุทธกับไสยเป็นของคู่กันมาช้านานกับสังคมไทยไม่สามารถแยกออกจากกันได้

แต่จะอย่างไรก็ตาม เมื่อความเชื่อความนิยมในวัตถุมงคลที่มีวิวัฒนาการต่อเนื่องมายาว นานจากอดีตจนถึงปัจจุบันนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในด้านต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ดังนั้น ในบทต่อไปจะได้ศึกษาถึงผลกระทบของความเชื่อในเรื่องวัตถุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ต่อไป

บทที่ 3

อิทธิพลของวัตถุนิยม ที่มีต่อสังคมไทย

3.1 ด้านความเชื่อ

พระยาอนุมานราชธน ได้กล่าวเรื่อง ความเชื่อไว้ดังนี้คือ ความเชื่อครั้งแรกเดิมของมนุษย์ ก่อนจะคลี่คลายเป็นศาสนาต่าง ๆ นั้น อาจแบ่งเป็น ๒ ระยะคือ ระยะแรกเชื่อว่า สิ่งต่างๆ จะเป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่ก็ตาม ย่อมมีอะไรอย่างหนึ่งเป็นแรงอำนาจอยู่ในตัวของสิ่งนั้นเอง อาจจะทำให้คุณและโทษแก่คนได้ คติธรรมอย่างนี้เรียกว่า คติความเชื่อ ของขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ (animatism)¹

ความเชื่อในลักษณะเช่นนี้ แสง จันทรงามกล่าวว่า เป็นวิวัฒนาการของศาสนาชั้นพลังสถิต (animatism) ยิ่งถ้าหากเชื่อว่า มีพลังชนิดหนึ่ง ชื่อพลังมานะอยู่เบื้องหลังสิ่งต่างๆ ซึ่งการที่นำเอาพลังมานะมาใช้นี้ ทำให้เกิดปรากฏการณ์เชิงศาสนาที่เรียกว่า โสยศาสตร์ขึ้น²

ความเชื่อในเรื่องโสยศาสตร์ นี้ถือว่า เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดวัตถุนิยม หรือเครื่องรางของขลังชนิดต่างๆ ขึ้นมา เพราะว่าในความเชื่อเรื่องโสยศาสตร์ นั้น ความเชื่อประการที่ 3 ว่า ความเชื่อเรื่องคาถาอาคม และเครื่องรางของขลัง สามารถจะนำอำนาจสถิตนั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ตามที่ตนเองต้องการ³

ในการพัฒนาความเชื่อมาจนกระทั่งกลายเป็นความเชื่อในเรื่องวัตถุนิยมนั้น สมิท สมัครการ กล่าวว่า ความผิดปกติทั้งหลายที่เกิดขึ้นและมิได้มาจากการกระทำของมนุษย์โดยตรงแล้ว ถือว่าเป็นการกระทำของผีหรือวิญญาณต่างๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการเจ็บไข้ได้ป่วย หรือฝนฟ้า

¹ พระยาอนุมานราชธน, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2531), หน้า 32-33.

² แสง จันทรงาม, ศาสนาสตวรรษ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2534), หน้า 239.

³ ทศนีย์ สุจินทนท์, การใช้โสยศาสตร์ในสถานเรื่องขุนช้างขุนแผน, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 13-16.

ไม่ตกล้อมตามฤดูกาลก็ตาม ฉะนั้น วิธีการแก้ไข ปิดเป่า จึงต้องกระทำพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ให้ถูกต้องในแต่ละเรื่อง ที่ควรเช่น ไหว้ ก็ต้องเช่น ไหว้ ที่ควรขับไล่ก็ต้องขับไล่ เป็นต้น⁴

ด้านคติชนวิทยาของชาวพุทธทั่วไป กล่าวพระ ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ พระพุทธรูป หรือ วัตถุอย่างอื่นที่พระสงฆ์ได้ทำพิธีปลุกเสก (เมตตราช ข้าวสาร ค้ายสายสิญจน์ ผ้ายันต์) นอกจากนั้น แล้วก็ยังมีการอาถรรพ์ ไล่ผี และขับผีอีกด้วย โดยสรุปถือว่า อำนาจมาจากพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์สามารถป้องกันผีร้ายได้ ในทางปฏิบัติแล้ว ก็พระสงฆ์มักจะเป็นผู้กระทำพิธีต่างๆ เพื่อการปกป้องและกำจัดผีร้าย

อีกประการหนึ่ง บรรดาทักสิยาจารย์ และ/หรือเหล่ากษัตริย์ ซึ่งได้เคยบวชเรียนมาแล้ว ก็มีความรู้ทางเวทมนตร์ และยังสามารถบังคับให้ผีต่างๆมาเป็นลูกมือของตน เพื่อให้ปฏิบัติภารกิจทางไสยศาสตร์ตามที่ตนต้องการอีกด้วย

ดังนั้น จึงเห็นว่าการเกิดขึ้นของกุมารทอง ที่จัดว่าเป็นวัตถุมงคลประเภทหนึ่ง ที่เกิดมาจากความเชื่อในเรื่องผี และพัฒนาการความเชื่อสืบเนื่องมาถือว่า พุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ และถึงฆานานุภาพที่สามารถที่จะป้องกันขจัดผีร้าย จึงได้มีผู้คิดสร้างวัตถุมงคลเพื่อให้ผู้ที่มีความเชื่อในอำนาจของพุทธคุณ ธรรมคุณ และตั้งมั่นคุณขึ้นมา เป็นอันว่าวัตถุมงคลได้เกิดขึ้นจากความเชื่อในเรื่องผี เป็นอันดับต้นๆ นอกจากนี้ ความเชื่อเรื่องผี และการเช่นสรวงค้อบรรพบุรุษ ถือได้ว่าเป็นลัทธิเก่าแก่ เพราะเมื่อได้มีการขุดค้นในเขตบ้านเชียง อุรธานี ได้พบว่าในหลุมฝังศพมีการวางภาชนะเครื่องปั้นดินเผาไว้เพื่อบูชาเช่นสรวงด้วย⁵

ในปัจจุบัน ด้านคติความเชื่อของชาวไทยนั้นพบว่า มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญ และมีฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ในทางสังคมแล้วพบว่า ประชาชนซึ่งล้วนแต่เป็นพุทธศาสนิกชนนั้น ไม่ค่อยได้ปฏิบัติ และยึดมั่นศรัทธาเฉพาะแต่พระพุทธรูป พระธรรม และพระสงฆ์เพียงเท่านั้น แต่ยังคงมีความเชื่อ และศรัทธาในลัทธิศาสนาอื่นอีก เป็นต้นว่า ลัทธิผีสาณะไม่มี ลัทธิศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มีความเชื่อค้อเจ้าพ่อ เจ้าแม่ต่างๆ อยู่ผสมผสานกันทั่วไป

⁴ สนิท สมัยการ, ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2539), หน้า 55.

⁵ ศรีสักร วัลทิโกดม, สยามประเทศ, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2539), หน้า 24.

ในด้านการดำเนินชีวิต เมื่อดูประวัติประจำวันของพุทธศาสนิกชนไทยนั้น ฃรงค์ เสงี่ยมประชา กล่าวว่ เมื่อพิจารณาถึงวิถีชีวิตประจำวันของชาวพุทธนั้นพบว่า มักจะอาศัยหลักความเชื่อหลาย หลัก /ศาสนาเป็นที่พึ่ง เป็นแนวทางของการดำเนินชีวิต และบรรดาลัทธิ /ศาสนาหลักๆก็คือ

1. ความเชื่อผีสง นางไม้ และอำนาจเหนือธรรมชาติทั้งหลาย
2. ลัทธิศาสนาฮินดู นับถือพระพรหม พระอิศวร พระนารายณ์
3. ลัทธิขงจื้อ เบรพบุรุษ นับถือเจ้าพ่อเจ้าแม่
4. นับถือผู้วิเศษ *

มูลเหตุของการที่ทำให้มนุษย์แสวงหาที่พึ่งพิง และเกิดสร้างสรรคัลลัทธิ /ศาสนาขึ้นมา เนื่อง จากปัญหาของการดำเนินชีวิต บางครั้งไม่สามารถจะเอาชนะธรรมชาติได้ หรือบางที่มีปัญหาสุขภาพ ความยากจนข้นแค้น เสริมธุรกิจที่บิบบัน เมื่อไม่สามารถจะช่วยเหลือตนเอง หรือไม่อาจแก้ไข ปัญหาได้ จึงคิดแสวงหาที่พึ่ง แนวความคิดเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ อาจทำให้เกิดความไม่เข้าใจ ในเรื่องที่พบเจอ เช่นฝนตกน้ำท่วมหนัก หรือฝนแล้งจนพืชพันธ์แห้งตาย จึงได้พากันคาดการณ์เอา ว่า มีอำนาจบางอย่างที่บันดาลให้เป็นไป จึงได้พากันหาหนทางขอความช่วยเหลือจากอำนาจลึกลับ โดยการทำพิธีแห่นางแมว งานบุญบั้งไฟเพื่อขอให้ฝนฟ้ามาตกต้องตามฤดูกาล

ด้านความเชื่อ หรือนับถือผีสงนางไม้ และอำนาจเหนือธรรมชาติต่างๆ จึงเป็นความเชื่อ ที่มีมาแต่ดั้งเดิมของคนไทยและแม้แต่ในชนชาติอื่น เช่น ชนชาติในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คติความเชื่อเหล่านี้จะเห็นได้ว่า คติชนวิทยาต่างๆ ยังมีปฏิบัติกันอยู่ เช่นการขอความช่วยเหลือจาก เทพธิดารักษ์ ขอลูกจากเจ้าแม่พุ่มพวง ความเชื่อเรื่องแม่ธรณี แม่พระคงคา ฯลฯ ซึ่งเป็นสิ่งที่อาจจะ ช่วยเหลือคนที่เดือดร้อน และได้มีการจัดพิธีกรรมขอความช่วยเหลือ และ/หรือเพื่อแสดงความ ขอบุณ และคารวะ โดยได้นำเอาสิ่งของ และดอกไม้ธูปเทียน ไปบูชาสักการะ

จากคติความเชื่อที่เกิดขึ้นเพราะความกลัว ความไม่รู้ การแก้ไขปัญหาวิตไม่ตก มนุษย์ จึงได้พยายามหาที่พึ่งเพื่อสร้างความอบอุ่นใจ เพิ่มพลังใจ จึงได้แสวงหาวัตถุมงคลที่มีอิทธิพลด้าน ความเชื่อของคนมาพึ่งพิง และยิ่งไปกว่านั้น มนุษย์เชื่อว่าวัตถุมงคลต่างๆ มีอิทธิฤทธิ์ และ/หรือมี ปาฏิหาริย์ที่จะคอยช่วยเหลือ ปกป้องกันภัย โดยผู้ที่มีเวทมนตร์ทำพิธีเสกเป่ามาอย่างถูกต้อง

* ฃรงค์ เสงี่ยมประชา, วิทยาศาสตร์สังคม, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2538).

สาเหตุสำคัญของการที่ทำให้เกิดพระเครื่อง อันเป็นวัตถุมงคลที่แพร่หลายที่สุด และมีอิทธิพลต่อความเชื่อในสังคมไทยอย่างถึงนั้น เพราะว่า

1. ความเชื่อในอานุภาพของพระพุทธรูปที่มีปรากฏในพระไตรปิฎก

เป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธรูป ดังที่ปรากฏมีหลักฐานในคัมภีร์พระไตรปิฎก ดังนี้ :

ก. บทสวดคนสูตร ใช้ในคราวที่มีการประสพกับพุมิกขภัย ขึ้นในเมืองเวสาลี ในตอนนั้น ทำให้มนุษย์ ภูตผีต่างๆ ต่างหลีกหนีไปเพราะอำนาจพระพุทธรูป ซึ่งพระอนนทเถระได้ใช้สวด เพื่อทำน้ำพระพุทธรูป ประพรมรอบๆ เมืองเวสาลีเมื่อครั้งพุทธกาล

ข. บทสวดพระปริตร ใช้ในคราวที่พระพุทธรูปรับตั้งให้ภิกษุสงฆ์ ตั้งปะรำกระทำพิธีสวดพระปริตร เพื่อช่วยชีวิตของอาฬุวัฒนกุมาร แม้พระพุทธรูปก็ยังมาร่วมสวดด้วยในวันที่ 7 จนทำให้ได้เกิดรอดปลอดภัยมาได้

ค. บทกรณียเมตตสูตร ใช้ในเมื่อตอนที่พระภิกษุสงฆ์กราบทูลต่อพระพุทธรูปขอประทานบทสวดแผ่เมตตาแก่ภูตผี และเทวดาทั้งหลาย และสามารถป้องกันภูตผีได้เป็นอย่างดี

นอกจากบทสวดทั้งหมดนี้แล้ว ยังปรากฏอีกผู้สวดคำว่า โนม พุทธสต ขณะที่เล่นทอดสกา ยังได้ชัยชนะตลอด ปัจจุบันนี้ก็มีความเชื่อในความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ของบทพุทธคุณ และการสวดพระปริตรที่ใช้ในการประกอบพิธีงานบุญ และเมื่อนำพระพุทธรูปไปใช้เพื่อการปลุกเสกวัตถุมงคลต่างๆ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์แก่บรรดาวัตถุมงคลเหล่านั้นนั่นเอง¹

จากการที่ศึกษา พบว่าพระพุทธรูปนั้นมีความขลัง และความศักดิ์สิทธิ์ถึง 7 ประการ ดังนี้

1. พระปริตร มีอานุภาพบำบัดทุกข์ โศก โรคภัย และความเดือดร้อนกระวนกระวายใจ
2. ขจัดภัยอันตราย ลางชั่วร้าย ผีนางร้าย
3. ปิดประตูเสนียดจัญไร อุบาทว์ บาปเคราะห์ภัยต่างๆ
4. ป้องกันโจรภัย อัคคีภัย อสรพิษ/สัตว์ร้าย ภูตผี ยักษ์ คนธรรพ์
5. ค้ำครองรักษาให้ปราศจากอุบัติเหตุอันตราย โรคภัยไข้เจ็บ
6. ส่งเสริมให้เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ทำให้เป็นหญิงที่คล่องแคล่ว
7. ถ้าเป็นสัตว์ที่ถูกจองร้าย ทำให้แก่ตัวฉลาด สวัสดิ์มีชัย สุขกายสบายใจ มีอายุยืนยาว²

¹ พระมหาเชิด เจริญรัมย์, พระเครื่องกับสังคมไทย, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541), หน้า 135-137.

² ธนิต อยู่โพธิ์, อานุภาพพระปริตร, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2537), หน้า 26-27.

2. ความเชื่อในข้อปฏิบัติ หรือปฏิบัติของเกจิอาจารย์

กล่าวคือเชื่อว่า พระสงฆ์ที่ปฏิบัติปฏิบัติชอบ มีศรัทธาวิสุทธิ ย่อมจะมีพลังจิตที่ทำให้สามารถคิดได้ว่า อาจจะเป็นผู้บรรพชาสมาธิได้อย่างใดอย่างหนึ่ง จึงเป็นเหตุให้มีผู้สร้างพระเครื่องบูชาขึ้นมา และถ้าหากได้จัดพิธีปลุกเสก / พุทธาภิเษกแล้ว ย่อมจะทรงพลังอำนาจขึ้นในวิญญูมงคลนั้นๆ เพราะว่าเกจิอาจารย์ได้มาร่วมแผ่พลังเมตตาจิต ตลอดถึงพลังจิตบริสุทธิ์ลงในมวลวิญญูมงคลเหล่านั้นด้วย รวมทั้งการที่มีศรัทธาเป็นเหตุหนุนเสริมในพระกณาจารย์อยู่เป็นทุนเดิม เช่นสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) หลวงปู่แหวน หลวงพ่อสด หลวงพ่อคูณ เป็นอาทิ เมื่อพระคุณเจ้าเหล่านั้นสร้าง และ/หรือเป็นผู้ทำพิธีเองแล้ว ย่อมเกิดความเชื่อว่าจะต้องขลังและศักดิ์สิทธิ์แน่นอน

3. คำเล่าลือเรื่องพุทธานภาพ

ในกรณีนี้ เมื่อปรากฏว่ามีผู้ถูกยิงแต่ไม่เข้า และมีพระเครื่องติดสร้อยห้อยคออยู่เพียงรูปเดียว ทำให้เชื่อว่า พระเครื่องดังกล่าวมีพุทธคุณในด้านคงกระพันชาตรี และต่างเล่าสู่กันฟังกระทั้ง มีความแพร่หลาย และทำให้มีความเชื่อกันเช่นนั้น และ/หรือเมื่อเกิดอุบัติเหตุรถคว่ำ เครื่องบินตก แต่ไม่ตาย ทำให้เชื่อว่า พระเครื่องมีพุทธคุณด้านแคล้วคลาดปลอดภัย ตั้งแต่มีพระเครื่องนั้นมาก็ทำให้ชีวิต หน้าที่การงานเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น จึงทำให้มีความเชื่อมั่นถึงอำนาจภาพศักดิ์สิทธิ์ จนกระทั้งมีความเชื่อมั่นนิยมชมชอบในที่สุด

4. อิทธิพลของสื่อโฆษณา

นั่นคือ การที่โฆษณาสื่อโฆษณาในสื่อที่มีอยู่ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือหนังสือที่มีเฉพาะในวงการของผู้ที่นิยมชมชอบพระเครื่องเป็นต้น ทำให้เป็นการหล่อหลอมให้ชื่นชอบได้ ตัวอย่างเช่น หนังสือพิมพ์รายวัน ที่มีการลงโฆษณากิจการของบางสำนักอย่างต่อเนื่อง ก็ทำให้เกิดกระแสความนิยมในวิญญูมงคลที่มีการประโคมข่าวสารคามคำชวนเชื่อ เช่นพระคุณทรัพย์ ก็ยังทำให้ผู้รับสื่อเหล่านั้นเกิดความเชื่อมั่นได้ไม่ยากเท่าไร

วิรัช จ้อยทองมุต ได้สรุปถึงความนิยมของวงการพระเครื่องปัจจุบันไว้ว่า เกิดขึ้นเพราะค่านิยมตามๆ กัน กล่าวคือเห็นผู้อื่นเล่น หรือสะสม ก็ทำให้ต้องออกมาแสดงความสามารถในการสะสมด้วย นอกจากนั้นเพราะต้องการที่พึ่งทางใจ ซึ่งทำให้เห็นว่าสอดคล้องกับคำที่มีผู้กล่าว

ไว้ว่า คนเราเมื่อไม่มีเหตุร้าย ก็ไม่นึกถึงพระ และในยามที่เกิดความไม่มั่นคง เหล่าชาวประชา ก็จะพากันมองหาของขลัง วัตถุมงคลมาไว้ป้องกันภัย⁹

สนิท สมัครการ กล่าวว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้คนไทยยังยึดมั่นในเรื่องไสยศาสตร์ ก็เพราะว่า

ก. ความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับหลักการ ปรัชญาทางวิทยาศาสตร์ยังไม่เข้าถึงคนไทย โดยทั่วไปเท่าที่ควรจะเป็น

ข. คนไทยยังมีลักษณะร่วมกันอยู่ประการหนึ่งว่า ความปลอดภัยไว้ก่อน (Play Safe) นั้นคือมีความคิดชอบกระทำหลายๆ อย่างในทางเดียวกัน เพื่อเป็นหลักประกันว่า การต่างๆ ต้องได้ผลตามความมุ่งหมายทุกอย่าง

ค. เหตุผลด้านจิตใจ กล่าวคือ คนไทยจำนวนมากยังนิยมชมชื่นในเรื่องไสยศาสตร์อยู่ นั้นเป็นเพราะว่า ต้องการให้เกิดความมั่นคง ปลอดภัย หรือเพิ่มความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตประจำวันของตน¹⁰

สำหรับในหมู่ของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ต่างก็เห็นพ้องว่า อิทธิปาฏิหาริย์ของวัตถุมงคลเป็นเรื่องที่มีความเป็นไปได้สูง เพราะว่ามีพลังในการแผ่เมตตาจิตของพระสงฆ์สมาปฏิบัติทั้งหลาย เมื่อพระผู้ทรงเมตตาธรรมได้อธิฐานจิตลงในวัตถุมงคลต่างๆ นั้น ก็ย่อมจะเป็นสิ่งที่มีพลังอำนาจอิทธิกัมแฟงอยู่ได้เช่นเดียวกัน เพราะเหตุนั้น ความศักดิ์สิทธิ์ หรือปาฏิหาริย์ของพระเครื่อง / วัตถุมงคลเหล่านั้น จึงสามารถเกิดขึ้นด้วยพลานุภาพดังต่อไปนี้

1. พุทธานุภาพ

ความเชื่อมั่นในพระพุทธรูป ที่ทรงบริสุทธิปราศจากกิเลสอาสวะทั้งปวง และทรงประกอบด้วยพระคุณ 3 ประการ คือ บริสุทธิคุณ มหากรุณาธิคุณ และปัญญาคุณ

2. ธรรมานุภาพ

พลังอำนาจของพระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่มีปรากฏอยู่ตามบทสวดต่างๆ เช่น เมตตสูตร รตนสูตร อย่างที่เรียกชื่อว่า สวดพระปริตร ที่อาจจะขจัดปัดเป่าภัยอันตรายทั้งปวงได้

⁹ วิจารณ์ ข้อยทองมูล, ก้าวอย่างมั่นคงถึงถิ่นเขียน 30 ปรมจารย์พระเครื่อง, (กรุงเทพฯ : เดอะไลอ้อนคิงส์บุ๊ก ม.ป.ป.), หน้า 203.

¹⁰ สนิท สมัครการ, ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2539), หน้า 71-73.

3. สังฆานุภาพ

อานุภาพแห่งพระอรียสงฆ์ และพระสงฆ์สัมมาปฏิบัติทั้งหลาย จนสามารถจะแผ่พลังจิตให้มาอยู่ในสิ่งที่ต้องการได้

4. บุญญานุภาพ

อานุภาพของบุญกุศลคุณงามความดี และการกระทำผลกรรมดีงามของบุคคลต่างๆ ซึ่งเข้ากับคำกล่าวที่ว่า คนดีมีบุญ พระคุ้มครอง

5. เทวานุภาพ

อานุภาพแห่งเทพธิดา ที่ชาวพุทธต่างก็ล้วนเชื่อมั่น พระพุทธรูปต่างๆ จะมีเทวดารักษาอยู่ด้วย

บรรดาอานุภาพทั้งหมดเหล่านี้ สามารถจะเป็นพลังที่มีอำนาจซึ่งคลบคลาน หรือทำให้เกิดปาฏิหาริย์ต่างๆ ได้¹¹

ส่วนความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์นั้น สิงห์หน คำขาว เป็นผู้เคยมีประสบการณ์ตรง ได้ให้ความเห็นถึงสิ่งมหัศจรรย์ที่เกิดจากวัดดุมงคลดังนี้

1. เกิดขึ้นเพราะพลังจิต

2. เกิดขึ้นด้วยพลังธรรมชาติ และ/หรืออำนาจกายสิทธิ์¹²

อิทธิพลของวัดดุมงคลทางด้านคติชนวิทยาในสังคมไทยนั้นจะเห็นได้ว่า วัดดุมงคลเป็นส่วนที่ทำให้เห็นภาพของการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาและการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องเบี่ยงเบนประเด็น จากการที่ในช่วงแรกยังไม่มีพระพุทธรูปปฏิมาบทขององค์พระบรมศาสดาของชาวพุทธ เมื่อได้มีการสร้างเพื่อให้หมู่พุทธศาสนิกชนได้กราบไหว้บูชาแล้ว นับแต่นั้นมาทำให้วิชาไสยศาสตร์เริ่มเข้ามามีอิทธิพลมากขึ้นคือพระพุทธศาสนา และเมื่อพระพุทธรูปปฏิมาทั้งหลายกลายมาเป็นพระบูชา และพระเครื่อง พระสงฆ์สาวกที่เดิมต้องทำหน้าที่ประกาศศาสนธรรมเพียงประกาศเดียว ก็ได้มาเป็นผู้ใช้พลังปลุกเสก สร้างพระบูชา เหรียญ ตะกรุด น้ำพระพุทธมนต์ และอักขระ ลงนะหน้าทอง เป็นต้น¹³

¹¹ พระมหาเจตน์ เจริญวิทย์, พระเครื่องกับสังคมไทย, หน้า 165.

¹² สิงห์หน คำขาว, พระพุทธรูปกับปรัชญาชีวิตของข้าพเจ้า, (กรุงเทพฯ : มปป., มปป.), หน้าพิเศษ.

¹³ สนิท สมภาร, ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย, หน้า 52.

บรรดาชาวประชาแทบทุกระดับชั้น จึงมักต้องมีพระเครื่องบูชา ทกพาติคัตว และ /หรือ ต่างก็จะเสาะหาวิธีการบำบัดความทุกข์ในชีวิต ด้วยวิธีการที่เป็นไสยศาสตร์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง จึงแสดงให้เห็นว่าอิทธิพลวัตถุมงคลในด้านความเชื่อของชาวไทยนั้น ส่งผลกระทบต่อการเบี่ยงเบนแนวทางคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปมาก เพราะว่าหลักของพระพุทธศาสนาไม่ได้ให้พุทธศาสนิกชนพากันลุ่มหลงไสยศาสตร์ แต่จะมุ่งเน้นไปที่การลงมือประพฤติปฏิบัติบูชา ซึ่งสูงกว่าการบูชาด้วยอามิสสิ่งของ¹⁴

สังคมโบราณของคนไทยเรานั้น ได้มีการสร้างวัตถุมงคลขึ้นเพื่อแจกจ่ายให้กับผู้เป็นลูกศิษย์ลูกหา แต่มักมีจุดหมายเพื่อใช้เป็นอำนาจต่อรองด้านศีลธรรม อย่างเช่นเมื่อจะแจกเครื่องรางของขลัง หรือวัตถุมงคลใดๆแก่ใครก็จะไม่ให้โดยง่าย แต่จะต้องดูว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีความประพฤติดีงาม และเมื่อเห็นว่าจะต้องเดินทางไปไหน และมีการเปลี่ยนแปลงในชีวิตท่านจะเรียกมาพบ และบอกให้ทราบว่า “ นี่เธอ เมื่อจะไปอยู่ที่ห่างไกล ฉันจะให้พระองค์นี้ไปคุ้มครองรักษาตัว เมื่อเธอได้พระไปแล้ว ต้องประพฤติด้วยอย่างนี้ แล้วให้ประพฤติตัวในทางดีงามอย่างนั้นอย่างนี้ ” ¹⁵

เท่านั้น การได้วัตถุมงคลมา จึงไม่ใช่จบแค่เพียงการครอบครอง แต่จะต้องประพฤติปฏิบัติในธรรมะคำสั่งสอนที่ท่านสั่งเสียเอาไว้ ย่อมจะได้รับประโยชน์สุขจากการปฏิบัติธรรมนั้นเอง แต่ถ้าหากว่าไม่ยอมประพฤติตามหลักธรรมแล้ว วัตถุมงคลที่มีอยู่ก็ย่อมเป็นเพียงวัตถุธาตุที่ไม่อาจคุ้มครองรักษาตนเองได้ แม้ว่าจะมีพระเครื่องอยู่เต็มตู้เต็มบ้าน แต่กลับไปประพฤติเบียดเบียน และทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนก็ต้องเป็นผู้ที่รับผลแห่งการคิดโทษประทุษร้าย เหล่านี้ ซึ่งได้แก่ อิงเวทนาอันกล้าถึงความเสื่อม ร่างกายทรุดโทรม อาพาธหนัก จิตฟุ้งซ่าน ความขัดข้องจากพระราชา ถูกใส่ร้ายเลื่อมจากญาติ ไฟไหม้เรือน คนผู้นั้นเมื่อตายย่อมเข้าสู่ทุกข์

การรับเอาวัตถุมงคลมาแล้วนั้น จะเพิ่มเอาความมั่นใจให้แก่ผู้ที่มีอยู่ โดยที่ควรต้องใช้เป็นสะพานทอด เข้าสู่ทางธรรม และอาศัยข้อกำหนดดังกล่าวต่อไปนี้

¹⁴ มังคลัตถทีปนี ภาคที่ ๑, ฉบับมหายานกุฎราชวิทยาลัย, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิมหายานกุฎราชวิทยาลัย, 2534), หน้า 76.

¹⁵ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), การเผยแผ่ธรรมในยุคนครวัดอัมพวสาร, ในพุทธจักร, ปีที่ 49 ฉบับที่ 9 (ตุลาคม ๒๕๓๘), หน้า 14.

1. ของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และไสยศาสตร์ มีไว้เพื่อปิดช่องความหวั่นใจ
2. เป็นของไม่มีราคา จะได้ต่อเมื่อประหลาดดี เป็นที่ไว้วางใจ
3. เป็นข้อกำหนดการเรียกร้องทางศีลธรรม¹⁶

เมื่อยอมรับนับถือในวัดดุมงคกเหล่านั้แล้ว ก็ให้ปฏิบัติตามพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญ โดยมีไสยศาสตร์เป็นแค่สิ่งแอบแฝง สังคมในลักษณะนี้จึงเป็นไปตามลักษณะ ดังต่อไปนี้

ก. นับถือหลักการทางพระพุทธศาสนา

ต้องเน้นการสอนธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญ ส่วนเครื่องรางของขลัง สิ่งศักดิ์สิทธิ์เทพไสยจะเป็นแค่สิ่งแอบแฝงอยู่หรือใช้เป็นเครื่องปิดช่องความหวั่นใจ เช่นเดียวกับการที่ เขาพุทธไว้ปรัมพุทธ นั้นเอง

ข. การให้ หรือการปฏิบัติในเครื่องรางของขลังต่างๆ ต้องเน้นการกำกับด้วยข้อปฏิบัติด้านศีลธรรม และ/หรือใช้เป็นสื่อการสอนธรรมะ

ค. ของขลังเป็นดิน เป็นของที่ให้เปล่าไม่มีราคา ใช้เป็นสื่อแทนท่าทางนามธรรม

ง. เป็นของให้ยาก และหาได้ยาก ไม่ได้มีกลาตกลื่อน ต้องเป็นสิ่งทรงคุณค่าในด้านจิตใจ เป็นคันว่โยงโยไปถึงบุพพการีชน¹⁷

เนื่องด้วยอิทธิพลจากวัดดุมงคกทางด้านคติชนวิทยา ในเรื่องความเชื่อ ย่อมเป็นผลกระทบถึงการดำเนินชีวิตของสังคมส่วนรวม ดังจะเห็นชัดจากสิ่งทำให้เกิดขวัญ และกำลังใจ เมื่อยามที่ต้องคอกอยู่ในภาวะวิกฤต เช่น ทหารหาญที่เข้าสู่สงคราม ย่อมจะต้องการสิ่งยึดเหนี่ยวอันเป็นที่เคารพนับถือ ซึ่งพอจะบรรเทาความหวั่นวิตกได้บ้าง และบางครั้งก็อาจจะนำชัยชนะมาให้ ดังกรณีที่มีการสร้างเสี้ยนค้ของหลวงปู่ทอง และนำมาให้ทหารไทยใช้ส่ในการต่อสู้กับทหารญวน จนถึงกับมีการเรียกขานว่าเป็นทหารผี และสามารถจะพิชิตเอาชนะชัยเฉลิมพลของพวกญวนมาได้¹⁸

¹⁶ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), สถานการณ์พระพุทธศาสนา และกระแสไสยศาสตร์, (กรุงเทพฯ : สหธรรมมิกการพิมพ์, 2539), หน้า 43-45.

¹⁷ พระธรรมปิฎก, เรื่องเดียวกัน, หน้า 50-51.

¹⁸ ยงยุทธ วิริยาธุตังกูร, หลวงปู่ทอง อายโน, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์สมิต, 2536), หน้า 75.

กล่าวโดยสรุปสาเหตุที่ทำให้พระเครื่อง หรือบรรดาวัตถุมงคลต่างๆ ได้รับความเชื่อถือ และมีอิทธิพลต่อสังคมของเรามาก เนื่องจาก

1. การให้สังคมไทยเคยนับถือภูตผี และอำนาจเหนือธรรมชาติมาก่อน
2. ความเชื่อในพุทธาณภาพ ธรรมาณภาพ สังฆาณภาพ รวมทั้งเวทมนต์ คาถา พลังอิทธิปาฏิหาริย์ที่อาจเกิดขึ้นเพราะความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ด้วยอำนาจพลังจิต หรือจากพลังธรรมชาติ อันเป็นของกายสิทธิ์ และ/หรือความศักดิ์สิทธิ์จากเกจิอาจารย์ทั้งหลาย
3. เกิดจากภาวะวิกฤติทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สุขภาพอนามัย ซึ่งทำให้คนขาดที่พึ่ง จึงพยายามแสวงหาสิ่งต่างๆ มายึดเหนี่ยวทางจิตใจ โดยเฉพาะก่อสร้างความมั่นใจให้ตนเอง จึงได้เสาะหาเครื่องรางต่างๆ มาครอบงำคุ้มครองป้องกันภัยเหล่านั้น
4. สังคมของคนทั้งหลายยังไม่ได้ได้รับการพัฒนา และแม้จะมีความเจริญทางเทคโนโลยีบ้างแล้วก็ตามที หากผู้คนไม่มีความสบายใจ เกิดความรู้สึกไม่มั่นคง ย่อมจะต้องค้นหาเอาสิ่งที่มีอำนาจเหนือกว่ามาเป็นเกราะป้องกัน ในบรรดาสิ่งต่างๆ ต้องสามารถตอบสนองความพึงพอใจของคน ซึ่งกำลังโหยหาที่พึ่งอาศัยของคนด้วย
5. เกิดขึ้นจากแรงของการโฆษณาประชาสัมพันธ์

จากภาวะการณ์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า กระแสของสังคมที่มีความนิยมต่อวัตถุมงคล เป็นส่วนที่กระตุ้นให้ผู้คนต่างหันมาหาวัตถุมงคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้คนได้รู้ดีกว่ามีที่พึ่งหรือมีความหวังอยู่บ้าง จากพลังอำนาจของวัตถุมงคล ซึ่งอาจดูเป็นการหลงใหลที่คลุ้มคลั่ง

เพราะเหตุนี้ ถ้าหากจะมอง ผู้ที่เชื่อมั่น หรือหลงเชื่อสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นผู้มั่งงาย ก็อาจดูค่อนข้างรุนแรง เพราะจากสภาพการณ์ของสังคมที่เป็นอยู่ ความเสี่ยงภัย หรือความไม่มั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินทำให้คนเราต้องแสวงหาที่พึ่งพิง และแม้ว่าจะต้องลงทุนเสียไปบ้างก็ยังพอจะเห็นความหวังข้างหน้า คิดว่าจะมองไม่พบประกายใดๆ ท่ามกลางความมืดมิดของสังคม และความมืดมิดทางปัญญา

3.2 ด้านพิธีกรรม

พิธีกรรม จัดเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในหลายๆ ประการของสิ่งที่เรียกว่า ศาสนา โดยมีข้อยุติกันว่า ศาสนา ควรจะต้องประกอบด้วยสาระสำคัญ อันเป็นองค์ประกอบดังนี้คือ

1. มีศาสดาสัญก้อง
2. มีศาสนธรรมคำสอน
3. มีหลักความเชื่อซึ่งเป็นจุดหมายสำคัญ
4. มีพิธีกรรม
5. มีสถาบันทางศาสนา¹⁹

สิ่งที่เป็วิธีการ หรือกลวิธีที่มนุษย์คิดค้นมาตามความเชื่อที่หลากหลาย นี้เรียกว่า พิธีกรรม นั่นคือ มนุษย์เชื่อว่า เมื่อประกอบพิธีการเช่นสรวง บูชาสิ่งมีอำนาจ ย่อมสามารถทำให้มนุษย์บรรลุความมุ่งหมายที่เชื่อกัน หรือมีความต้องการ

ความจำเป็นในการใช้พิธีกรรม ก็คือมีส่วนหนึ่งของศาสนา ได้แก่พิธีกรรมแล้ว จึงถือว่าเป็นการชักนำให้มนุษย์ได้เข้าหาแก่นศาสนา ในเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมแล้ว ทำให้มนุษย์รู้สึกดีขึ้น และเป็นเหตุให้เกิดความสงบสุข โน้มโน้มจิตใจตนเองให้ใส่ใจในการกระทำดี และเคารพศรัทธาในศาสนามากขึ้น

เมื่อพิธีกรรมเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในกิจกรรมต่างๆ แล้ว จึงเท่ากับว่าพิธีกรรมนี้ คือหลักยึดเหนี่ยวใจ เพราะเมื่อมนุษย์กำหนดเอาพิธีกรรมไว้เป็นแนวทางแล้ว ย่อมต้องมุ่งหวังผลว่าการกระทำพิธีกรรมนี้ จะสามารถทำให้มีความสุขสบายเกิดขึ้น หรืออาจทำให้จิตใจมีความมั่นคง คุณสมบัติประการสำคัญของพิธีกรรม จึงต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เน้นเรื่องจิตใจ

พิธีกรรมที่กระทำขึ้นนั้น จะตอบสนองจิตใจ หรือถึงต่างๆ ที่อ้างว่ามีอำนาจ ถึงแม้จะไม่มีตัวตน ก็เป็นภาวะที่เหนือธรรมชาติ และเหนือปกติวิสัย

¹⁹ สิงห์หน คำขาว, พระพุทธศาสนากับปรัชญาชีวิตของข้าพเจ้า, หน้า 2.

2. เน้นในเรื่องสัญลักษณ์

พิธีกรรมเป็นตัวแทน หรือเครื่องหมายที่บอกถึงจุดหมาย และความเชื่อในการประกอบพิธีการ สัญลักษณ์ของพิธีการ จึงแสดงให้เห็นด้วยอุปกรณ์ กิริยา ท่าทาง และถ้อยคำ ตัวอย่างเช่น การประกอบพิธีทำขวัญข้าว ก็ต้องมีสัญลักษณ์ที่บอกให้รู้ว่า เขตเหล่านี้หวงห้ามด้วยเถลว ที่จะคอยป้องกันภัย มิให้สัตว์ร้ายเข้ามาเบียดเบียน แม้นแต่ชาวนาเองก็เกรงทราบไหว และต้องคาถาเพื่อเป็นเครื่องแสดงว่ามีความตั้งใจแน่วแน่ในการจัดกระทำสิ่งต่างๆ ให้ถูกต้องตามวิธีการของการทำการเพาะปลูก

3.2.1 พิธีกรรมและศาสนา

พระพุทธศาสนาเริ่มต้นขึ้นมาด้วยการค้นคิดหาหนทางออกจากทุกข์ ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงประกอบด้วยความคิดที่เน้นในหลักที่เป็นเหตุเป็นผล หลังจากที่พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิแล้ว ในเวลานั้นมีการนับถือภูคคี เทวดาอยู่ค่อนข้างมาก เมื่อมีการผสมผสานความเชื่อ และเปลี่ยนแปลงความคิดให้เป็นแบบพุทธแล้ว พุทธศาสนิกชนจึงยอมรับการประกอบพิธีกรรมให้กลายมาอยู่ในรูปแบบชาวพุทธ จึงสามารถมองเห็นชัดเจนว่า หลักทางศาสนา และพิธีกรรมนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่กันมา และยังช่วยเหลือกันและกันให้สามารถดำรงคงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน

ปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญคนหนึ่ง ได้เปรียบเทียบให้เห็นอย่างกระจ่างว่า “...ธรรมดาแล้วศาสนาที่เปรียบคังไม้ใหญ่ ต้องมีแก่น กระพี้ และเปลือกหุ้มอยู่...เมื่อถากเปลือกและกระพี้ออกแล้ว ก็ให้เห็นแก่น เมื่อเปลือกกระพี้ถูกถากออกแล้ว ก็จะงอกขึ้นมาใหม่อีกให้กลับคืนสภาพเดิม...”²⁹ การกล่าวเช่นนี้เท่ากับแสดงว่า พิธีกรรมเป็นแนวทางสำคัญที่อาจทำให้เข้าถึงศาสนาได้ เพราะในพิธีการเหล่านั้นย่อมแฝงเร้นด้วยแนวความคิด หากพิจารณาใคร่ครองให้ถี่ถ้วน ย่อมจะเข้าใจว่าพิธีกรรมไม่ใช่สิ่งเหลวไหลทั้งหมด แต่ก็ไม่ควรจะยึดมั่นให้มากเกินไป เพราะว่าในส่วนที่มีประโยชน์ควรจะเข้าถึง ก็ต้องพยายามค้นหาให้เข้าถึงแก่นแท้จริงด้วยต่อไป

²⁹ เสฐียร โกเศศ, การศึกษาประเพณีไทย, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2524), หน้า 198.

3.2.2 พิธีกรรมกับไสยศาสตร์

ตามธรรมดาแล้ว คนทุกชาติทุกศาสนา ย่อมต้องมีความเชื่อว่ามีสิ่งลึกลับ มีอำนาจเหนือธรรมชาติ และอาจจะให้คุณให้โทษแก่คนได้ จึงมีความรู้สึกเกรงขามต่อสิ่งเหล่านั้น โดยมักจะมีการแสดงความรู้สึกดังกล่าวออกมาทางพิธีรีตองต่างๆ ซึ่งคาดว่าจะอำนวยความสะดวกสุขให้แก่ตนเอง โดยเฉพาะก็คือความเป็นสิริมงคล ช่วยจัดปัดเป่าภพภัย ความอุปัทวภัยใดๆ ไม่ให้เข้ามาทำร้ายเบียดเบียน และการใช้เวทมนต์คาถา เพื่อให้เกิดผลที่ไม่ดีแก่ผู้อื่นซึ่งเป็นอุบายวิธีทางคุณไสย์ต่างๆ กล่าวได้ว่า พิธีกรรมทั้งในส่วนของศาสนา และไสยศาสตร์นั้น เกิดขึ้นจากความเคารพศรัทธาที่มนุษย์มีต่อสิ่งเหล่านั้น ทำให้มีความเชื่อและความรู้สึกที่แสดงออกมาเป็นรูปแบบของพิธีกรรมที่สนองตอบความต้องการด้านต่างๆ และการประกอบพิธีนั้นๆ จึงแสดงออกมาในเรื่องของความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ อันเกี่ยวเนื่องกันกับไสยศาสตร์

ส่วนวัดอุ้มงคลในความหมายที่รวมเอาพระพุทธรูป พระเครื่อง และเครื่องรางของขลังเข้าไว้ด้วยกันนั้น มีวัตถุประสงค์ดังเดิมอยู่ว่า

1. สร้างเป็นที่ระลึกในการเดินทางไปสักการะปูชนียสถานทางพระพุทธศาสนา
2. สร้างขึ้นเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
3. สร้างขึ้นเป็นอนุสรณ์ เพื่อรำลึกถึงบุคคลที่ล่วงลับไป หรือสร้างขึ้นสะเดาะเคราะห์
4. สร้างขึ้นบรรจุพระพุทธรูปไว้ป้องกันภัยในยามศึกสงคราม และเพื่อการอุทิศให้กับผู้วายชนม์ไปในศึกสงคราม
5. สร้างสำหรับเป็นอนุสรณ์สร้างถาวรวัตถุ เช่น โบสถ์ วิหาร อุโบสถ ศาลา และสาธารณสถานของชุมชน

ในเมื่อเกิดความเชื่อและความนิยมชมชอบในวัตถุมงคลแล้วว่า อาจจะใช้เป็นที่พึ่ง ป้องกันภัย และสามารถนำมาซึ่งโชคลาภ ตลอดจนปัจจุบันพบว่าคณะสงฆ์ต่างพยายามพัฒนาเทคนิควิธีเพื่อเรียกศรัทธา จากพุทธศาสนิกชน และหาวิธีดึงดูดความสนใจ และสร้างศรัทธาด้วยวิธีการหลากหลาย เช่น พระเครื่องทำให้ไพรีพินาศ ทำให้เป็นเศรษฐี ทำให้แคล้วคลาดจากอุบัติเหตุภัยทั้งวอดยนต์ เวียดนาม²¹

²¹ ธรรมศักดิ์ เสงี่ยมประชา, วิทยาศาสตร์สังคม, หน้า 46.

ต่อมาเกิดเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่สนองตอบกระแสความนิยม และความเชื่อนี้ โดยได้สร้างวัดอุโมงค์ออกมาสู่ตลาด และวงการศรัทธาในวัดอุโมงค์อย่างเกินขอบเขต ทำให้มีการแข่งขันในการสร้างหรือผลิตออกมาเรียกร้องความสนใจ และทำการประชาสัมพันธ์วัดอุโมงค์หลายๆ แห่งในนั้น โดยจะเน้นการดึงดูดความนิยม สนใจของคนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ มีการพรรณาสรรพคุณของมวลสารต่างๆ ที่นำมาบรรจุลงไว้ในวัดอุโมงค์ ตลอดจนจัดการประกอบพิธีพุทธาภิเษก หรือวิธีการปลุกเสก ส่วนจุดประสงค์สำคัญของการสร้าง ก็มักจะทำเพื่อสืบอายุพระพุทธศาสนา หรือเพื่อการหาทุนบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุต่าง ๆ และหาเงินสร้างขึ้นไว้เป็นที่ระลึกสำหรับโอกาสมงคล ซึ่งค่าที่ล้นมั่งหวงทางความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ และผลานุภาพของพระรัตนตรัยด้วยเหตุนี้เอง การสร้างวัดอุโมงค์ให้เป็นที่ยอมรับได้นั้น ต้องใช้วัดอุโมงค์มวลสารและประกอบพิธีให้ถูกต้องตามกรรมวิธีของโบราณ จึงจะเกิดความเชื่อมั่น เห็นว่าศักดิ์สิทธิ์หรือขลัง เมื่อต้องกระทำตามขั้นตอนที่ครบถ้วนนี้เองทำให้มีพิธีการ และกำหนดระเบียบแบบแผนไว้ชัดเจน ถ้าหากไม่ทำตามโดยครบถ้วนแล้ว พิธีการดังกล่าวก็จะคลายความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ไม่เป็นไปตามความประสงค์ เพื่อว่าการปฏิบัติพิธีการ และระเบียบแบบแผนถูกต้อง จึงต้องมีเจ้าพิธีการหรือพิธีกร ให้มาทำหน้าที่จัดลำดับพิธีการต่างๆ นั้นให้สำเร็จลุล่วง และมีความขลัง ศักดิ์สิทธิ์ ดังนั้นเจ้าพิธีก็จะมีวิธีการที่พิสดารมาใช้ในพิธี²²

เมื่อมีบุคคลที่ต้องการวัดอุโมงค์ซึ่งขลัง และศักดิ์สิทธิ์เช่นนี้ ผู้ที่สร้างจึงได้ตอบสนองความต้องการดังกล่าว โดยการจัดพิธีกร มาดำเนินการตามกรรมวิธีที่มีมาแต่โบราณ และในปัจจุบันนี้พิธีกรดังกล่าวก็กำลังมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่า

- ก. เป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์ หรือมวลสารในการนำมาสร้าง เมื่อต้องการให้เกิดความขลัง ศักดิ์สิทธิ์มากเพียงใด ก็ต้องพยายามแสวงหามวลสารที่สำคัญ และหาได้ยาก เพื่อมาเป็นส่วนผสมในการสร้างวัดอุโมงค์เหล่านั้น

ส่วนมวลสาร ที่จะนำมาสร้างเป็นวัดอุโมงค์นั้น อาจพอแยกประเภทออกไปได้ดังนี้ คือ

1. วาน์ ถือว่ามีสรรพคุณทางด้านต่างๆ อยู่ในตัวอยู่แล้ว เป็นคัมภีร์ความทรงจำกระพันชาตรี มีเมตตาหานิยม โชคลาภ เหตุฉะนั้น เมื่อมีการนำวาน์ต่างๆ มาผสมสร้างเป็นวัดอุโมงค์ขึ้นแล้ว จึงเชื่อว่าจะมีพุทธคุณแะ ยิ่งขึ้น และเมื่อมีการประกอบพิธีพุทธาภิเษกจากบรรดาเกจิอาจารย์ต่างๆ ก็ยิ่งเป็นที่นิยมกันมากขึ้น เช่นหลวงปู่ทวดเมื่อท่านแรก (พ.ศ.2497) ได้รับความนิยมนิยมสูงมาก

²² ป. รัตนปัญญา, สอนเด็กไม่ให้เชื่อโศลกของขลัง, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2528), หน้า 53.

2. ดิน คือที่ดินที่เชื่อว่า มีความศักดิ์สิทธิ์ เช่น ดินจากสังเวชนียสถาน 4 ตำบล ได้แก่

1. ดินที่พระพุทธเจ้าประสูติ
2. ดินที่ตรัสรู้
3. ดินที่แสดงปฐมเทศนา
4. ดินที่เสด็จปรินิพพาน

หรือเป็นดินจากเขตโบราณสถานสำคัญ ดินจากที่มีอาถรรพ์ เช่น ดิน 7 ป่าช้า ดินโพง
ดินจากใจกลางของเมือง และเป็นสถานที่ที่ประชาชนยอมรับว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ และอาถรรพ์ขลังอยู่

3. จีน คือโลหะที่มีส่วนผสมอยู่หลายอย่าง จากพวกแร่ดีบุก พลอย ตะกั่ว และ
สังกะสีเป็นต้น เรียกชื่อไปตามส่วนประกอบว่า เป็นชินเงิน ชินเขียว ชินตะกั่ว ชินปรอท ชินสังกะสี
ตัวอย่างเช่น พระเครื่องกรุวัดราชบูรณะ อุดรธา เป็นต้น

4. ผง

คำว่า ผง คือวัตถุมงคลที่สร้างด้วยดินผสมกับผงเกสรดอกไม้ นานาพันธุ์ โดยมากจะ
ผสมกับเกสร 108 ชนิด อันเป็นผงเกสรที่มีความนิยมนับว่ามีความเป็นมงคล ได้แก่ เกสรดอกบัว
ดอกมะลิ เป็นต้น โดยจะนำเกสรดอกไม้เหล่านั้นมาผสมกับดิน และสร้างเป็นวัตถุมงคลขึ้น นอก
จากนั้นก็ยังมีผงเนื้ออื่น ๆ ที่มีความนิยม แล้วสร้างขึ้นโดยเรียกวัตถุมงคลประเภทนี้ว่า เป็นเนื้อผง
ตัวอย่างเช่น พระผงสมเด็จจุลละนังฯ ซึ่งสร้างโดยสมเด็จพระพุทธเจ้าจารย์โต ที่ได้รวมเอาผงวิเศษ 5
อย่างด้วยกันคือ

1. ผงอิทธิเจ
2. ผงปถมัง
3. ผงมหาธาตุ
4. ผงตรีนิสิงเห
5. ผงพุทธคุณ ที่ล้วนต่างพากันว่าลือว่าขลัง และศักดิ์สิทธิ์ยิ่งนัก

5. โลหะ

มีอยู่หลายชนิด เช่น กำนิค เงิน ทอง เมฆพัด เมฆสิทธิ์ ซึ่งจัดเป็นโลหะผสม หรือ
นวโลหะ

นอกจากนั้นอาจจะประกอบด้วยวัสดุต่าง ๆ เช่น กระจก หิน แก้ว และ/หรือสีต่าง ๆ ด้วย ในการสร้างวัดอุโมงค์เหล่านั้นเจ้าพิธีจะเป็นผู้ที่กำหนดว่า จะต้องใช้วัสดุอย่างไร มีพิธีการหาฤกษ์ยามอย่างไร และใช้ส่วนผสมตามที่ตำราได้กำหนดไว้ หรืออาจต้องมีการลงเลขยันต์ คาถาอาคมเพิ่มเติมเข้ามาด้วย

ในการกำหนดรูปแบบของวัดอุโมงค์ก็ควรจะมอบให้กับเจ้าพิธีการ ซึ่งถือว่าเป็นผู้รู้ในกระบวนการกรรมวิธีอย่างโบราณ โดยวิธีกำหนดรูปแบบนอกจากต้องคำนึงถึงความถูกต้องตามตำราแล้ว ก็จะต้องคำนึงถึงความนิยมของตลาดที่มีอยู่ด้วย เช่น ถ้าสร้างวัดอุโมงค์ที่เป็นเกจิอาจารย์รูปใดรูปหนึ่ง ก็จะต้องดูว่าเวลานั้น ตลาดมีความนิยมอย่างไร ตัวอย่างก็คือ สมัยหนึ่งนิยมหลวงปู่แหวน สมัยต่อมาเป็นหลวงปู่ทวด เป็นต้น

สำหรับการบรรจุพระพุทธรูป ที่เรียกกันติดปากว่า พิธีพุทธภิเษกนั้น เป็นส่วนซึ่งสำคัญต่อความคิดความเชื่อที่ว่า วัดอุโมงค์ที่สร้างมาจะมีความขลัง ศักดิ์สิทธิ์มากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะ “พิธีบรรจุพระพุทธรูป ในเบื้องต้นต้องนำมวลสาร หรือวัสดุที่จะสร้างขึ้นเป็นวัดอุโมงค์มาปลุกเสก ลงอักขระ เลขยันต์ จากท่านผู้ทรงวิทยาคมเสียก่อน โดยจะต้องทำการปลุกเสกผงนั้นๆ เสียก่อน ตัวอย่างคือ สมเด็จพระพุทธเจ้าจารย์โต ได้ประกอบบริกรรมพิธี ลงคาถาอาคมกำกับ เสร็จแล้วก็ได้ผงวิเศษ 5 ประการที่กล่าวมาแล้ว เพราะเหตุนี้ พระผงของสมเด็จพระเจ้าจารย์โต จึงชื่อกันว่า มีพุทธรูปอยู่มาก แม้นวัดอุโมงค์ประเภทอื่นก็ต้องทำการผสมดิน ผสมว่าน โดยเชิญเกจิอาจารย์มาบริกรรมปลุกเสกไปด้วย

ในส่วนพิธีการสุดท้ายนั้นคือ การประกอบพิธีพุทธภิเษก โดยจะต้องมีการจัดเตรียมสถานที่ ประพาศพิธี ประดับประดาธงชัย เสวตฉัตร เครื่องบวงสรวงสังเวยต่างๆ และมักจะใช้พระอุโบสถเป็นที่ประกอบพิธีด้วยเช่นกัน เมื่อพระสงฆ์ทรงวิชา เป็นเกจิอาจารย์ที่นับถือได้มาร่วมกันแผ่เมตตา-อธิษฐานจิตที่เรียกว่า นั่งปรกปลุกเสก ซึ่งอาจจะกำหนดเป็นวันเดียว หรือหลายวันก็ได้ สุดท้ายจะมีการนิมนต์ให้พระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงมาทำการนั่งปรก อันจะมีผลต่อการประชาสัมพันธ์ และมีผลต่อการบูชาวัดอุโมงค์ดังกล่าวด้วย

การประกอบพิธีพุทธภิเษกเริ่มต้นจากการประกอบพิธีบวงสรวง สังเวยเทวดา และบูชาฤกษ์ตามพิธีกรรมของพราหมณ์ สำหรับการประกอบพิธีพุทธภิเษกที่มีพระมหากษัตริย์ เสด็จมาเป็นประธานในการทำพิธี ผู้ทำหน้าที่ประกอบพิธีพราหมณ์ คือพระมหาราชครู ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะพราหมณ์ในสำนักพระราชวัง จะเป็นคนทำพิธีบวงสรวง สังเวยเทวดา เสร็จจากนั้นแล้วจะเป็น

พิธีของพระสงฆ์ โดยเริ่มตั้งแต่ประธานในพิธีจุดธูปเทียน บูชาพระรัตนตรัย ประธานสงฆ์เจิมเทียนชัยและจุดเทียนชัย และเจิมเทียนมโหฬารมงคลทอง เงิน เทียนวิปัสสี แล้วจุดเทียนมโหฬารมงคล เทียนวิปัสสี และเทียนนพพรคุณที่ฐานชุกชี และประธานในพิธีประพรมน้ำพระพุทธมนต์ ไปรยจกมณีในมณฑลราชวัตร จากนั้นพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ค่อยจากนั้นพระเถรอาจารย์ที่รับการอาราธนามาจะขึ้นนั่งเหนืออาสนะรอบๆ มณฑลพิธี เพื่อทำพิธีนั่งปรกปลุกเสก แผ่นเมตตาจิตตามที่กำหนดเวลาไว้ ประธานดับเทียนชัย เป็นเสร็จพิธีพุทธาภิเษก²³

ดังนั้น การรวบรวมมวลสาร หรือวัตถุที่จะสร้างวัดดุมงคล และทำการพุทธาภิเษก ต้องมีผู้รู้ที่เรียกว่า เจ้าพิธี โดยมากก็คือพระสงฆ์ ซึ่งมีความรู้ในด้านพิธีกรรมแล้วต้องมีบารมีธรรมเป็นตัวอุดหนุนด้วย เพราะว่าต้องจัดหาค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีอีกด้วย ซึ่งมีตั้งแต่การจัดหามวลสารค่าใช้จ่ายในการผลิต และค่าจัดเตรียมพิธีการในวันประกอบพิธีพุทธาภิเษก ซึ่งถ้าหากไม่มีบารมีธรรมเพียงพอ อาจจะไม่สามารถนิมนต์เกจิอาจารย์ที่ได้รับการความนิยมจากประชาชนได้

ดังกล่าวแล้วนี้ คืออิทธิพลของวัดดุมงคลต่อการประกอบพิธีกรรม หรือพิธีพุทธาภิเษก และอิทธิพลภายหลังการประกอบพิธีพุทธาภิเษกแล้ว ก็คือเมื่อมีผู้รับวัดดุมงคลต่าง ๆ นั้นไปแล้วควรจะต้องเก็บรักษาในที่ซึ่งเหมาะสม เช่นการเก็บไว้ในรางที่หล่อด้วยน้ำมันจันทน์ เพื่อทำให้เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ด้วยคาถา หรืออุบายวิธี ที่กำกับวัดดุมงคลได้แสดงไว้ ดังเช่นพบอุปเท่ห์การใช้พระ ในกฎวัดพระบรมธาตุ จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งเป็นอักษรขอมจารึกบนลานเงินไว้ ว่าดังนี้

ตำบลเมืองพินธุโลก เมืองกำแพงเพชร เมืองพิชัยสงคราม เมืองพิจิตร เมืองสุพรรณวา ยังมีญาติ ๑๑ คน ญาติเป็นใหญ่ ๓ คน ญาติตาไฟคนหนึ่ง ญาติตาวันคนหนึ่ง เป็นประธานแก่ญาติทั้งหลาย จึงปรึกษากันว่าเราท่านทั้งนี้จะเอาอันใดให้แก่พระยาศรีธรรมมาโสกราช ญาติทั้ง ๓ จึงว่าแก่ญาติทั้งปวงว่า เราจะทำด้วยฤทธิ์ ทำด้วยเครื่องประดิษฐานเงินทองไว้ ฉะนี้ ฉลองพระองค์ จึงทำเป็นเมฆพัดอุทุมพร เป็นมฤตยพิศม์ อาวุธชนะพระญาติประดิษฐานไว้ในถ้ำทวใหญ่หน่อย เป็นอานุภาพแก่มนุษย์ทั้งหลาย สมณชีพราหมณาจารย์เจ้าไป ถ้วน ๕๐๐๐ พรรษา พระญาติคนหนึ่งจึงว่าแก่ญาติทั้งปวงว่า ท่านจงไปเอาร่านทั้งหลายอันมีฤทธิ์ เอามาให้ได้ ๑๐๐๐ เก็บเอาเศษไม้อันวิเศษที่มีกฤษณาเป็นอาทิให้ได้สัก ๑๐๐๐ ครั้นเสร็จแล้วญาติจึงปาวร้องเทวดาทักปวงให้ช่วยกันบดยา ทำเป็นพระพิมพ์ไว้สถานหนึ่ง ทำเป็น

²³ เทพย์ สาริกบุตร, พุทธาภิเษกพิธี, (กรุงเทพฯ : อุดสาธรรมการพิมพ์, 2503),

เนนพัสสถานหนึ่ง ฤทธิทั้ง ๓ นั้นจึงบังคับฤทธิทั้งปวงให้อาจารย์ทำเป็นผงเป็นก้อน ประคินฐาน ด้วยมนต์คาถาทั้งปวงให้ประสิทธิ์ทุกอัน จึงให้ฤทธิทั้งนั้นเอาเกรสและว่านมาประสมกันดีเป็น พระแล้วไว้บนเจดีย์อันหนึ่ง ถ้าผู้ใด ให้อวาชพระพรแล้วจึงเอาไว้ใช้ตามอาณูภาพนิค ให้ระลึก ถึงคุณพระฤทธิที่ทำไว้นั้นเกิด

ยันต์สระหม

“ เมื่อนั้นครายสักทำใดก็ดี ให้มนต์พระโสศีระ อันครายทั้งปวงหายสิ้นแล

- ถ้าจะเข้าธรรมะสงคราม ให้เอาพระใส่น้ำมันหอมเข้าด้วยนพหุข และเอาใส่หม สักดี สิทธิตามความปรารถนา

- ถ้าผู้ใดจะประสิทธิ์แก่ะอกดาบศคราฐทั้งปวง เอาพระสร่งน้ำมันหอม แล้วเสกด้วย

“อิติปิโส ภุราติ” เสก ๑๓ ที แล้วใส่ขันสัมฤทธิ์พินฐานตามความปรารถนาเกิด

- ถ้าผู้ใดจะใคร่มาตุคาม เอาพระสร่งน้ำมันหอม ใส่ใบพญาประสิทธิ์แก่คน

- ถ้าจะส่งเงรจาให้คนกลัวเกรง เอาใส่น้ำมันหอมหุงขี้ผึ้งเสกด้วยนพหุข ๑๓ ที

- ถ้าจะค้าขายก็ดี ไปทางเรือทางบกก็ดี ให้มนัสการด้วยพาหุแล้ว เอาสร่งน้ำมันหอม เสก

ด้วยพระพุทธรุข อิติปิโส ภุราติ เสก ๑๓ ที ประสิทธิ์แก่คนทั้งหลายแล

- ถ้าจะให้สัตว์สัตติสอาพรทุกอัน ให้เอาดอกไม้ ดอกบัวบูชาทุกวัน จะปรารถนาอันใดก็ได้

ทุกประการแล

- ถ้าผู้ใดพบพระเกรสก็ดี พระว่านก็ดี พระปรอท (อาจหมายถึงพระจีนและตะกั่วดีบุก ซึ่งใช้ เข้าปรอท) ก็ดีเหมือนกันอย่าได้ประมาทเลอ อาณูภาพดังคำเพ่งล้อมกันภัยแก่ผู้นั้น

- ถ้าจะให้ความสุณย์ เอาพระสร่งน้ำมันหอม เอาด้วย ๑๑ เส้นชุบน้ำมันหอม และทำให้เทียน ตามอวาชพระแล้วพินฐาน ตามความปรารถนาเกิด

- ถ้าผู้ใดจะสระหัว ให้เขียนยันต์นั้นใส่ใต้เทียนเกิด

แล้วว่า นะโมจายะ จบ แล้วว่า พาหุง แล้วว่า อิติปิโส ทการ มหาชอุยฺ มจุลล แล้วว่า พระเจ้าทั้ง ๑๖ พระองค์ เอาทั้งคู่ กิริมีทิ ฤ็มูฏ กรรมท เกรเมเท ตามแต่จะเสก ๓ ที ๑ ที วิเศษนักแลฯ^{๒๔}

สรุปความเรื่องอิทธิพลวัดดุมงคลต่อด้านพิธีกรรม จึงเกิดขึ้นเพราะกระแสสังคมที่มีความต้องการต่อพระเครื่อง พระบูชา เครื่องรางของขลังซึ่งเรียกรวมว่าเป็น วัดดุมงคลนั่นเอง เพื่อการป้องกันภัย หรือบันทาลโชคลาภแก่ครอบครัวของตน การสร้างวัดดุมงคลจึงต้องอาศัยเจ้าพิธีการมากำหนดรูปแบบวัดดุมงคล และประกอบพิธีกรรมในการทำพิธีพุทธาภิเษก และต้องนิมนต์เกจิอาจารย์มานั่งปลุกเสกตามฤกษ์ยามที่กำหนด จึงจะเป็นวัดดุมงคลซึ่งเชื่อกันว่า มีพุทธคุณขลัง และเป็นที่ต้องการของผู้ที่นิยมนำไปเคารพบูชา โดยอาจจะมีเคล็ดวิธีเปิดเคล็ดต่างๆ ของวัดดุมงคลที่ต่างแสวงหา และบูชามาเป็นที่พึ่งให้ความมั่นคงด้านจิตใจ โดยที่ไม่ยอมทำความเข้าใจตามหลักธรรมที่ควรจะศึกษาปฏิบัติให้บังเกิดสุข จนกระทั่งอาจจะทำให้มองวัดดุมงคลต่างๆ เหล่านั้นว่า เป็นแก่นแท้ของศาสนา ผิดไปจากวัตถุประสงค์ที่มีมาแต่เดิม

^{๒๔} “ตำนานพระพิมพ์เมืองกำแพงเพชร” ใน เสด็จประพาสต้นครั้งที่ ๒ พิมพ์เป็นที่ระลึกในการที่สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก เสด็จประกอบศาสนกิจ ณ วัดนาควัชรโสภณ จังหวัดกำแพงเพชร, (มปท., มีนาคม ๒๕๓๗), หน้า ๕๒-๕๓.

3.3 ด้านจิตใจ

เพราะกันว่า กระบวนการสำคัญที่ผลักดันให้มนุษย์รู้ทำ พูด คิดต่างๆ นั้นส่วนแล้วแต่ออกมาจากจิตใจแทบทั้งสิ้น และแน่นอนนักปราชญ์ทั้งหลาย ก็ได้บ่งชี้ถึงความต้องการในขั้นมูลฐานของคนเอาไว้ว่า มี 4 ประการ ดังนี้²⁵

- ก. ความต้องการทางร่างกาย หรือด้านชีววิทยา
- ข. ความต้องการทางสังคม
- ค. ความต้องการทางปัญญา
- ง. ความต้องการทางจิตวิญญาณ

นอกจากนี้ก็ยังแบ่งแยกความต้องการทางจิตวิญญาณนี้ ออกไปได้อีก 5 ประเภทด้วยกัน

คือ

1. ความต้องการปรัชญาชีวิต
2. ความต้องการความดี
3. ความต้องการความสุขขั้นสูง
4. ความต้องการทางความพร้อมสมบูรณ์
5. ความต้องการที่พึงประเสริฐ

เพราะว่ามนุษย์มีความต้องการที่พึงประเสริฐนี้เอง จึงทำให้มนุษย์นอกจากจะต้องอาศัยการพึ่งพาผู้อื่น ทรัพย์สิน ความรู้ กำลังความคิด และพลังอำนาจจากคนอื่น สิ่งอื่นเป็นอันมากแล้ว ก็ยังต้องมองหาที่พึ่งอะไรบางอย่าง ที่อาจจะเป็นที่พึ่งซึ่งพิเศษ และสามารถทำงานได้มากกว่ากฎเกณฑ์ของธรรมชาติ และที่มักจะพบเจอกันโดยปกติก็ได้แก่ ที่พึ่งซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายนั่นเอง²⁶

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงล่วงรู้ถึงจิตใจของหมู่เวไนยสัตว์ทั้งหลายได้ดี พระองค์จึงได้ประทานพระโอวาทถึงสภาพจิตใจของหมู่สัตว์เอาไว้ว่า

²⁵ แสง จันทร์งาม, ศาสนศาสตร์, หน้า 17-24.

²⁶ แสง จันทร์งาม, เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.

“ มนุษย์ทั้งหลาย ถูกภัยคุกคามแล้ว ย่อมพากันยึดเอาภูเขา ป่า อาราม และแม้กระทั่ง
รุกขเจดีย์ว่าเป็นที่พึ่ง แต่สิ่งต่างๆ นั้นก็ไม่ใช่สรณะอันเกษมสูงสุด เพราะเมื่อได้ยึดเอาสิ่งเหล่านั้น
มาเป็นที่พึ่งแล้ว ย่อมไม่อาจพ้นจากทุกข์ไปได้ แต่เมื่อบุคคลเข้าถึงคุณพระรัตนตรัยทั้งสาม คือ
พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะที่พึ่งแล้ว สามารถเข้าใจในอริยสัจ ได้แก่วิจัก
ทุกข์ สาเหตุแห่งทุกข์ ความดับทุกข์ และมรรคมีองค์ 8 ที่เป็นหนทางพ้นจากทุกข์ด้วยปัญญาอันชอบ
สิ่งนี้นั่นแหละเป็นสรณะอันเกษมสูงสุด ย่อมจะพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ ”²⁷

ใจความแห่งพระพุทธพจน์ดังกล่าว สามารถทำให้เราทราบว่ามีมนุษย์อยู่ด้วยกัน 2 พวก
ดังนี้

- ก. เมื่อมีเหตุร้าย หรืออันตรายเกิดขึ้นย่อมหวังที่จะพึ่งพิงสิ่งภายนอก ไม่ว่าจะเป็น
วัตถุสิ่งของ เครื่องรางของขลัง เพื่อเกิดความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต และครอบครวั พวกหนึ่ง
- ข. เมื่อมีเหตุเภทภัยเกิดขึ้น ย่อมจะสืบเสาะหาถึงสาเหตุทั้งหลายว่าเป็นมาอย่างไร
แล้วหาหนทางแก้ไข ไปตามสภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น พวกหนึ่ง

โดยทั่วไปแล้ว สังคมของคนโดยมากอาจจะเป็นพวกประเภทแรกเสียมากกว่า อาจ
จะเป็นด้วยขาดความเข้าใจเหตุผล หรือว่ามีความต้องการให้ปัญหาที่เกิดขึ้น ได้รับการแก้ไขไปใน
เวลาอันรวดเร็วเช่นเมื่อยามที่มีศึกสงครามขึ้นในบ้านเมือง กล่าวจะถูกอาวุธร้ายแรงหรือกลัวถูกร
ระเบิด ก็พากันหาวัตถุมงคลมาไว้กับตัวเพื่อให้มีความสบายใจขึ้น และทั้งที่อาจเห็นว่าไม่ใช่วิธีการที่
เหมาะสม แต่เป็นเพราะว่ามีความเชื่อมั่นในวัตถุมงคลทั้งหลายจึงได้ทำเช่นนั้น การที่เขายังมีศรัทธา
ที่ไม่มั่นคง ไม่เป็นของถาวรจึงทำให้ต้องพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อาศัยปาฏิหาริย์จากวัตถุมงคลต่างๆ ถือ
ว่าเป็นเรื่องธรรมดา แม้ในเมืองไทยจะเป็นเมืองพระพุทธศาสนาแล้วก็ตามที แต่ว่า เรายังพบเห็น
ว่า พุทธศาสนิกชนทั้งหลายยึดเอาวัตถุมงคลมาเป็นที่พึ่งที่ระลึกกันมาก โดยอาจแยกความยึดถือของ
คนได้เป็นประเภทดังนี้

1. ถือกัน เพราะว่าได้ประสบการณ์มาโดยตรง

ตัวอย่างเช่นในกรณีของนางงานจากโรงงานเคเคอร์ผลิตตุ๊กตา ที่จังหวัดนครปฐม ซึ่งได้
รับอุบัติเหตุจากไฟไหม้โรงงาน และได้โดนไฟไหม้คาชลงมา พร้อมกับตั้งจิตระลึกถึงหลวงพ่อบุณ
แล้วโดนลงมา โดยห้อยเหรียญรูปเหมือนของหลวงพ่อบุณอยู่ด้วยก็ไม่ได้รับอันตรายถึงตาย ด้วย
ความประจักษ์ชัดจากสิ่งที่เกิดกับตนเอง ต่อมาภายหลังเธอลืมใส และเดินทางไปกราบถึงที่วัด
ของท่าน

²⁷ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ขุ.ธ. 25 / 188 / 50. ฉบับมหาจุฬาเบญจกั 2500.

ในทวณะของนักวิชาผู้ศึกษาทางพระศาสนา ได้ให้ความเห็นถึงเรื่องเหล่านี้ไว้ว่า “ การที่วัดดุมงคลมีอิทธิพลด้านจิตใจต่อคนไทยมากนั้น เป็นเพราะว่าส่วนมากแล้ว คนในสังคมเรา เป็นชาวพุทธ และเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นว่าวัดดุมงคลเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวด้านจิตใจ แม้ในทุกวันนี้ โลกเราจะเจริญรุดหน้าไปเพียงใดก็ตามที แต่ว่าคนก็ยังแสวงหาสิ่งที่หวังว่าจะสามารถให้ความคุ้มครอง ปกป้องทรัพย์สินของตน และคนในครอบครัวได้ นอกจากจะสามารถเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจแล้วก็มีอิทธิพล ที่อาจจะชักนำให้คนกลับหันมาสนใจพระพุทธศาสนาได้ แม้ว่าจะแค่กราบไหว้บูชาพระความต้องการสริมงคลให้เกิดขึ้น และมีความเจริญงอกงามแก่ตนเองก็ตาม ”²⁸

จากเหตุผลที่คนเข้ามาสนใจในวัดดุมงคลนี้เอง ทำให้ได้มีโอกาสจะบำเพ็ญกุศลงาน ความดีประการอื่น ๆ เช่น ใหทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา และด้วยการสนใจในเรื่องวัดดุมงคลต่าง ๆ นี้ จึงเป็นเหตุให้ได้สั่งสมกุศลงานคืออย่างอื่นตามมามาก และก่อให้เกิดนิสัยที่จะสั่งสมอบรมคนมากยิ่งขึ้น เช่น เมื่อมีวัดดุมงคลอยู่แล้ว จะต้องรักษาศีลข้อใดข้อหนึ่งไม่ให้ขาด และ/หรือ “เมื่อใครที่มีพระแขวนคอก็จะมีสติ โบราณจะถือมาก จะต้องไม่เข้าไปในที่ซึ่งไม่สมควร เช่น อย่างการเข้าไปเที่ยวผู้หญิงก็ไม่ได้ หากเอาพระแขวนไว้เฉยๆก็จะหาย เลอไม่เข้าไป ไม่ต้องไปกระทำชั่ว หรือกระทำความเสื่อมเสียให้เกิดจากการเข้าไปกระทำดังกล่าว ”²⁹

เมื่อคนมีความมั่นอกมั่นใจ โดยได้รับประสบการณ์มาโดยตรงจึงบังเกิดความคิดว่า อานุภาพจากพระรัตนตรัยทำให้ตนเองอยู่รอดปลอดภัยได้ และทำให้หันมาศึกษาถึงหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและปฏิบัติตามนั้น แต่ในคนที่ยึดมั่นปฏิบัติสืบมาแล้วนั้น ก็อาจจะโน้มน้ำหนักเล็งค้ำสอนต่างๆ ที่ปรากฏอยู่มาใช้ เช่น วัดดุมงคลที่มีคาถาว่า จะ ภา ระ ภา ระ ก็สามารถใช้เป็นเครื่องค้ำเตือนถึงความเป็นพุทธะ ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามหลักสำคัญของคนเราก็คือ

จช พุชชนเสถก
ภช ชีรสมาคม
กร ปุญญมโหระคุ
สร นิจุจมนิจจุ

²⁸ พระมหาเจด เจวิธวัณ, พระเครื่องกับสังคมไทย, หน้า 165.

²⁹ ประเสริฐ ศรีสุพันธ์, บทสัมภาษณ์ เรื่อง พระเครื่องเมืองกำแพง, อ้างไว้ในพระมหาเกษม พุฒ, พระพุทธศาสนาในเมืองกำแพงเพชรโบราณ, วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. 2541, หน้า 136.

ซึ่งมีความหมายอยู่ว่า

ละเว้น การคลุกคลีกับคนชั่ว
สมาคมกับนักปราชญ์
หมั่นกระทำดี ทั้งวันทั้งคืน
ระลึกถึงความไม่แน่นอนเป็นนิตย์³⁰

จากแนวคำสอนอันเป็นเคล็ด 4 คำที่ว่า จะ ภาะ ภาะ ภาะ ดังกล่าวนั้นถูกกล่าวไว้ในอรรถกถาของคถาสูตรว่า การไม่คบคนพาล สมาคมกับคนดี นี่คืออุดมมงคล และถ้าหากได้พิจารณาถึงสถานะของสิ่งทั้งหลาย ที่มีความไม่เที่ยงอยู่เป็นนิจแล้ว อาจจะสามารถถอดถอนความยึดถือในสิ่งทั้งปวง และอาจล่วงพ้นจากทุกข์ไปด้วยก็ได้

ในส่วนของหลักปฏิบัติที่พุทธศาสนิกชนประพฤติอยู่บางส่วน ก็ยังมีลักษณะใกล้เคียงกับหลักในการปฏิบัติคืออุดมมงคลด้วย เป็นต้นว่า

เมื่อยามที่คิดว่ากำลังมีเคราะห์ หรือประสบกับความทุกข์ยากลำบากนั้น ย่อมเป็นโอกาสที่จะเริ่มบำเพ็ญบุญกุศล ถวายสังฆทาน ป้อนคนกบฏปล่อยปลา เพื่อให้จิตใจเป็นสุข ซึ่งเมื่อครั้งพุทธกาล ได้ปรากฏเรื่องหนุ่มมีบุญคุณเจ็ด ที่แม้จะ ไม่ได้ลงมือกระทำบุญกุศลอย่างใด เพียงแต่ว่าเมื่อป่วยใกล้ตาย ได้พบเห็นพระพุทธรูปแล้วเกิดความรู้สึก มีจิตเลื่อมใส ครั้นสิ้นใจไปก็ได้เข้าสู่สุคติภพ จะกล่าวไปโดยบุคคลที่ได้ลงมือประพฤติปฏิบัติด้วยตัวเอง แม้ว่าจะเป็นเพราะว่าอยากได้วัตถุเครื่องกลางของขลัง หรือวัตถุมงคลอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตามที่

2. เชื่อเพราะว่ามีความอยากรอดคง

ในบุคคลที่ยังไม่มีความมั่นใจไม่เต็มร้อย หรืออาจจะยังหวัหวั : หวัหวันั้น อาจเป็นด้วยการมี จลศัทธา ค่อร์รัตนทั้งสาม ความหวัหวัไม่มั่นคงนี้เอง ทำให้ต้องหาที่พึ่งทางใจ ด้วยไม่แน่ใจว่าวัตถุมงคลจะขลังจริง แต่ก็ขอปลอศกัยไว้ก่อน คนประเภทนี้เอง ที่เข้าลักษณะพร้อมจะหันไปในทางไหนก็ได้ เพราะว่า มีลักษณะนิสัยร่วมกันอย่างหนึ่งว่า ขอปลอศกัยไว้ดีกว่า คามที่ KONRAD KINGSHILL เรียกไว้ว่า PLAY SAFE นั้นหมายความว่า คนไทยมักชอบกระทำการหลายอย่างๆ ในเรื่องเดียวกันเชื่อจะประกันได้ว่า การนั้นจะได้ผลสมความมุ่งหมาย³¹

³⁰ พระอมรเมธี, คำหรับกัมภีร์เพชรรัตน มหายันต์, (กรุงเทพฯ : ศิลปบรรณาการ, 2525), หน้า 43.

³¹ สนิท สมัยการ, ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย, หน้า 72.

3. เนื้อหาเรื่องไสยศาสตร์ และมนต์คาถาโดยเฉพาะ

ในบรรดาพวกนักเลงโต นักเลงหัวไม้มัน จะต้องเผชิญกับอันตรายนานับประการ จึงมักต้องพึ่งพาวัตถุมงคลทั้งหลายเพื่อให้คลายความหวาดหวั่น ไม้มันใจ พวกเขาที่จะพากันเสาะหา แต่สิ่งที่คิดว่าจะสามารถช่วยเขาให้รอดพ้นไปได้ แม้จะไม่ใช่วัตถุวัตถุมงคลก็ยังนับถือ เป็นต้นว่า ด้านคาถาอาคม การสักยันต์ ที่เคยมีมาช้านานแล้ว

ในบรรดาความยึดถือของคน ทั้ง 3 ประเภทเหล่านี้ อาจจะทำให้มีความรู้สึกลัว คนชอบจะเชื่อถืออย่างมกมาย ในเรื่องวัตถุมงคลมาก ที่เป็นไปได้มากในปัจจุบันก็เพราะกระแสของสังคมที่เกิดขึ้น ดังต่อไปนี้

1. การโฆษณาประชาสัมพันธ์

คือ การทำประชาสัมพันธ์ว่า วัตถุมงคลรุ่นนี้นั้น เป็นรุ่นที่ดีเด่น มีเจดนาสร้างดี มีพิธีกรรมดี เช่นพระปิลลา รุ่นปลดหนี้ พระอุดมทรัพย์ เป็นต้น

2. สภาพสังคมที่บีบรัด

เป็นเพราะว่า มีความคับแค้นในสภาพสังคมที่บีบเค้นในทุกๆ ด้าน เช่นปัจจัย 4 , ความยุติธรรม, การทุจริตคอร์รัปชัน, ความไม่ปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินต่างๆ และเพราะว่าไม่สามารถจะพึ่งรัฐ หรือบุคคลที่มีอำนาจใดๆ ได้ จึงต้องแสวงหาวัตถุมงคลมาเป็นเพื่อนกาย ให้เกิดความอบอุ่นใจ และอาจจะคุ้มครองป้องกันภัยได้ด้วย จึงเป็นลักษณะเดียวกับที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า ยามที่มีภัยมนุษย์ก็จะเข้าหาที่พึ่งอันไม่ใช่สรวงเกษม

ในทุกวันนี้ จะพบว่าสังคมที่คนสับสนอยู่ ไม่รู้จะหันหน้าไปพึ่งใครได้ แต่อาจจะพอมีพระสงฆ์ที่สามารถจะเป็นที่พึ่งของคนเหล่านั้น ได้บ้าง ดังนี้คือ

ก. พระสงฆ์ซึ่งฉลาดในอนุสาสนี คือสามารถในหลักธรรม /คำสั่งสอน สามารถจะชี้แนะแนวทาง คติการดำเนินชีวิตแก่พุทธบริษัททั้งหลายได้ และยังมีอยู่จำนวนไม่มากนัก ตัวอย่างเช่น พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทะภิกขุ) เป็นต้น

ข. พระสงฆ์ที่ไม่ค่อยรอบรู้ตามหลักศาสนาธรรม แต่เป็นผู้มีศีลาจารวัตรงดงาม และทรงคุณธรรมเป็นผู้สามารถฝึกอบรมจิตใจ ทำให้ผู้ทุกข์ยากหลุดพ้นไปด้วยคุณธรรมที่ท่านมีอยู่ และอาจจะเป็นประเภทวัตถุมงคลก็ได้

ด้วยเหตุนี้ อิทธิพลของวัตถุมงคลจึงยังคงดำเนินไปควบคู่กับวิถีชีวิตของสังคมไทย ตรงเท่าที่ สังคมชีวิตของคน ยังมีความเปลี่ยนแปลง เมื่อใดที่จิตใจคนยึดมั่น ไม่สั่นคลอนในคุณพระรัตนตรัยแล้ว ความสำคัญของวัตถุมงคลเหล่านั้นจะลดน้อยถอยลงไปที่สุดในที่สุด

3.4 ด้านศิลปะ และรูปทพพาดิษย์

ความเกี่ยวข้องด้านศิลปะ และวัดดุมงคตเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันนับแต่เมื่อได้มีการคิดสรรคส์สร้างวัดดุมงคตต่างๆ ขึ้น เมื่อแยกประเภทแล้ว จะเห็นได้ว่าในวัดดุมงคตต่างๆ พอจะจัดแบ่งออกไปได้ 3 กลุ่มดังนี้

1. กลุ่มพระพุทธรูป หรือพุทธรูปปฏิมา
2. กลุ่มพระพิมพ์ หรือพระเครื่อง
3. กลุ่มเครื่องรางของขลัง

ในส่วนของพระพุทธรูปปฏิมากร อันเป็นเสมือนรูปเปรียบของพระพุทธรเจ้า ถือว่าเป็นงานศิลปะที่สร้างขึ้นเป็นผลงานทางประติมากรรม ซึ่งจัดเป็นแขนงหนึ่งในบรรดาผลงานทางพุทธรูปที่อุกรังสรรคส์ขึ้นด้วยศรัทธาคอพระศาสนา และตามความเชื่อถิอทางพุทธรูปไสยศาสตร์บ้าง โดยเป็นไปในลักษณะของคติชนวิทยา ที่สร้างขึ้นไว้เป็นที่ระลึก และ/หรือเป็นอนุสาวรีย์เพื่อการรำลึกถึงท่านผู้ทรงคุณธรรมความดีงาม

ประติมากรรม จึงเป็นศิลปกรรมที่เกิดขึ้นด้วยการปั้น, การแกะสลัก, การหล่อหรือวิธีการอื่นใดที่ก่อให้เกิดงานศิลปะ ซึ่งมีทั้งความกว้าง ขาว และลึกหรือหนา ในผลงานศิลปป็น หรืออีกนัยหนึ่ง ได้แก่งานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับงานแกะสลัก หรืองานปั้นเช่น รูปปั้นคนและสัตว์²²

ปฏิมากรรม ได้แก่ รูปปั้นที่เกี่ยวข้องกับทางด้านศาสนาโดยเฉพาะ เป็นต้นว่า รูปปั้นพระพุทธรูป²³

งานประติมากรรมในไทย สามารถจัดแบ่งออกได้ ดังนี้ คือ

ประติมากรรมนูนต่ำ เป็นงานที่มีรูปทรงแบบนูนจากแผ่นข้างหลัง

ประติมากรรมแบบนูนสูง ได้แก่ แบบซึ่งมีฐานด้านหลัง ตัวอย่างประติมากรรมแบบนี้ คือรูปปั้นที่ฐานด้านล่างอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และ

ประติมากรรมแบบลอยตัว เป็นประติมากรรมที่ปั้น หรือหล่อ หรือแกะสลัก เป็นรูปร่างลอยตัว และสามารถมองดูได้รอบด้าน และไม่มีพื้นหลัง²⁴

²² วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, ประติมาไทย, (กรุงเทพฯ : ศุรสภา, 2528), หน้า 3.

²³ จีรพันธุ์ สมประสงคส์, ประวัติดิศิลป์, (กรุงเทพฯ : โอเคียนสโคร์, 2524), หน้า 8.

²⁴ ศ.ดร.สันติ เล็กสุขุม, ประติมากรรมและจิตรกรรมไทย, ใน ไทยศึกษาเอกสารประกอบการศึกษามศธ. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาริราชน, 2527), หน้า 187-188.

ส่วนพุทธศิลป์ หมายความว่า ศิลปะทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา³⁵
และพุทธศิลป์ หมายถึง งานศิลปะที่สร้างขึ้นด้วยจุดมุ่งหมายทางพระพุทธศาสนาทางใดทางหนึ่ง
เป็นคตินว่าพระพุทธรูป เป็นงานศิลปะที่สร้างขึ้นเพื่อสมมติให้เป็นเสมือนหนึ่งเป็นองค์พระสัมมา-
สัมพุทธเจ้า³⁶

เพราะฉะนั้นพุทธศิลป์ จึงได้แก่ ผลงานอันเป็นความพากเพียรของมนุษย์ ที่ได้
พยายามสร้างขึ้นด้วยแรงกาย และกำลังความคิด โดยประสงค์จะให้ เป็นเครื่องบูชาหรือเป็นเครื่อง
แสดงออกซึ่งความระลึกนึกถึงพระพุทธรูป และทำให้เกิดศรัทธาเพื่อเป็นสื่อศรัทธาที่สามารถ
เห็นได้เป็นรูปธรรมจากศาสนสถาน และศาสนวัตถุที่มีการสร้างสรรค์เอาไว้ เพื่อเป็นอนุสรณ์ใน
พระพุทธศาสนา ในงานศิลปะตามที่ปรากฏหลักฐานเป็นเครื่องยืนยันแล้วนั้น จะพบได้ว่าบรรดา
ศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานนั้นมีความผูกพันอยู่กับคติ ความเชื่อ หรือศาสนาที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ
ของคน เพราะว่าการงานศิลปะที่สร้างขึ้นมาเพื่อรับใช้ศาสนา

สำหรับปฏิมากรรม หรือการรังสรรค์พระพุทธรูป ถือได้ว่าเป็นผลงานสร้างสรรค์เพื่อให้
เกิดความเลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้ที่พบเห็น โดยถ้าหากลองพินิจดูที่องค์พระ จะทำให้เกิดความสงบ ไม่
ฟุ้งซ่านและอาจจะชำระจิตใจให้หมดจดได้ด้วย คอมาจึงปรากฏว่า คติความเชื่อในการรังสรรค์พระ
พุทธรูปปฏิมากร อันเป็นเครื่องรำลึกถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้เริ่มแปรเปลี่ยนไปด้วยความเปลี่ยนแปลง
ที่เกิดขึ้นเนื่องจาก พระพุทธศาสนามหายานมีคติการกราบไหว้พระพุทธรูป หรือรูปเคารพของ
พระพุทธรูป จะช่วยให้สามารถเข้าถึงพุทธภูมิได้โดยง่าย³⁷

³⁵ มจ.สุภัทรวดี ศิษฏกุล, พุทธศิลป์และลัทธิศรัทธา, (กรุงเทพฯ : สำนักนายก
รัฐมนตรี, 2520), หน้า 2

³⁶ พระมหาสุเทพ พุธจรรยา, อิทธิพลพระพุทธศาสนามหายานในอาณาจักรสุโขทัย,
อ้างไว้ในพระมหาเกษม พงษ์, พระพุทธศาสนาในเมืองกำแพงเพชรโบราณ, วิทยานิพนธ์ดุษฎี
บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย,
พ.ศ. 2541, หน้า 75.

³⁷ จิตร บัวบุศย์, ประวัติย่อ พระพิมพ์ในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
อัมพพิทยา, 2514), หน้า 102

ต่อมาการสร้างพระพุทธรูปปฏิมากร จึงเกิดมีพุทธลักษณะที่ผิดแผกกันไป ด้วยอิทธิพลของ พระพุทธศาสนาเถรวาท นิกายมหายาน ที่มีความเชื่อด้านเวทมนตร์คาถา และก็เป็นที่ยืนชอบ ของบรรดาชาวพุทธรุ่นหลังต่อมา การสร้างพระจึงได้มุ่งไปที่อาถรรพ์ ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ และมีการสร้างรูปเคารพที่แปลกๆ กันมากขึ้น

การกราบไหว้พระพุทธรูปปฏิมากรของพุทธศาสนิกชน จึงว่าจะมีในลักษณะที่เป็นกรกราบ ไหว้เพื่อเป็นพุทธานุสติ และรำลึกถึงพระพุทธรูป และการกราบไหว้โดยเห็นพระพุทธรูปเป็นสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ ที่อาจช่วยเหลือหรือคลอบคลำความสำเร็จให้แก่ตน เพราะเหตุนี้ การสร้างพระพุทธรูป ในสมัยหลังมานี้ จึงมุ่งถึงความขลังความศักดิ์สิทธิ์ มากกว่าที่จะใช้เป็นสื่อเพื่อการเข้าถึงพระพุทธ ศาสนา²⁸

จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ มีทรรศนะถึงความสำคัญต่อความเชื่อ ความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์ สิทธิ์ว่า “ พระพุทธรูปปฏิมากร มีความสำคัญต่อความเชื่อ ในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ โดยพระพุทธ ศาสนาบางนิกายก็เชื่อว่า พระพุทธเจ้าที่แท้จริง ทรงมีสภาวะเป็นสังขาร ซึ่งไม่อาจอธิบายได้ว่า มี ลักษณะอย่างไร แต่ว่าสภาวะของพระพุทธเจ้า อยู่ที่ทรงไว้ซึ่งความเมตตาต่อปวงประชาเป็นที่อิง และที่สร้างพระพุทธรูปขึ้นมาขึ้นนั้น ด้วยต้องการความคุ้มครอง การขอพร ตลอดจนพิธีการอันเกี่ยวเนื่องด้วยชนบประเพณี ทั้งที่อยู่ในสังคมเมือง และคามชนบท ”²⁹

แม้ว่าการรังสรรค์ปฏิมากรรมเป็นพระพุทธรูปนี้ จะต้องทำให้สอดคล้องกับความ ประสงค์ กระนั้นผู้เป็นศิลปินสร้างสรรค์งานยังมีส่วนทำให้รูปแบบของพุทธรูปปฏิมากรรมนี้แปลก แยกออกไปด้วย เมื่อมองอีกด้านก็ทำให้เห็นว่าเป็นเหตุให้เกิดความคิดพัฒนาศิลปะประเภทนี้ให้ พัฒนาต่อไป แต่ว่าบรรดาผลงานเหล่านี้ก็จะเป็นมรดกวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อไปในอนาคตด้วย เฉกเช่นที่เราได้เคยชื่นชมผลงาน หมู่พระพุทธรูปปฏิมากรในสมัยเชียงแสน /สุโขทัย /ลพบุรี /อยุธยา เป็นตัวอย่าง

²⁸ A.B. GRISWOLD, สถาปัตยกรรมและประติมากรรมไทย ใน ศิลปินในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ : บูธนิทัศน์, 2505, หน้า 28-29

²⁹ จุลทัศน์ พยาฆรานนท์, พระพุทธรูปปฏิมากร, ในสารานุกรมภาพพระเครื่อง, (กรุงเทพฯ : กรูณาการพิมพ์, 2539), หน้า 332.

สรุปแล้ว พระพุทธรูปจึงเป็นศิลปะแบบอุดมคติที่มีความแตกต่างไปจากศิลปะแขนงอื่นๆ โดยเฉพาะก็คือเป็นศิลปะที่ต้องลงทุนลงแรงจึงจะสร้างสรรคออกมาเป็นพระพุทธรูปปฏิมาที่เป็นหัวใจสำคัญในพระพุทธศาสนา เพราะว่าเป็นสิ่งเคารพสูงสุดแทนองค์พระศาสดา คือเป็นผู้สร้างจึงต้องยึดอุดมคติความงามขององค์พระ ความเชือชาติ และอุดมคติมาเป็นแบบแผนให้ผสมผสานกลมกลืน และเป็นศิลปะวัตถุที่ควรค่าของพระพุทธศาสนาโดยแท้จริง

อภิธ นาคคง ผู้บรรยายพิเศษประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แสดงความเห็นถึงความสำคัญของพระพุทธรูปปฏิมาไว้อย่างน่าสนใจ คือ

1. ถือว่าเป็นสิ่งแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า กล่าวคือเมื่อนำเอาอิฐ หิน ดิน ทราย หรือวัสดุเข้ามาสร้างเป็นพระพุทธรูปแล้ว ความเป็นวัสดุนั้นหมดไป ยังคงเหลือไว้แต่ความเป็นองค์พระพุทธรเจ้า ซึ่งพุทธศาสนิกชนถือเป็นอนุสรณ์ถึงพระศาสดาของพระพุทธศาสนา
2. เป็นสัญลักษณ์ของความดีงาม อันควรค่าแก่การกราบไหว้บูชา รวมทั้งเป็นเครื่องเตือนให้กระทำความดี
3. เป็นเครื่องหมายทางพระพุทธศาสนา เป็นสัญลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งในหลายๆ ประการที่พระพุทธศาสนามีอยู่
4. เป็นสิ่งประกอบพิธีกรรมในศาสนาพิธี โดยพุทธศาสนิกชนปฏิบัติต่อพระพุทธรูป คุงปฏิบัติต่อพระพุทธรเจ้า
5. เป็นสิ่งแสดงออกว่าศรัทธาของพุทธศาสนิกมียิ่งใหญ่มากน้อยเพียงใด
6. เป็นศิลปะสมบัติของบ้านของเมือง เพราะพระพุทธรูปเป็นผลงานที่สร้างขึ้นจากสติปัญญา และการเสียสละของผู้สร้างสรรคผลงาน
7. เป็นเครื่องแสดงออกซึ่งวัฒนธรรม เพราะพระพุทธรูปแสดงให้เห็นถึงความเจริญงอกงาม ความเสื่อมทรมานของสังคม ตลอดจนความเป็นไปทางประวัติศาสตร์ และยังสืบทอดวัฒนธรรมที่เป็นสัญลักษณ์ของยุคสมัยในแต่ละชุมชน⁴⁰

⁴⁰ อภิธ นาคคง, ปรัชญาธรรมจากวัตถุ ; เอกสารอัดสำเนาใช้ประกอบการศึกษา
รายวิชาพุทธศิลป์และ โบราณคดี, (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538-39), หน้า 77.

ส่วนวัตถุมงคลที่เป็นพระเครื่อง หรือในสมัยเริ่มแรกจะรู้จักกันว่าเป็นพระพิมพ์นั้น ถือได้ว่าเป็นมูลเหตุของกุศลเพราะทำได้โดยง่าย แต่ถ้าหากจะทำเป็นประติมากรรมแบบอื่นก็ไม่สามารถจะทำได้โดยทั่วไป จึงมีผู้ที่ปรารถนาบุญและเพื่อหวังคำไฉนพระศาสนา ต้องการจะให้คนเจริญก้าวหน้าจึงพากันสร้างรูปเคารพจากดิน โดยสร้างขึ้นเป็นเครื่องรางของขลัง ถือเป็นหนทางเกิดบุญกุศล หรือหวังจะแก้บนสะเดาะเคราะห์ จึงได้สร้างตามเคล็ดครั้งหนึ่งๆ สร้างขึ้น ๘๔,๐๐๐ องค์ เท่ากับจำนวนพระธรรมชั้นแรกของพระโคตมปิฎก อาจจะเป็นการสร้างไว้เพื่อระลึกถึงพระพุทธรูป เทวตนจึงสร้างบรรจุเอาไว้ที่พระเจดีย์หรือองค์พระพุทธรูป^{๔๑} นับเป็นเค้าในการสร้างรูปเคารพมาจนบัดนี้

คตินิยมที่ทำพระพิมพ์แบบสมัลลพบุรีลงมา เพราะเชื่อว่าได้ผ่านการปลุกเสกแล้ว อันเป็นของสืบเนื่องจากลัทธิตันตระในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน พระพิมพ์ที่กลายมาเป็นที่นิยม และมีราคาค่าสูงคือพระพิมพ์แบบสมัลลพบุรี ความนิยมในในเรื่องนี้ได้ขยายแพร่หลายจากสมัลลพบุรีเรื่อยมาถึงพระพิมพ์แบบอื่นๆ ที่ปรากฏในวัดโบราณในท้องถิ่นทั่วประเทศ^{๔๒}

สำหรับการสืบเนื่องของการสร้างรูปเคารพต่อมา ได้แก่ พระกริ่ง ที่เป็นผลผลิตของระบบความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน นิยายตันตระที่มีแพร่หลายในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเป็นความนิยมเรื่องการนำพระพุทธรูป และรูปเคารพในทางศาสนาเข้ามาในบ้าน หรือจะใช้ติดตัวไปไหนมาไหนในลักษณะของพระพิมพ์ หรือเช่นเดียวกับสิ่งที่ถือว่าเป็นเครื่องราง^{๔๓} การที่มีคตินิยมเชื่อมั่นในความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ของพระเครื่องรางต่างๆ นั้น เนื่องจากว่า สังคมเรามีความประสงค์ในทางที่ต้องการอำนาจพิเศษมาดลให้เกิดผลตามหาความอยู่ยงคงกระพัน และทำให้เกิดโชคลาภได้ เป็นต้น

^{๔๑} อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, พระพิมพ์ดินเผาสุโขทัยก้านทองเพชร, (สารนิพนธ์คามถักสูตรปริญาศิลปศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร 2524), หน้า 14.

^{๔๒} “ปฏิมากรพระเครื่องเมืองนครชุม” ใน อนุสาร อ.ส.ท. ปีที่ 30 ฉบับที่ 3 หน้า 11.

^{๔๓} ศรีศักดิ์ วังลิโกดม, พระเครื่อง(ราง) ใน ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 15 ฉบับที่ 3 หน้า 85.

^{๔๔} ศรีศักดิ์ วังลิโกดม, พระเครื่องในเมืองสยาม, (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์มติชน, 2537), หน้า 19.

ด้วยเหตุนี้ การที่มีผู้สร้างสรรค์วัตถุมงคลประเภทต่างๆ ขึ้นมา ย่อมจะต้องสร้างสรรค์ให้เป็นงานที่มีคุณค่าความงาม หรือทางศิลปะอยู่ด้วย เพราะว่าเมื่อนั้นยี่ห้อต้องการวัตถุมงคลแล้ว ก็ย่อมจะเสาะหาสิ่งที่เหมาะสม หรือว่าเป็นไปอย่างที่ตัวเองเล็งเอาไว้ อาจจะเป็นด้วยรูปลักษณ์ หรือว่าแบบอย่างของการสร้างสรรค์ จึงทำให้มีการผลิต หรือจัดสร้างสิ่งที่ดีที่สุคุดออกมา เพื่อให้ผู้คนนิยมชมชอบ เมื่อมีการผลิตอันสร้างสรรค์ให้มีจุดเด่นแล้วก็จะเป็นที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น เช่นการจารึกคาถาอาคมลงบนตะกรุด หรือเชียวหมุดนั้น นั่นคือการสร้างงานศิลปะมาสนองความต้องการของคนนั่นเอง

เหตุนั้นอิทธิพลของวัตถุมงคลในด้านพุทธศิลปะ จึงเกิดขึ้นด้วยความต้องการของกลุ่มคน และชนชาติที่ปรารถนาจะกระทำการรังสรรค์สิ่งอันเป็นอนุสรณ์ไว้ในรูปแบบของพระเครื่อง พระพุทธรูป เครื่องรางของขลังเหล่านั้น อาทิเช่น การแกะ หรือสลัก จารึกคาถาอาคม เพื่อเป็นแนวทางของการพัฒนาศิลปะให้เป็นมรดกสืบทอดแก่คนรุ่นหลังต่อไป...

อิทธิพลในด้านพุทธพาณิชย์

ในสังคมไทยปัจจุบันจะเห็นได้ว่า มีการบูชบูช การจัดสร้างพระพุทธรูป พระเครื่องราง และการประชาสัมพันธ์ จำหน่ายให้บูชาวัตถุมงคลต่างๆ สิ่งเหล่านี้พุทธศาสนิกชนอาจคิดว่า เป็นการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนา และนำเอารูปเคารพของพระศาสดามาเป็นวัตถุนินทา⁴⁵ และที่ดูจะค่อนข้างเสียหายมากก็เป็นกระบวนการค้าขายวัตถุมงคล ที่โหมประ โคม ล่อหลอกมาหาให้ประชาชนพากันหลงเชื่อ และตกเป็นเครื่องมือให้เขาได้ทำมาค้าค้องกันทุกขณะ

วิวัฒนาการจากศิลปะมาสู่พุทธพาณิชย์

เมื่อความต้องการที่พึงพิงของคน เริ่มต้นจากสิ่งที่เขามองไม่เห็น มาสู่ธรรมชาติ และพัฒนาการจนกระทั่งในยุคของศาสนาเกิดขึ้น พุทธธรรมา ธรรมา ธรรมา เป็นที่พึงพิงสูงสุดในพระพุทธศาสนา และต่อมาจะเริ่มจะสร้างสิ่งแทนใจ ในตอนแรกเพื่อจุดหมายให้คนได้ใกล้ชิดกับพระรัตนตรัย ค่อยๆ มาเมื่อมีวิวัฒนาการทางศาสนา มีรูปแบบการปฏิบัติในนิยายต่างๆ เกิดขึ้นมาก ทำให้มีแรงกระตุ้นในการสร้างสิ่งยึดเหนี่ยว หรือเป็นวัตถุมงคลประเภทต่างๆ แต่ว่าจุดหมายที่ตามมาดั้งเดิม ก็ยังเป็นการยึดเอาพระรัตนตรัยทั้ง 3 เพื่อให้เป็นที่พึ่งพิงใจกาย ไม่ได้มุ่งหวังเงินทองใดๆ

⁴⁵ จิตร บัวบุศย์, ประวัติพระพิมพ์ในประเทศไทย, หน้า 1.

ครั้นต่อมา ในสมัยช่วงสงครามโลกเกิดขึ้นนี้: ผู้คนมีความหวาดกลัวต่อภัยสงคราม ไม่
ว่าจะเป็นพลเรือน หรือทหาร ต่างก็ได้พากันแสวงหาวัตถุมงคลไว้เป็นเครื่องป้องกันตัว เน้นใน
ส่วนราชการก็ยังคงอุปถัมภ์ประชาชน เช่น การสร้างพระพุทธรูปชินราช รุ่นอินโดจีน ออกแจก
จ่ายตั้งแต่พุทธศักราช 2485 โดยมุ่งหมายให้เป็นเครื่องคุ้มกันภัย ส่วนท่านคณาจารย์ต่างๆ ก็ได้จัด
สร้างตะกรุด แหวน ผ้ายันต์ พระเครื่องขึ้นมาแจกให้ประชาชนทั่วไป

ในช่วงสมัยต่อมา เวลาที่มีการจัดสร้างพระเครื่องตะกรุด แหวน ผ้ายันต์ เหล่านั้นขึ้นหลัง
สงครามสงบราบคาบไปแล้ว ก็ได้มีกระบวนการพุทธพาณิชย์เกิดขึ้นมาโดย

ก. สร้างขึ้นเลียนแบบกัน

ตัวอย่างเช่น วัดประสาธน์บุญอุทิศ สร้างพระเครื่องขึ้นมาแจก ปรากฏว่าเป็นที่ต้องการ
ของชนทั้งหลาย จึงได้จัดสร้างเลียนแบบของเก่า และได้เปิดโอกาสให้ผู้มารับวัตถุมงคลนั้น ร่วม
บริจาคความกล้าถึงภรรยา ถือว่าเป็นยุคแรกสุดของพุทธพาณิชย์

ข. เข้าสู่พุทธพาณิชย์

ในขณะนี้ ได้มีการสังเกตถึงความต้องการของสังคม ก็คือ

1. มีการเน้นในเรื่อง การแข่งขันสร้างถาวรวัตถุต่างๆ
2. การประกอบพิธีบำเพ็ญบุญของพระคณาจารย์ ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของคนโดยทั่วไป

จัดสร้างวัตถุมงคลต่างๆ ขึ้นมาแจกให้เป็นที่ระลึกแก่ศิษยานุศิษย์ และเริ่มจะให้มีการบูชาด้วยวิธีการ
ทำบุญ

- 1 บาท ได้เหรียญทองแดง
- 5 บาท ได้เหรียญเงิน
- 10 บาท ได้เหรียญทอง หรือจะได้รุ่นกรรมการ เป็นต้น แต่ว่าในช่วงเวลานี้ยังเป็นการ
บำรุงกิจการของวัดโดยความบริสุทธิ์ใจ

ค. สมัยพุทธพาณิชย์

1. มีการสร้าง การประชาสัมพันธ์อย่างครึกโครม โดยจะมีเป้าหมายเพื่อให้ได้จูงใจ
มาเป็นทุนรอนการสร้างศาสนสถานบ้าง สาธารณสถานทั่วไปบ้าง โดยจะมีการกำหนดราคาตัววัด
ไว้ชัดเจน

2. จะมีคณะบุคคล หรือกลุ่มคนที่มองเห็นประโยชน์เข้ามาร่วมสร้าง โดยคอนแรกอาจ
จะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิด และต่อมาก็จะมีนายทุนเข้ามาดำเนินการ หรือออกเงินเป็นค่าใช้จ่ายทุกอย่าง
แล้วก็จะมีการแบ่งปัน หรือไม่ก็ใช้กรรมวิธีฉ้อฉลปนปลอม สำหรับวัตถุมงคลซึ่งเป็นที่ต้องการของ
ตลาด

จึงเห็นได้ว่า กระบวนการพุทธพาณิชย์ เริ่มจะพัฒนาการขึ้นมาเมื่อสมัยหลัง สงครามโลกครั้งที่ 2 และผู้คนที่หันมานิยมสะสม แสวงหาเครื่องราง ของขลัง พระเครื่อง วัตถุมงคล ต่างๆ ก็ทำให้มีขบวนการจัดสร้างออกมา เพราะมองเห็นว่าการให้คนทำบุญตามกำลังศรัทธาก่อน และเมื่อมีความต้องการสูง ของที่คนอยากได้หมด หรือเหลือน้อยก็ให้เกิดช่องทางของการซื้อขาย พุทธพาณิชย์ขึ้น อันเป็นระบบของการนำวัตถุมงคลที่สร้างขึ้นในพระพุทธศาสนา และ/หรือด้วยความต้องการของคน แล้วได้มีการกำหนดราคาซื้อขาย แลกเปลี่ยนกันในลักษณะเหมือนกับเป็นสินค้าตัวหนึ่ง ไปในที่สุด

ปัจจุบันนี้ ในกระแสสังคมที่กำลังเติบโตด้วยธุรกิจการซื้อขายวัตถุมงคลอย่างจริงจัง โดยมีสาเหตุที่สำคัญ คือการมุ่งหวังผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในวัด และการมุ่งหวังผลประโยชน์ของ ทวณิกเลงพระ /นักค้าวัตถุมงคลที่ทำมาหากินด้วยการสร้าง จัดจำหน่ายพระเครื่อง และด้วยสภาพ เศรษฐกิจที่ไม่อาจหาอาชีพอื่นทำ หรือไม่มีวิธีการหาเงินด้วยวิธีอื่น จึงมีการทำพุทธพาณิชย์เพื่อหา รายได้มาสนองความต้องการภายในครอบครัว ในเวลาเดียวกันวัดต่างๆ ก็ได้แข่งขันกันหาเงิน มาเป็นค่าใช้จ่ายภายในวัด และปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา และ/หรือด้วยจุดประสงค์อื่นๆ จึงทำให้ ต้องสร้างพระมาจำหน่าย โดยมีการทำโปรโมทโฆษณา และประกาศให้จับจอง มีการสมนาคุณ พิเศษ วิธีการที่วัดบางแห่งใช้เพื่อให้มีผลด้านการจำหน่าย เป็นต้นว่า

1. พยายามนิมนต์พระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงมาร่วมพิธีปลุกเสกพระ
2. โฆษณาจุดใจพุทธศาสนิกชนด้วยวิธีการต่างๆ เช่น มีการปลุกเสก 3 ไตรมาสเป็นต้น
3. โฆษณาชวนเชื่อถึงอิทธิฤทธิ์พิเศษ เช่น ขณะหล่อพระมีฟ้าผ่า บล็อกแตก หลั่งคา โปสการ์ด ฯลฯ เป็นต้น
4. สร้างสถานการณ์ สร้างข่าวขึ้นมาให้น่าเชื่อถือ เช่น ทดลองแล้วอิงฟันไม่เข้า รอยน้ดขมเหล็กไม่เป็นอะไร ฯลฯ

5. เปิดให้สั่งจองล่วงหน้า และเมื่อสั่งจองสามารถจะจองได้ในราคาพิเศษ

บรรดาพุทธศาสนิกชนเมื่อได้ทราบข่าว หรือรู้ถึงสรรพคุณที่มีการโฆษณาประ โคมกันแล้ว ก็ยิ่งศรัทธา และเมื่อลองมีใจศรัทธาแล้วหรือได้รับการชวนเชื่อเช่นนี้ คนไทยก็มักจะมีการแตกตื่น ไปตามกระแสที่เกิดขึ้นมา ทำให้ลงทุนไปจับจอง หรือจัดซื้อแม้ว่าราคาจะสูงก็สู้ เพราะเกิดความ กลังไคล้ต่อวัตถุมงคลที่โฆษณาชวนนั้น

จากการที่ศึกษามาแล้วพบว่า ระบบของการทำพุทธพาณิชย์ เป็นกระบวนการซึ่งจะมุ่งไปที่ผลประโยชน์ มากกว่าการที่จะมุ่งส่งเสริมให้คนได้เข้าใจในหลักธรรมคำสอน หรือความดีงามที่เกิดจากการสร้างวัดอุ้มงคล ทำให้ระบบการบุญกุศล อันถือได้ว่าเป็นแบบอย่างความสัมพันธ์ของพระสงฆ์และชาวบ้าน ที่มีลักษณะที่เกื้อกูลอุดหนุนกันและกัน และจะนำไปสู่ความสุขเกษมไฉนนั้นเปลี่ยนมาสู่ความสัมพันธ์ในระบบผลประโยชน์⁴⁶ และทำให้ชาวบ้านสูญเสียโอกาสที่ควรจะได้รับสิ่งดีๆ จากวัด ไม่คิดที่จะศึกษาปฏิบัติและพึ่งพาตนเอง และมุ่งเรื่องวัดอุ้มงคล ที่จะบูชากับด้วยความเชื่อว่าสามารถช่วยให้สมปรารถนาเท่านั้น

ดังนั้น ถึงแม้ว่า การสร้างพระเครื่องจะทำให้วัดมีโอกาสได้เงินจำนวนมาก ตัวอย่างเช่นที่วัดปากน้ำภาษีเจริญ จัดสร้างพระผงของขวัญรุ่น 6 เป็นจำนวนสามล้านองค์ และก็ให้เช่าบูชาทั้งหมด เป็นจำนวนเงินมากถึงสามร้อยล้านบาท⁴⁷ จึงทำให้มีการคิดค้นหาวิธีหาเงินเข้าวัดด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ จากกรณีเช่นนี้จะเห็นได้ว่า ในระยะยาวย่อมยังเกิดผลเสียมากกว่าผลดี เพราะถือว่าการทำกับดักมอมเมา ไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง และทำให้เกิดแต่ความโหริ่งวอน แทนการที่จะพึ่งพาตนเอง อาจก่อให้เกิดการอวดความเจริญทางเศรษฐกิจ โดยมีกลุ่มคนที่ยังมัวเมาอยู่กับการทำพุทธพาณิชย์ แทนการใช้สติปัญญาไปในการพัฒนาชีวิต เพราะเหตุนี้อันอิทธิพลวัดอุ้มงคลในด้านพุทธพาณิชย์ จึงค่อนข้างจะเป็นผลลบ มากกว่าผลดี

⁴⁶ พระธรรมปิฎก, สถานการณ์พระพุทธศาสนาและไทยาศาสตร์, หน้า 31-32

⁴⁷ เขียนแห่งเขียนเมืองสุวรรณ บทสัมภาษณ์, อังใจไว้ใน มนัส โอภาส, ใน ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 15 ฉบับที่ 3, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2537), หน้า 121.

บทที่ 4

ผลการศึกษา และการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาในบทก่อนๆ มาแล้วนั้น จะกล่าวถึงความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อวัดมณฑล, ทำพิธีของพระพุทธศาสนาต่อวัดมณฑล และอิทธิพลต่อสังคมไทยของวัดมณฑล โดยเป็นการศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารต่างๆ

ในบทนี้ จะเป็นการศึกษาพรรณาสถานที่และความเชื่อ และอิทธิพลของวัดมณฑล ด้วยวิธีการออกแบบสอบถาม ให้กับกลุ่มประชากรทั้งในกรุงเทพมหานครและในอำเภอหนองหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 500 คน โดยไม่ได้จำกัดเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และอาชีพ คลอดจนพระสงฆ์ ที่เป็นพระนักศึกษามหาวิทยาลัยโดยทั่วไป

ในการทำการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้แบ่งแบบสอบถามออกไปเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ส่วนข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. ส่วนคำถามเกี่ยวกับด้านพรรณาสถานที่และความเชื่อ และอิทธิพลของวัดมณฑล

สำหรับผลของการศึกษา และการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ได้นำเสนอออกมาเป็นตาราง และการอธิบายความ โดยแบ่งได้ 4 ส่วนคือไปนี้

1. ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง
2. ส่วนที่ 2 เป็นการแสดงพรรณาสถานที่โดยส่วนรวมต่ออิทธิพลของวัดมณฑลที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบัน
3. ส่วนที่ 3 เป็นการแสดงพรรณาสถานที่โดยการจำแนกตามเพศ เกี่ยวกับอิทธิพลของวัดมณฑลที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบัน
4. ส่วนที่ 4 เป็นข้อมูลความถี่ โดยแยกไปตามเพศ อายุ เกี่ยวกับอิทธิพลของวัดมณฑลที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบัน

ผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 1 แสดงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และอาชีพ

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ (N = 500)
1. เพศ		
ชาย	257	51.40
หญิง	243	48.60
2. อายุ		
20 – 29	191	38.20
30 – 39	127	25.40
40 – 49	124	24.80
50 ปีขึ้นไป	58	11.60
3. คุณวุฒิทางการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	217	43.40
ปริญญาตรี	255	51.00
ปริญญาโท	25	5.00
ปริญญาเอก	3	0.60
4. อาชีพ		
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	246	49.20
รับจ้าง	125	25.00
ค้าขาย	8	1.60
อื่น ๆ (นักเรียน, นักศึกษา, นักบวช)	121	24.20

จากตารางที่ 1 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาโดยการตอบแบบสอบถามนั้นกระจายอยู่ในประชากรเพศชาย และเพศหญิงในอัตราส่วนใกล้เคียงกัน คือ เพศชาย จำนวน 257 คน คิดเป็นร้อยละ 51.40 และเพศหญิง จำนวน 243 คน คิดเป็นร้อยละ 48.60 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุในระหว่าง 20-29 ปี จำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 38.20 รองลงมาคือ 30-39 ปี จำนวน 127 คน หรือร้อยละ 25.40, อายุระหว่าง 40-49 ปี มีจำนวน 124 คน หรือร้อยละ 24.80 และ อายุ 50 ปีขึ้นไป มีจำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 11.60 ของกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 500 คน

สำหรับคุณวุฒิทางการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคุณวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาตรีถึง 255 คน คิดเป็นร้อยละ 51.00 รองลงมามีคุณวุฒิทางการศึกษาค่ำกว่าปริญญาตรี 217 คน คิดเป็นร้อยละ 43.40 คุณวุฒิระดับปริญญาโท 25 คน หรือร้อยละ 5 และปริญญาเอก 3 คน หรือร้อยละ 0.60

อาชีพของกลุ่มตัวอย่างนั้น ส่วนใหญ่มีอาชีพรับราชการ หรือเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ เป็นส่วนใหญ่ ถึง 246 คน หรือร้อยละ 49.20, มีอาชีพรับจ้าง จำนวน 125 คน หรือร้อยละ 25, มีอาชีพค้าขาย จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 0.6 คน สำหรับนักเรียน, นักศึกษา และนักบวช นั้น จัดอยู่ในหัวข้ออื่น ๆ มีจำนวนทั้งสิ้น 121 คน คิดเป็น 24.20 เปอร์เซ็นต์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็น โดยส่วนรวมเกี่ยวกับอิทธิพลของวัดดุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับอิทธิพลของวัดดุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน

ข้อมูลที่ต้องการทราบ	ความคิดเห็น (N = 500)	
	จำนวน	ร้อยละ
1. ท่านคิดว่าสังคมไทยทุกวันนี้เชื่อมั่นถือนับอยู่กับวัดดุมงคลมากน้อยเพียงใด		
1.1 มาก	238	47.6
1.2 พอประมาณ	249	49.8
1.3 มีจำนวนน้อย	12	2.6
2. ท่านคิดว่าวัดดุมงคลต่าง ๆ มีอำนาจกลบฝังกาลหรือคุ้มครองให้ผู้มีศรัทธาอีกเถิดประสบความ สำเร็จในชีวิตหรือแคล้วคลาดจากภัยพิบัติต่าง ๆ ได้หรือไม่		
2.1 ได้	185	37.0
2.2 ไม่ได้	150	30.0
2.3 อื่น ๆ	165	33.0
3. ท่านเองมีความเชื่อมั่นในวัดดุมงคลมากน้อยเพียงใด		
3.1 เชื่อมั่นเต็มเปี่ยม	57	11.4
3.2 ถือเป็นพุทธศาสนุสสดี	413	82.6
3.3 อื่น ๆ	30	6.0
4. ท่านคิดว่าบุคคลส่วนใหญ่นิยมห้อยหรือพกพาวัตถุมงคลเพราะเหตุใด		
4.1 เชื่อมั่นในพุทธคุณ	328	65.6
4.2 คำนิยมของสังคม	119	23.8
4.3 อื่น ๆ	53	10.6

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับอิทธิพลของวัดดุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน (ต่อ)

ข้อมูลที่ต้องการทราบ	ความคิดเห็น (N = 500)	
	จำนวน	ร้อยละ
5. ในชีวิตประจำวันท่านน้อยหรือพอกพาวัดดุมงคลอย่างไรอย่างหนึ่งคิดว่าหรือไม่ว่า		
5.1 ห้อยพอกพายเป็นประจำ	265	53.0
5.2 เป็นบางครั้งบ้างคราว	70	34.0
5.3 อื่น ๆ	65	13.0
6. ถ้าวันไหนท่านไม่มีวัดดุมงคลใด ๆ อยู่กับตัวท่าน ท่านจะรู้สึกอย่างไร		
6.1 เป็นความเคยชินเหมือนขาดสิ่งยึดเหนี่ยวประจำตัว	204	40.8
6.2 ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง	53	10.6
6.3 อื่น ๆ	243	48.6
7. วัดดุมงคลมีผลในการสร้างพระพิมพ์หรือพระเครื่องในสมัยโบราณ นิยมสร้างเพื่ออะไร		
7.1 สืบอายุพุทธศาสนา	300	60.0
7.2 แสดงออกซึ่งความงามของพุทธศิลป์	128	28.6
7.3 อื่น ๆ	72	14.4
8. ท่านคิดว่าในปัจจุบันนี้มีแนวโน้มในการสร้างวัดดุมงคลเพื่ออะไร		
8.1 เครื่องยึดเหนี่ยวใจประชาชน	118	23.6
8.2 หวังรายได้ตอบแทน	350	70.0
8.3 อื่น ๆ	32	6.4
9. ท่านคิดว่าการสร้างวัดดุมงคลเพื่อหาทุนในการสร้างศาสนสถานหรือสาธารณสถานในปัจจุบันสมควรหรือไม่สมควร		
9.1 สมควร	225	45.0
9.2 ไม่สมควร	195	39.0
9.3 อื่น ๆ	80	16.0

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับอิทธิพลของวัดดุมงคลที่มี
ต่อสังคมไทยในปัจจุบัน (ต่อ)

ข้อมูลที่ต้องการทราบ	ความคิดเห็น (N = 500)	
	จำนวน	ร้อยละ
10. ท่านคิดว่าการสร้างวัดดุมงคลในสังคมปัจจุบัน ควรมีการควบคุมหรือไม่		
10.1 ควรมีการควบคุม	429	85.8
10.2 ไม่จำเป็นต้องควบคุม	54	10.8
10.3 อื่น ๆ	17	3.4
11. ท่านมีวัดดุมงคลไว้บูชาสักการะเพื่อวัตถุประสงค์ข้อใด		
11.1 ชื่นชมความงามด้านพุทธศิลป์	74	14.8
11.2 เชื่อมั่นศรัทธาคือวัดดุมงคล	307	61.4
11.3 ซื่อ-ซาย แลกเปลี่ยน	30	6.0
11.4 อื่น ๆ	89	17.8
12. ท่านคิดว่าที่มีบุคคลบางกลุ่มโจมตีเรื่องวัดดุมงคลว่าเป็นเรื่องมหายานนั้น ถูกต้องหรือไม่		
12.1 ถูกต้อง	94	18.8
12.2 ไม่ถูกต้อง	289	57.8
12.3 อื่น ๆ	117	23.4
13. ท่านคิดว่าวัดดุมงคลเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนาหรือเป็นเรื่องของลัทธิศาสนาอื่น ๆ		
13.1 พระพุทธศาสนา	293	58.6
13.2 ลัทธิศาสนาอื่น ๆ	107	21.4
13.3 อื่น ๆ	100	20.0
14. ท่านคิดว่าการเปิดศูนย์พระเครื่องจำหน่ายวัดดุมงคลในสถานที่ต่าง ๆ มีศูนย์การค้า เป็นต้น เป็นเรื่องเหมาะสมหรือไม่		
14.1 เหมาะสม	54	10.8
14.2 ไม่เหมาะสม	402	80.4
14.3 อื่น ๆ	44	8.4

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับอิทธิพลของวัดดุมงคลที่มี
ต่อสังคมไทยในปัจจุบัน (ต่อ)

ข้อมูลที่ต้องการทราบ	ความคิดเห็น (N = 500)	
	จำนวน	ร้อยละ
15. ท่านคิดว่าผู้มีบทบาทในการสร้างวัดดุมงคลส่วนใหญ่ในปัจจุบันเป็นใคร		
15.1 พระสงฆ์	84	16.8
15.2 กรรมการวัด	75	15.0
15.3 กลุ่มผู้มีผลประโยชน์	318	63.6
15.4 อื่น ๆ	23	4.6
16. วัดดุมงคลมีผลกระทบทำให้คนไม่เลื่อมใสพระพุทธศาสนามากน้อยเพียงไร		
16.1 ทำให้คนเลื่อมศรัทธา	292	58.4
16.2 ไม่มีผลกระทบใด ๆ	140	28.0
16.3 อื่น ๆ	68	13.6
17. ท่านคิดว่าวัดดุมงคลมีส่วนดีหรือมีส่วนเสียมากกว่ากัน ในสังคมปัจจุบันนี้		
17.1 มีส่วนดีมากกว่าส่วนเสีย	263	52.6
17.2 มีส่วนเสียมากกว่าส่วนดี	169	33.8
17.3 อื่น ๆ	68	13.6
18. ท่านคิดว่าวัดดุมงคลสามารถเป็นพื้นฐานแห่งศีลธรรม คุณธรรมได้หรือไม่อย่างไร		
18.1 ได้	325	65.0
18.2 ไม่ได้	128	25.6
18.3 อื่น ๆ	47	9.4
19. ถ้าท่านมีลูกหลาน ท่านจะสอนเรื่องวัดดุมงคลแก่ลูกหลานของท่านอย่างไร		
19.1 สอนให้เข้าใจเรื่องหลักศาสนาเกี่ยวกับวัดดุมงคล	404	80.8
19.2 ปลอ่ยให้เรียนรู้เอง	56	11.2
19.3 อื่น ๆ	40	8.0

จากตารางที่ 2 ข้อ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษานั้นส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า สังคมไทยทุกวันนี้ยึดมั่นถือมั่นอยู่กับวัตถุมงคลอยู่ในระดับมากและพอประมาณ คิดเป็นร้อยละ 47.6 และ 49.8 ตามลำดับ มีเพียง 13 คน หรือร้อยละ 2.6 เท่านั้นที่คิดว่าอยู่ในระดับน้อย

จากตารางที่ 2 ข้อ 2 พบว่า คนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าวัตถุมงคลต่าง ๆ มีอำนาจลดบันดาล หรือคุ้มครองให้ผู้มีศรัทธายึดถือ ประสบความสำเร็จในชีวิต หรือแก้แค้นจากภัยพิบัติต่าง ๆ ได้ จำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 37 ซึ่งเป็นค่าสูงสุด รองลงมา คิดว่าไม่ได้ จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 30 และแสดงความคิดเห็นอื่น ๆ นอกเหนือจาก 2 ข้อนี้ ถึง 165 คน หรือ 33 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งมีรายละเอียดพอสรุปสั้น ๆ ดังนี้ คือ

- เป็นความเชื่อในอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ และบารมีของพระพุทธรูป
- เป็นเครื่องเตือนใจให้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ
- เป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิต ไม่ตั้งอยู่ในความประมาท
- กรรมหรือการกระทำของคนมีผลต่ออิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของวัตถุมงคลที่สวมใส่ เช่น คนทำกรรมดีวัตถุมงคลจะคุ้มครอง
- เป็นความเชื่อที่มโน และเป็นเรื่องพิสูจน์ไม่ได้
- ไม่แน่ใจ, ไม่ทราบ

จากตารางที่ 2 ข้อ 3 พบว่า คนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า คนเองมีความเชื่อมั่นในวัตถุมงคลเป็นเพียงพุทธานุสติ หรือความคุ้มครอง และอบอุ่นใจเท่านั้น ถึง 413 คน หรือร้อยละ 82.6 รองลงมา มีความเห็นว่าคนเองมีความเชื่อมั่นในวัตถุมงคลเต็มเปี่ยม ถึง 57 คน หรือร้อยละ 11.4 มีเพียงร้อยละ 6 หรือ 30 คน ที่มีความคิดเห็นในหัวข้ออื่น ๆ นอกเหนือจาก 2 หัวข้อนี้ ซึ่งมีรายละเอียดพอสรุปสั้น ๆ ดังนี้

- มีความเชื่อมั่นเพียงปานกลาง
- มีความเชื่อมั่นต่อวัตถุมงคลเฉพาะที่เป็นของเก่าโบราณเท่านั้น
- มีความเชื่อมั่นในบางโอกาส
- ไม่เชื่อมั่นในวัตถุมงคลเลย
- เชื่อมั่นในตนเองเท่านั้น

จากตารางที่ 2 ข้อ 4 พบว่า ความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ต่อบุคคลส่วนใหญ่ที่นิยมห้อยหรือพกพาวัตถุมงคลเพราะเหตุใดนั้น เชื่อว่าเป็นความเชื่อมั่นในพุทธคุณ ถึง 328 คน หรือร้อยละ 65.6 คน รองลงมาคิดว่าเป็นค่านิยมของสังคมถึง 119 คน หรือร้อยละ 23.8 และ 53 คน หรือร้อยละ 10.6 มีความคิดเห็นอื่น ๆ นอกเหนือจาก 2 ข้อที่กล่าวมา ซึ่งมีรายละเอียดพอสรุปสั้น ๆ ดังนี้

- เพื่อจรรโลงศาสนาไว้ยังคนรุ่นหลัง
- เป็นแรงศรัทธาและเครื่องเหนี่ยวรั้งจิตใจให้ประพฤติ
- เป็นเครื่องประดับ
- พุทธพาณิชย์
- เป็นค่านิยมของแต่ละบุคคล

จากตารางที่ 2 ข้อที่ 5 ที่ถามว่า ในชีวิตประจำวันท่านห้อยหรือพกพาวัตถุมงคลอย่างใดอย่างหนึ่งติดตัวหรือไม่ พบว่า คนส่วนใหญ่ที่ห้อยหรือพกพาเป็นประจำ ถึง 265 คน หรือ 53 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาเป็นการห้อยหรือพกพาวัตถุมงคลเป็นบางครั้งบางคราว ถึง 170 คน หรือ ร้อยละ 34 และมีความเห็นอื่น ๆ คือไม่ได้ห้อยหรือไม่ได้พกพาวัตถุมงคลติดตัวเลยถึง 65 คน หรือคิดเป็น 13 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นรายละเอียด พอสรุปสั้น ๆ ถึงเหตุผลที่ไม่ได้ห้อยหรือพกพา ดังนี้

- นับถือ อยู่ในใจ
- เก็บวัตถุมงคลไว้บนหิ้งบูชา
- ไม่ได้พกพาไว้กับตัว แต่ไว้ในยานพาหนะ

จากตารางที่ 2 ข้อที่ 6 ที่ถามว่า ถ้าวันไหนท่านไม่มีวัตถุมงคลใด ๆ อยู่กับตัวท่าน ท่านจะรู้สึกอย่างไร พบว่า คนที่รู้สึกเหมือนขาดสิ่งยึดเหนี่ยวประจำตัว ถึง 204 หรือ ร้อยละ 40.8 สำหรับความรู้สึกขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง จำนวน 53 คน หรือร้อยละ 10.6 และความคิดเห็นอื่น ๆ มีจำนวนมากที่สุดถึง 243 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 48.6 ดังนั้นรายละเอียดพอสรุปสั้น ๆ ดังนี้

- ถึงแม้ไม่มีวัตถุมงคลอยู่กับตัว แต่ก็มีความมั่นใจเหมือนพุทธคุณคุ้มครองอยู่ตลอดเวลา
- เฉย ๆ ไม่รู้สึกอย่างไรเลย

จากตารางที่ 2 ข้อที่ 7 พบว่า คนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าวัตถุประสงค์ในการสร้างพระพิมพ์หรือพระเครื่องในสมัยโบราณ นิยมสร้างเพื่อสืบอายุพระพุทธศาสนา ถึง 300 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 60 รองลงมา มีความคิดเห็นว่า เป็นการแสดงออกซึ่งความงามของพุทธศิลป์ ถึง 128 คน หรือร้อยละ 25.6 และ มีความคิดเห็นในหัวข้ออื่น ๆ 72 คน หรือร้อยละ 14.4 ซึ่งสรุปรายละเอียดสั้น ๆ ดังนี้

- ให้เป็นเครื่องรางของขลัง เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ
- เป็นของตอบแทนผู้มาทำบุญ
- เป็นพาณิชย์, การค้า - ธุรกิจ
- ไม่ทราบ

จากตารางที่ 2 ข้อที่ 8 พบว่าคนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ในปัจจุบันนี้มีแนวโน้มในการสร้างวัตถุมงคลเพื่อหวังผลเป็นรายได้ตอบแทน ถึง 350 คน คิดเป็น 70 เปอร์เซ็นต์ รองลงมา มีความคิดเห็นว่าเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจประชาชนทั้งหมด 118 คน หรือ ร้อยละ 23.6 และมีความคิดเห็นอื่น ๆ 32 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 6.4 ซึ่งสรุปสั้น ๆ ดังมีรายละเอียด ค่ะไปนี้

- มีความคิดเห็นทั้ง 2 ข้อข้างต้น คือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจ และพร้อม ๆ กับได้รายได้ตอบแทนในบางโอกาส
- เพื่อจรรโลงพุทธศาสนา
- เพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินเพื่อให้อำนาจวัตถุสำหรับจรรโลงพระศาสนาต่อไป

จากตารางที่ 2 ข้อที่ 9 พบว่า คนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าในการสร้างวัตถุมงคลเพื่อหาทุนในการสร้างศาสนาสถานหรือสาธารณสถานในปัจจุบันนั้น เป็นการสมควร ถึง 225 คน หรือ ร้อยละ 45 สำหรับความคิดเห็นว่าไม่สมควรนั้น มีจำนวน 195 คน หรือร้อยละ 39 และ ความคิดเห็นอื่น ๆ มีจำนวน 80 คน หรือร้อยละ 16 ซึ่งสามารถแจกแจงรายละเอียดสั้น ๆ ดังต่อไปนี้

- ความเห็นสมควรและไม่สมควรตามเหตุผลที่เหมาะสมแล้วแต่กรณี
- เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม แต่ควรมีระเบียบควบคุม
- มีฉันทิฐู

จากตารางที่ 2 ข้อที่ 10 พบว่า คนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการสร้างวัดอุโมงค์ในสังคมปัจจุบัน ควรมีการควบคุม ถึง 429 คน หรือคิดเป็น ร้อยละ 85.8 รองลงมาคิดว่าไม่จำเป็นต้องควบคุม ถึง 54 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 10.8 เปอร์เซ็นต์ และมีความคิดเห็นใน ข้ออื่นๆ 17 คน หรือร้อยละ 3.4 ดังมีรายละเอียด ดังนี้

- ควรสร้างพุทธสถานควบคู่ไปกับการพัฒนาจิตใจ
- การสร้างในปัจจุบันมีมากเกินไป อาจนำมาซึ่งความเสื่อมได้
- การควบคุมคงทำได้ยาก เพราะพื้นฐานมาจากแรงศรัทธาของประชาชน

จากตารางที่ 2 ข้อที่ 11 พบว่า คนส่วนใหญ่จะมีวัดอุโมงค์ไว้บูชาสักการะเพื่อวัตถุประสงค์ใน ข้อเชื่อมั่นศรัทธาคือวัดอุโมงค์นั้น มากถึง 307 คน หรือ ร้อยละ 61.4 มีวัตถุประสงค์ในการชื่นชมความงามด้านพุทธศิลป์ 74 คน หรือร้อยละ 14.8, มีวัตถุประสงค์เพื่อซื้อ-ขาย-แลกเปลี่ยน 30 คน หรือร้อยละ 6 นอกจากนี้ คนส่วนหนึ่ง ถึง 89 คน หรือร้อยละ 17.8 มีวัตถุประสงค์อื่น ๆ ได้แก่

- เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ
- เป็นของสะสม ให้ความสุขทางใจ
- ได้รับมาจากบรรพบุรุษ
- เป็นเครื่องประดับ

จากตารางที่ 2 ข้อที่ 12 จากคำถามที่สอบถามความคิดเห็น ที่ว่ามีบุคคลบางกลุ่มโจมตีเรื่องวัดอุโมงค์ว่าเป็นเรื่องงมงายนั้น ถูกต้องหรือไม่ จากประชากรที่นำมาศึกษานั้นมีความเห็นว่าถูกต้อง 94 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 18.8 ซึ่งมีขนาดน้อยที่สุด สำหรับความคิดเห็นว่าไม่ถูกต้องนั้น มีจำนวน 289 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 57.8 นอกจากนี้มีความเห็นอื่น ๆ ถึง 117 คน หรือร้อยละ 23.4 ซึ่งพอสรุปสั้น ๆ ได้ดังต่อไปนี้

- ขึ้นกับความเชื่อและค่านิยมของแต่ละบุคคล
- บางกรณีถูกต้อง และบางกรณีไม่ถูกต้อง ต้องพิจารณาเป็นกรณีไป
- ควรมองให้เป็นกลางให้มาก
- ไม่ออกความคิดเห็น

จากตารางที่ 2 ข้อที่ 13 จากคำถามที่ว่าวัดอุโมงค์เป็นเรื่องของพระพุทธศาสนาหรือเป็นเรื่องของลัทธิศาสนาอื่น ๆ พบว่า ประชากรที่นำมาศึกษาส่วนใหญ่ ถึง 293 คน หรือ ร้อยละ 58.6 มีความเห็นว่าเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนา รองลงมาเห็นว่าเป็นลัทธิศาสนาอื่น ๆ ถึง 107 คน หรือร้อยละ 21.4 และความคิดเห็นในหัวข้ออื่น ๆ นั้น มีถึง 100 คน หรือร้อยละ 20 นั้น พอสรุปสั้น ๆ ดังนี้

- เป็นเรื่องของทั้งพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ แยกกัน ไม่ได้ชัดเจน
- เป็นเพียงเปลือกหรือกระพี้ของศาสนาเท่านั้น
- เป็นค้ำหาผลประโยชน์
- ไม่ทราบ

จากตารางที่ 2 ข้อที่ 14 พบว่า ความคิดเห็นส่วนใหญ่ต่อการเปิดศูนย์พระเครื่องจำหน่ายวัดอุโมงค์ในสถานที่ต่าง ๆ มีศูนย์การค้า เป็นต้น นั้น ไม่เหมาะสม เป็นจำนวน 402 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 80.4 รองลงมาเห็นว่ายเหมาะสม เป็นจำนวน 54 คน หรือร้อยละ 10.8 และความคิดเห็นอื่น ๆ 44 คน หรือร้อยละ 8.8 ซึ่งพอสรุปสั้น ๆ ได้ดังนี้

- แล้วยแต่ความสะดวก เปิดที่ไหนก็ได้ขอให้เปิดสถานที่ที่เหมาะสม
- คามหลักทางศาสนาแล้วไม่บังควร แต่ถ้ามองในแง่การสร้างงานและอาชีพ ก็นับว่าเหมาะสมดี
- เป็นสิทธิเสรีภาพของบุคคล
- มีทั้งเหมาะสม และไม่เหมาะสม แล้วยแต่เจตนาของบุคคล

จากตารางที่ 2 ข้อที่ 15 จากคำถามที่ถามว่าผู้ที่มิชอบพาทในการสร้างวัดอุโมงค์ส่วนใหญ่ในปัจจุบันเป็นใคร พบว่า คนส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นกลุ่มผู้ยึดผลประโยชน์ ถึง 318 คน หรือ ร้อยละ 63.6 รองลงมาเห็นว่าเป็นพระสงฆ์ 84 คน หรือร้อยละ 16.8 กรรมการวัด ถึง 75 คน หรือร้อยละ 15 สำหรับความคิดเห็นอื่น ๆ 23 คน หรือร้อยละ 4.6 ซึ่งสรุปสั้น ๆ ดังนี้

- ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นร่วมมือกัน
- พระสงฆ์และประชาชนร่วมกัน
- ผู้มีอิทธิพลร่วมมือกัน

จากตารางที่ 2 ข้อที่ 16 จากคำถามที่ว่า วัดดุมงคลมีผลกระทบทำให้คนไม่เลื่อมใสพระพุทธศาสนา มากน้อยเพียงไรนั้น พบว่า ความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ คิดว่าทำให้คนเลื่อมศรัทธาได้ ถึง 292 คน หรือ ร้อยละ 58.4 รองลงมาคิดว่าไม่มีผลกระทบใด ๆ เลย 140 คน หรือร้อยละ 28.0 และมีความ คิดเห็นอื่น ๆ 68 คน หรือร้อยละ 13.6 ซึ่งสรุปสั้น ๆ ดังนี้

- ทำให้คนยึดถือวัดดุมงคลมากขึ้นไป
- อาจทำให้คนเข้าใจหลักการงานของพุทธศาสนาใจว่าเขวไปจากความเป็นจริง
- เลื่อมหรือไม่เลื่อมก็ได้ แล้วแต่บุคคลและเหตุผลของแต่ละคน

จากตารางที่ 2 ข้อที่ 17 พบว่า คนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าในสังคมปัจจุบันนี้วัดดุมงคลมีส่วนดีมากกว่าส่วนเสีย ถึง 263 คน หรือ ร้อยละ 52.6 รองลงมามีความเห็นว่าการวัดดุมงคลมีส่วนเสียมากกว่า ส่วนดี ถึง 169 คน หรือร้อยละ 33.8 และมีความเห็นอื่น ๆ 68 คน คิดเป็นร้อยละ 13.6 ซึ่งพอจะ สรุปสั้น ๆ ดังนี้

- มีทั้งส่วนดีและส่วนเสียพอ ๆ กัน
- ส่วนเสียหรือดี ผู้ที่มีความรู้ควรให้ความกระจ่าง
- ขึ้นอยู่กับจิตใจของผู้สร้างวัดดุมงคลและผู้นำไปใช้
- อยู่ที่วัตถุประสงค์และความมั่งงายของแต่ละบุคคล

จากตารางที่ 2 ข้อที่ 18 พบว่า คนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า วัดดุมงคลนั้นสามารถเป็นพื้นฐาน แห่งศีลธรรม คุณธรรมได้ ถึง 325 คน หรือ ร้อยละ 65 สำหรับความคิดเห็นว่าไม่ได้นั้นมี 128 คน หรือร้อยละ 25.6 นอกจากนี้มีความเห็นอื่น ๆ 47 คน หรือร้อยละ 9.4 ดังสรุปสั้น ๆ ดังต่อไปนี้

- มีทั้งได้และ ไม่ได้พอ ๆ กัน ขึ้นอยู่กับความศรัทธาและเข้าใจของบุคคลในสังคม
- อยู่ที่การปลูกฝังของแต่ละครอบครัว และสภาพสังคม
- ขึ้นอยู่กับพื้นฐานด้านจิตใจ

จากตารางที่ 2 ข้อที่ 19 จากคำถามที่ว่า ถ้าท่านมีลูกหลาน ท่านจะสอนเรื่องวัดดุมงคลแก่ลูกหลาน ของท่านอย่างไรนั้น พบว่า คนส่วนใหญ่ มีความเห็นว่า จะสอนให้เข้าใจเรื่องหลักศาสนา เกี่ยวกับ วัดดุมงคลถึง 404 คน หรือร้อยละ 80.8 รองลงมาที่มีความคิดเห็นว่าปล่อยให้เรียนรู้เอง 56 คน หรือ ร้อยละ 11.2 และมีความคิดเห็นอื่น ๆ 40 คน หรือร้อยละ 8 สรุปสั้น ๆ ดังต่อไปนี้

- ต้องการให้ผู้รับผิดชอบด้านนี้บรรจุความรู้ลงในตำราเรียนเพื่อชี้แนะถึงวัดดุมงคล

ส่วนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นโดยจำแนกตามเพศ เกี่ยวกับอิทธิพลของวัดดุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน

ตารางที่ 3 จำนวน และร้อยละ ของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มตามเพศชายและหญิง เกี่ยวกับอิทธิพลของวัดดุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน

ข้อมูลที่ต้องการทราบ	ความคิดเห็น (N = 500)			
	เพศชาย (N = 260)		เพศหญิง (N = 240)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ท่านคิดว่าสังคมไทยทุกวันนี้เชื่อมั่นถือนับอยู่กับวัดดุมงคลมากน้อยเพียงใด				
1.1 มาก	126	48.46	115	47.92
1.2 พอประมาณ	128	49.23	117	48.75
1.3 มีจำนวนน้อย	6	2.31	8	3.33
2. ท่านคิดว่าวัดดุมงคลต่าง ๆ มีอำนาจสถาปนาศาลหรือคุ้มครองให้ผู้มีศรัทธายึดถือประสบความสำเร็จในชีวิตหรือแคล้วคลาดจากภัยพิบัติต่าง ๆ ได้หรือไม่				
2.1 ได้	95	36.54	90	37.5
2.2 ไม่ได้	69	26.54	81	33.75
2.3 อื่น ๆ	96	36.92	69	28.75
3. ท่านเองมีความเชื่อมั่นในวัดดุมงคลมากน้อยเพียงใด				
3.1 เชื่อมั่นเต็มเปี่ยม	32	12.31	23	9.58
3.2 ถือเป็นพุทธศาสนุสศิ	212	81.54	203	84.58
3.3 อื่น ๆ	16	6.15	14	5.83
4. ท่านคิดว่าบุคคลส่วนใหญ่นิยมห้อยหรือพกพาวัตถุมงคลเพราะเหตุใด				
4.1 เชื่อมั่นในพุทธคุณ	166	63.85	164	68.33
4.2 คำนิยมของสังคม	60	23.08	59	24.58
4.3 อื่น ๆ	34	13.08	17	7.08

ตารางที่ 3 จำนวน และร้อยละ ของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มตามเพศชายและหญิง เกี่ยวกับอิทธิพลของวัดดุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน (ต่อ)

ข้อมูลที่ต้องการทราบ	ความคิดเห็น (N = 500)			
	เพศชาย (N = 260)		เพศหญิง (N = 240)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
5. ในชีวิตประจำวันท่านห้อยหรือพกพาวัตถุมงคลอย่างใดอย่างหนึ่งติดตัวหรือไม่				
5.1 ห้อยพกพาเป็นประจำ	122	46.92	145	60.42
5.2 เป็นบางครั้งบางคราว	93	35.77	76	31.67
5.3 อื่น ๆ	45	17.31	19	7.92
6. ถ้าวันไหนท่านไม่มีวัตถุมงคลใด ๆ อยู่กับตัวท่าน ท่านจะรู้สึกอย่างไร				
6.1 เป็นความเคยชินเหมือนขาดสิ่งยึดเหนี่ยวประจำตัว	97	37.31	108	45.00
6.2 ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง	31	11.92	23	9.58
6.3 อื่น ๆ	132	50.77	109	45.42
7. วัตถุประสงค์ในการสร้างพระพิมพ์หรือพระเครื่องในสมัยโบราณ นิยมสร้างเพื่ออะไร				
7.1 สืบอายุพุทธศาสนา	136	52.31	163	67.92
7.2 แสดงออกซึ่งความงามของพุทธศิลป์	70	26.92	57	23.75
7.3 อื่น ๆ	54	20.77	20	8.33
8. ท่านคิดว่าในปัจจุบันนี้มีแนวโน้มในการสร้างวัตถุมงคลเพื่ออะไร				
8.2 เครื่องยึดเหนี่ยวใจประชาชน	55	21.15	64	26.67
8.2 หวังรายได้ตอบแทน	182	70.00	167	69.58
8.3 อื่น ๆ	23	8.85	9	3.75
9. ท่านคิดว่าการสร้างวัตถุมงคลเพื่อหาทุนในการสร้างศาสนสถานหรือสาธารณสถานในปัจจุบันสมควรหรือไม่สมควร				
9.1 สมควร	134	51.54	96	40.00
9.2 ไม่สมควร	77	29.62	118	49.17
9.3 อื่น ๆ	49	18.85	26	10.83

ตารางที่ 3 จำนวน และร้อยละ ของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มตาม เพศชายและหญิง เกี่ยวกับอิทธิพลของวัดดุมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน (ต่อ)

ข้อมูลที่ต้องการทราบ	ความคิดเห็น (N = 500)			
	เพศชาย (N = 260)		เพศหญิง (N = 240)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
10. ท่านคิดว่าการสร้างวัดดุมงคลในสังคมปัจจุบัน ควรมีการควบคุมหรือไม่				
10.1 ควรมีการควบคุม	213	81.92	197	82.08
10.2 ไม่จำเป็นต้องควบคุม	37	14.23	33	13.75
10.3 อื่น ๆ	10	3.85	10	4.17
11. ท่านมีวัดดุมงคลไว้บูชาสักการะเพื่อวัตถุประสงค์ข้อใด				
11.1 ชื่นชมความงามด้านพุทธศิลป์	40	15.38	29	12.08
11.2 เชื่อมั่นศรัทธาคือวัดดุมงคล	140	53.85	180	75.00
11.5 ชื้อ-ขาย แลกเปลี่ยน	4	1.54	3	1.25
11.6 อื่น ๆ	76	29.23	28	11.67
12. ท่านคิดว่าที่มีบุคคลบางกลุ่ม โจมตีเรื่องวัดดุมงคลว่าเป็นเรื่องงมงายนั้น ถูกต้องหรือไม่				
12.1 ถูกต้อง	52	20.00	42	17.5
12.2 ไม่ถูกต้อง	144	55.38	146	60.83
12.3 อื่น ๆ	64	24.62	52	21.67
13. ท่านคิดว่าวัดดุมงคลเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนาหรือเป็นเรื่องของลัทธิศาสนาอื่น ๆ				
13.1 พระพุทธศาสนา	141	54.23	156	65.00
13.2 ลัทธิศาสนาอื่น ๆ	61	23.46	46	19.17
13.3 อื่น ๆ	58	22.31	38	15.83
14. ท่านคิดว่าการเปิดศูนย์พระเครื่องจำหน่ายวัดดุมงคลในสถานที่ต่าง ๆ มีศูนย์การค้า เป็นต้น เป็นเรื่องเหมาะสมหรือไม่				
14.1 เหมาะสม	32	12.31	23	9.58
14.2 ไม่เหมาะสม	199	76.54	202	84.17
14.3 อื่น ๆ	29	11.15	15	6.25

ตารางที่ 3 จำนวน และร้อยละ ของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มตามเพศชายและหญิง เกี่ยวกับอิทธิพลของวัดดงมงคลที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน (ต่อ)

ข้อมูลที่ต้องการทราบ	ความคิดเห็น (N = 500)			
	เพศชาย (N = 260)		เพศหญิง (N = 240)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
15. ท่านคิดว่าผู้มีบทบาทในการสร้างวัดดงมงคลส่วนใหญ่ในปัจจุบันเป็นใคร				
15.1 พระสงฆ์	38	14.62	34	14.17
15.2 กรรมการวัด	49	18.85	45	18.75
15.3 กลุ่มผู้มีผลประโยชน์	157	60.38	157	65.42
15.4 อื่น ๆ	16	6.15	4	1.67
16. วัดดงมงคลมีผลกระทบทำให้คนไม่เลื่อมใสพระพุทธศาสนาอย่างน้อยเพียงไร				
16.1 ทำให้คนเลื่อมศรัทธา	142	54.62	154	64.17
16.2 ไม่มีผลกระทบใด ๆ	76	29.23	72	30.00
16.3 อื่น ๆ	42	16.15	14	5.83
17. ท่านคิดว่าวัดดงมงคลมีส่วนดีหรือมีส่วนเสียมากกว่ากัน ในสังคมปัจจุบันนี้				
17.1 มีส่วนดีมากกว่าส่วนเสีย	137	52.69	123	51.25
17.2 มีส่วนเสียมากกว่าส่วนดี	81	31.15	92	38.33
17.3 อื่น ๆ	42	16.15	25	10.42
18. ท่านคิดว่าวัดดงมงคลสามารถเป็นพื้นฐานแห่งศีลธรรม คุณธรรมได้หรือไม่อย่างไร				
18.1 ได้	172	66.15	153	63.75
18.2 ไม่ได้	58	22.31	71	29.58
18.3 อื่น ๆ	30	11.54	16	6.67
19. ถ้าท่านมีลูกหลาน ท่านจะสอนเรื่องวัดดงมงคลแก่ลูกหลานของท่านอย่างไร				
19.1 สอนให้เข้าใจเรื่องหลักศาสนาเกี่ยวกับวัดดงมงคล	206	79.23	195	81.25
19.2 ปลื้มยให้เรียนรู้เอง	29	11.15	30	12.5
19.3 อื่น ๆ	25	9.62	15	6.25

จากตารางที่ 3 ข้อ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งเพศชายและหญิง ที่นำมาศึกษานั้นมีความคิดเห็นได้ว่า ในสังคมไทยทุกวันนี้ยึดมั่นถือมั่นอยู่กับวัตถุมงคลในระดับมาก และพอประมาณ พอ ๆ กัน ทั้งเพศชาย (ร้อยละ 48.46, 49.23) และเพศหญิง (ร้อยละ 47.29, 48.75)

จากตารางที่ 3 ข้อ 2 พบว่าจากความคิดเห็นเกี่ยวกับวัตถุมงคลต่าง ๆ มีอำนาจคลบนาคาล หรือคุ้มครองให้ผู้มีศรัทธายึดถือ ประสบความสำเร็จในชีวิต หรือแคล้วคลาดจากภัยพิบัติต่าง ๆ ว่าได้และไม่ได้พอ ๆ กัน ทั้งเพศชาย (ร้อยละ 36.54, 26.54) และเพศหญิง (ร้อยละ 37.50, 33.75)

จากตารางที่ 3 ข้อ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งชายและหญิง มีความเชื่อมั่นในวัตถุมงคลอย่างเต็มเปี่ยม ถึงร้อยละ 81.54 ในเพศชาย และร้อยละ 84.58 ในเพศหญิง

จากตารางที่ 3 ข้อ 4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งชายและหญิงมีความเห็นว่า ที่บุคคลส่วนใหญ่นิยมห้อยหรือพกพาวัตถุมงคลเพราะมีความเชื่อมั่นในพุทธคุณ ถึงร้อยละ 63.85 ในเพศชาย และร้อยละ 68.33 ในเพศหญิง

จากตารางที่ 3 ข้อ 5 พบว่า ทั้งเพศชายและเพศหญิงนั้นมักจะห้อยหรือพกพาวัตถุมงคลอย่างใดอย่างหนึ่งติดตัวเป็นประจำ ถึงร้อยละ 46.92 และ 60.42 ตามลำดับ

จากตารางที่ 3 ข้อ 6 จากคำถามที่ว่า ถ้าวันไหนท่านไม่มีวัตถุมงคลใด ๆ อยู่กับตัวท่าน ท่านจะรู้สึกเป็นความเคียดแค้นเหมือนขาดสิ่งยึดเหนี่ยวประจำตัว ถึงร้อยละ 39.31 และ 45.00 ในเพศชายและหญิง ตามลำดับ

จากตารางที่ 3 ข้อ 7 พบว่า คนส่วนใหญ่ทั้งเพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็นว่าวัตถุประสงคในการสร้างพระพิมพ์ หรือพระเครื่องในสมัยโบราณนั้น นิยมสร้างเพื่อแสดงออกซึ่งความงามถึงพุทธศิลป์ ถึงร้อยละ 52.31 และ 67.92 ในเพศชายและเพศหญิง ตามลำดับ

จากตารางที่ 3 ข้อ 8 พบว่าคนส่วนใหญ่ทั้งเพศชาย และเพศหญิง มีความคิดเห็นว่าในปัจจุบันนี้มีแนวโน้มในการสร้างวัตถุมงคลนั้น เพื่อหวังผลเป็นรายได้ตอบแทน ถึงร้อยละ 70.00 และ 69.58 ในเพศชายและหญิง ตามลำดับ

จากตารางที่ 3 ข้อ 9 จากคำถามที่ว่า การสร้างวัตถุมงคลเพื่อหาทุนในการสร้างศาสนสถานหรือสาธารณสถานในปัจจุบันนั้น ส่วนใหญ่ฝ่ายชายมีความเห็นว่าสมควร ถึงร้อยละ 51.54 แต่ในฝ่ายหญิงส่วนใหญ่มีความเห็นว่าไม่สมควร ถึงร้อยละ 49.17

จากตารางที่ 3 ข้อ 10 เพื่อทราบความคิดเห็นในการสร้างวัดอุโมงค์ในสังคมปัจจุบันนั้น ควรมีการควบคุม ถึงร้อยละ 81.92 และ 82.08 ในชายและหญิง ตามลำดับ

จากตารางที่ 3 ข้อ 11 พบว่าความคิดเห็นส่วนใหญ่ คิดว่าการที่มีวัดอุโมงค์ไว้บูชาสักการะนั้น จากความเชื่อมั่น ศรัทธาต่อวัดอุโมงค์นั้น ถึง ร้อยละ 53.85 และ 75.00 ในเพศชาย และเพศหญิง ตามลำดับ

จากตารางที่ 3 ข้อ 12 พบว่า การที่มีบุคคลบางกลุ่มโจมตีเรื่องวัดอุโมงค์ ว่าเป็นเรื่องมหายันั้น เป็นเรื่องไม่ถูกต้อง ถึงร้อยละ 55.38 และ 60.83 ในเพศชาย และเพศหญิง ตามลำดับ

จากตารางที่ 3 ข้อ 14 จากคำถามที่ว่า การเปิดศูนย์พระเครื่องจำหน่ายวัดอุโมงค์ในสถานที่ต่าง ๆ มีศูนย์การค้า เป็นต้น นั้น เป็นเรื่องไม่เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 76.54 ในชาย และ 84.17 ในเพศหญิง

จากตารางที่ 3 ข้อ 15 พบว่า ความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ ในเรื่องของผู้มีบทบาทในการสร้างวัดอุโมงค์ ส่วนใหญ่ในปัจจุบันนั้น เป็นบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง โดยความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง เพศชายสูง ถึงร้อยละ 60.38 และเพศหญิง สูงถึงร้อยละ 65.42

จากตารางที่ 3 ข้อ 16 จากคำถามที่ว่า วัดอุโมงค์มีผลกระทบทำให้คนไม่เลื่อมใสพระพุทธศาสนา มากน้อยเพียงไรนั้น พบว่าความคิดเห็นส่วนใหญ่ นั้น สอดคล้องกันทั้ง 2 กลุ่ม คือ คิดว่าทำให้คนเลื่อมศรัทธาได้ คิดเป็นร้อยละ 54.62 ในเพศชาย และร้อยละ 64.17 ในเพศหญิง

จากตารางที่ 3 ข้อ 17 จากคำถามที่ว่า ท่านคิดว่าวัดอุโมงค์มีส่วนดีหรือมีส่วนเสียมากกว่ากัน ในสังคมปัจจุบันนี้ พบว่าทั้ง 2 กลุ่ม มีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องนี้ว่า มีส่วนดีมากกว่าส่วนเสีย ถึงร้อยละ 52.69 และ 51.25 ในกลุ่มตัวอย่างเพศชาย และเพศหญิง ตามลำดับ

จากตารางที่ 3 ข้อ 18 พบว่าความคิดเห็นส่วนใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างเพศชายและหญิงนั้น เกี่ยวกับความเห็นที่ว่าวัดอุโมงค์สามารถเป็นพื้นฐานและศีลธรรมคุณธรรมได้ ร้อยละ 66.15 และ 63.75 ตามลำดับ

จากตารางที่ 3 ข้อ 19 พบว่า ทั้งชายและหญิงนั้นมีความคิดเห็นส่วนใหญ่สอดคล้องกันว่า ถ้ามีลูกหลานจะสอนเรื่องวัดอุโมงค์แก่เขาให้เข้าใจเรื่องหลักศาสนาเกี่ยวกับวัดอุโมงค์ ถึงร้อยละ 79.23 และ 81.25 ตามลำดับ

ส่วนที่ 4 ข้อมูลความคิดเห็นโดยจำแนกตามเพศและอายุ เกี่ยวกับอิทธิพลของวัดอุโมงค์ที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

จากคำถาม “ท่านคิดว่าสังคมไทยทุกวันนี้ยึดมั่นถือมั่นอยู่กับวัดอุโมงค์มากน้อยเพียงใด”

อายุ	ความคิดเห็น			
	เพศชาย		เพศหญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20 – 29 ปี	(N = 132)		(N = 64)	
มาก	67	50.76	25	39.06
พอประมาณ	62	46.97	37	57.18
มีจำนวนน้อย	3	2.27	2	3.13
30 – 39 ปี	(N = 61)		(N = 62)	
มาก	30	49.18	43	69.36
พอประมาณ	30	49.18	18	29.03
มีจำนวนน้อย	1	1.64	1	1.61
40 – 49 ปี	(N = 47)		(N = 78)	
มาก	18	38.30	35	44.87
พอประมาณ	27	57.45	40	51.28
มีจำนวนน้อย	2	4.25	3	3.85
50 ปีขึ้นไป	(N = 20)		(N = 36)	
มาก	11	55	12	33.33
พอประมาณ	9	45	22	61.11
มีจำนวนน้อย	-	-	2	5.56

จากตารางที่ 4 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างอายุ 20-29 ปี พบว่า เพศชายมีความเห็นว่า สังคมไทยทุกวันนี้ยึดมั่นถือมั่นอยู่กับวัดอุโมงค์มากเป็นส่วนใหญ่ ถึงร้อยละ 50.76 สำหรับเพศหญิงมีความเห็นว่าพอประมาณเป็นส่วนใหญ่ ถึงร้อยละ 57.18

ความคิดเห็นของกลุ่มอายุ 30-39 ปี พบว่า เพศชายมีความเห็นว่ามากและพอประมาณเท่ากัน ร้อยละ 49.18 และ 49.18 สำหรับเพศหญิงมีความเห็นว่ามากเป็นส่วนใหญ่ ถึงร้อยละ 69.36

ความคิดเห็นของกลุ่มอายุ 40-49 ปี พบว่า เพศชายและเพศหญิงมีความเห็นว่าพอประมาณเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 57.45 และ 51.28 ตามลำดับ

ความคิดเห็นของกลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป พบว่า เพศชายมีความเห็นว่ามากและพอประมาณพอ ๆ กัน คือร้อยละ 55 และ 45 สำหรับเพศหญิงมีความเห็นว่าพอประมาณ ถึงร้อยละ 61.11

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

จากคำถาม “ท่านคิดว่าวัดอุโมงค์ต่าง ๆ มีอำนาจคลบับศาลหรือคุ้มครองให้ผู้มีศรัทธาเชิดถือ
ประเพณีความสำเร็จในชีวิตหรือแคล้วคลาดจากภัยพิบัติต่าง ๆ ได้หรือไม่”

อายุ	ความคิดเห็น			
	เพศชาย		เพศหญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20 – 29 ปี	(N = 122)		(N = 64)	
ได้	45	34.09	21	32.81
ไม่ได้	30	22.73	18	28.13
อื่น ๆ	57	43.18	25	39.06
30 – 39 ปี	(N = 61)		(N = 62)	
ได้	21	34.43	21	33.87
ไม่ได้	18	29.51	23	37.10
อื่น ๆ	22	36.07	18	29.03
40 – 49 ปี	(N = 47)		(N = 78)	
ได้	18	38.30	33	42.31
ไม่ได้	13	27.66	24	30.77
อื่น ๆ	16	34.04	21	26.92
50 ปีขึ้นไป	(N = 20)		(N = 36)	
ได้	11	55.0	15	41.67
ไม่ได้	8	40.0	16	44.44
อื่น ๆ	1	5.0	5	13.89

จากตารางที่ 5 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างอายุ 20-29 ปี พบว่า เพศชายและเพศหญิงมีความเห็นว่า วัดอุโมงค์ต่าง ๆ มีอำนาจคลบับศาลหรือคุ้มครองให้ผู้มีศรัทธาเชิดถือประเพณีความสำเร็จในชีวิตหรือแคล้วคลาดจากภัยพิบัติต่าง ๆ ได้ถึงร้อยละ 34.09 และ 32.81

ความเห็นของกลุ่มอายุ 30-39 ปี พบว่า เพศชายมีความเห็นว่าได้เป็นส่วนใหญ่ ถึงร้อยละ 34.43 สำหรับเพศหญิงมีความเห็นว่าไม่ได้ ร้อยละ 37.10

ความคิดเห็นของกลุ่มอายุ 40-49 ปี พบว่า ทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความเห็นว่าได้ ถึงร้อยละ 38.30 และ 42.31 ตามลำดับ

ความคิดเห็นของกลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป พบว่า เพศชายมีความเห็นว่าได้ถึงร้อยละ 55.0 เป็นส่วนใหญ่ และเพศหญิงส่วนใหญ่มีความเห็นว่าไม่ได้ ถึงร้อยละ 44.44

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง
จากคำถาม “ท่านเองมีความเชื่อมั่นในวัดดุมงคลมากน้อยเพียงใด”

อายุ	ความคิดเห็น			
	เพศชาย		เพศหญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20 – 29 ปี	(N = 132)		(N = 64)	
เชื่อมั่นเต็มเปี่ยม	13	9.85	5	7.81
ถือเป็นพุทธานุสสติ	109	82.58	54	84.38
อื่น ๆ	10	7.57	5	7.81
30 – 39 ปี	(N = 61)		(N = 62)	
เชื่อมั่นเต็มเปี่ยม	5	8.20	2	3.23
ถือเป็นพุทธานุสสติ	54	88.52	57	91.94
อื่น ๆ	2	3.28	3	4.83
40 – 49 ปี	(N = 47)		(N = 78)	
เชื่อมั่นเต็มเปี่ยม	8	17.02	8	10.26
ถือเป็นพุทธานุสสติ	35	74.47	65	83.33
อื่น ๆ	4	0.15	5	6.41
50 ปีขึ้นไป	(N = 20)		(N = 36)	
เชื่อมั่นเต็มเปี่ยม	6	30.0	8	22.22
ถือเป็นพุทธานุสสติ	14	70.0	27	75.0
อื่น ๆ	-	-	1	2.78

จากตารางที่ 6 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อคำถามที่ว่ามีความเชื่อมั่นในวัดดุมงคลมากน้อยเพียงใดนั้น ทุก ๆ กลุ่มอายุ คือกลุ่มอายุ 20-29 ปี, กลุ่ม อายุ 30-39 ปี, กลุ่มอายุ 40-49 และกลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป พบว่า มีความเห็นส่วนใหญ่ตรงกัน ทั้งเพศชายและเพศหญิง คือ ถือเป็นพุทธานุสสติ

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง
จากคำถาม “ท่านคิดว่าบุคคลส่วนใหญ่นิยมห้อยหรือพกพาวัตถุมงคลเพราะเหตุใด”

อายุ	ความคิดเห็น			
	เพศชาย		เพศหญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20 – 29 ปี	(N = 132)		(N = 64)	
เชื่อมั่นในพุทธคุณ	79	59.85	43	67.19
ค่านิยมของสังคม	33	25.0	16	25.0
อื่น ๆ	20	15.15	5	7.81
30 – 39 ปี	(N = 61)		(N = 62)	
เชื่อมั่นในพุทธคุณ	40	65.57	43	69.35
ค่านิยมของสังคม	15	24.59	14	22.58
อื่น ๆ	6	9.84	5	8.07
40 – 49 ปี	(N = 47)		(N = 78)	
เชื่อมั่นในพุทธคุณ	32	68.09	52	66.67
ค่านิยมของสังคม	10	21.28	23	29.49
อื่น ๆ	5	10.63	3	3.84
50 ปีขึ้นไป	(N = 20)		(N = 36)	
เชื่อมั่นในพุทธคุณ	15	75.0	26	72.22
ค่านิยมของสังคม	2	10.0	6	16.67
อื่น ๆ	3	15.0	4	11.11

จากตารางที่ 7 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคคลส่วนใหญ่นิยมห้อยหรือพกพาวัตถุมงคลเพราะเหตุใดนั้น พบว่า ทุก ๆ กลุ่มอายุ และทั้งเพศชายและเพศหญิงนั้น มีความเห็นส่วนใหญ่ตรงกันคือ เชื่อมั่นในพุทธคุณ

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง
จากคำถาม “ในชีวิตประจำวันท่านห้อยหรือพกพาวัดมุงคล้องใดอย่างหนึ่งติดตัวหรือไม่”

อายุ	ความคิดเห็น			
	เพศชาย		เพศหญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20 – 29 ปี	(N = 132)		(N = 64)	
ห้อยพกพาเป็นประจำ	44	33.33	39	60.94
เป็นบางครั้งบางคราว	57	43.00	18	28.13
อื่น ๆ	31	23.49	7	10.93
30 – 39 ปี	(N = 61)		(N = 62)	
ห้อยพกพาเป็นประจำ	35	57.38	37	59.68
เป็นบางครั้งบางคราว	17	27.87	21	33.87
อื่น ๆ	9	14.75	4	6.45
40 – 49 ปี	(N = 47)		(N = 78)	
ห้อยพกพาเป็นประจำ	30	63.83	48	16.54
เป็นบางครั้งบางคราว	13	27.66	25	32.05
อื่น ๆ	4	8.51	5	6.41
50 ปีขึ้นไป	(N = 20)		(N = 36)	
ห้อยพกพาเป็นประจำ	13	65.00	21	58.44
เป็นบางครั้งบางคราว	6	30.00	12	33.33
อื่น ๆ	1	5.00	3	8.33

จากตารางที่ 8 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อความเห็นเกี่ยวกับการพกพาวัดมุงคล้องติดตัว หรือ ไม่ในชีวิตประจำวัน พบว่า ความคิดเห็นของกลุ่มอายุ 20-29 ปี พบว่า เพศชายส่วนใหญ่นั้นห้อยหรือพกพาเป็นบางครั้งบางคราว ร้อยละ 43.00 แต่เพศหญิงนั้นพกพาเป็นประจำ ร้อยละ 60.94

ความเห็นของกลุ่มอายุ 30-39 ปี พบว่า ทั้งเพศชายและเพศหญิงนั้นส่วนใหญ่จะห้อยพกพาเป็นประจำ ถึงร้อยละ 57.38 และ 59.68 ตามลำดับ

ความคิดเห็นของกลุ่มอายุ 40-49 ปี พบว่า เพศส่วนใหญ่ห้อยพกพาเป็นประจำถึงร้อยละ 63.83 และเพศหญิงมักพกพาเป็นบางครั้งบางคราวถึงร้อยละ 32.05

สำหรับกลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป พบว่า ทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความเห็นสอดคล้องกัน คือ ส่วนใหญ่จะพกพาเป็นประจำ ร้อยละ 65.00 และ 58.44 ตามลำดับ

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง
จากคำถาม “ถ้าวันไหนท่านไม่มีวัดคุมงคงใด ๆ อยู่กับตัวท่าน ท่านจะรู้สึกอย่างไร”

อายุ	ความคิดเห็น			
	เพศชาย		เพศหญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20 – 29 ปี	(N = 132)		(N = 64)	
เป็นความเคยชิน	36	27.27	28	43.75
ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง	18	13.64	9	14.06
อื่น ๆ	78	59.09	27	42.19
30 – 39 ปี	(N = 61)		(N = 62)	
เป็นความเคยชิน	26	42.62	21	33.87
ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง	4	6.56	6	9.68
อื่น ๆ	31	50.82	35	56.45
40 – 49 ปี	(N = 47)		(N = 78)	
เป็นความเคยชิน	23	48.94	40	51.28
ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง	6	12.77	5	6.41
อื่น ๆ	18	38.29	33	42.31
50 ปีขึ้นไป	(N = 20)		(N = 36)	
เป็นความเคยชิน	12	60.00	19	52.78
ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง	3	15.00	3	8.33
อื่น ๆ	5	25.00	14	38.89

จากตารางที่ 9 ความคิดเห็นดังกล่าวนี้ พบว่า ทุกกลุ่มอายุและทั้งเพศชายและเพศหญิงนั้น มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน คือส่วนใหญ่เป็นความเคยชินเหมือนขาดสิ่งยึดเหนี่ยวประจำตัว

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง
จากคำถาม “วัตถุประสงค์ในการสร้างพระพิมพ์หรือพระเครื่องในสมัยโบราณ นิยมสร้างเพื่ออะไร”

อายุ	ความคิดเห็น			
	เพศชาย		เพศหญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20 – 29 ปี	(N = 132)		(N = 64)	
สืบทอดอายุพุทธศาสนา	58	43.94	40	62.50
แสดงความงามพุทธศิลป์	45	34.09	19	29.69
อื่น ๆ	29	21.97	5	7.81
30 – 39 ปี	(N = 61)		(N = 62)	
สืบทอดอายุพุทธศาสนา	32	52.46	42	67.74
แสดงความงามพุทธศิลป์	15	24.59	17	27.42
อื่น ๆ	14	22.95	3	4.84
40 – 49 ปี	(N = 47)		(N = 78)	
สืบทอดอายุพุทธศาสนา	29	61.70	57	73.08
แสดงความงามพุทธศิลป์	8	17.02	14	17.95
อื่น ๆ	10	21.28	7	8.97
50 ปีขึ้นไป	(N = 20)		(N = 36)	
สืบทอดอายุพุทธศาสนา	17	85.00	24	66.67
แสดงความงามพุทธศิลป์	2	10.00	7	19.44
อื่น ๆ	1	5.00	5	13.89

จากตารางที่ 10 ความคิดเห็นต่อวัตถุประสงค์ในการสร้างพระพิมพ์ เช่น พระเครื่องในสมัยโบราณ
นั้น นิยมสร้างเพื่ออะไรนั้น ทุกกลุ่มอายุ และทั้งชายและหญิงมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ว่า เป็น
การสืบทอดอายุพุทธศาสนา

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง
จากคำถาม “ท่านคิดว่าในปัจจุบันนี้มีแนวโน้มในการสร้างวัดอุ้มงคลเพื่ออะไร”

อายุ	ความคิดเห็น			
	เพศชาย		เพศหญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20 – 29 ปี	(N = 132)		(N = 64)	
เครื่องยึดเหนี่ยวใจประชาชน	30	22.73	21	32.81
หวังรายได้ตอบแทน	89	67.42	40	62.50
อื่น ๆ	13	9.85	3	4.69
30 – 39 ปี	(N = 61)		(N = 62)	
เครื่องยึดเหนี่ยวใจประชาชน	14	22.95	17	27.42
หวังรายได้ตอบแทน	38	62.29	42	67.74
อื่น ๆ	9	14.75	3	4.84
40 – 49 ปี	(N = 47)		(N = 78)	
เครื่องยึดเหนี่ยวใจประชาชน	6	12.77	16	20.51
หวังรายได้ตอบแทน	40	85.11	60	76.92
อื่น ๆ	1	2.13	2	2.56
50 ปีขึ้นไป	(N = 20)		(N = 36)	
เครื่องยึดเหนี่ยวใจประชาชน	5	25.00	10	27.78
หวังรายได้ตอบแทน	15	75.00	25	69.44
อื่น ๆ	-	-	1	2.78

จากตารางที่ 11 ความคิดเห็นที่ว่า ในปัจจุบันนี้มีแนวโน้มในการสร้างวัดอุ้มงคลเพื่ออะไรนั้น พบว่าทุกกลุ่มอายุและทั้งหญิงและชาย มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า สร้างเพื่อหวังรายได้ตอบแทน

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

จากคำถาม “ท่านคิดว่าการสร้างวัดอุ้มงคงเพื่อหาทุนในการสร้างศาสนสถานหรือสาธารณสถานในปัจจุบันสมควรหรือไม่สมควร”

	อายุ	ความคิดเห็น			
		เพศชาย		เพศหญิง	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
	20 – 29 ปี	(N = 132)		(N = 64)	
สมควร		67	50.76	34	53.13
ไม่สมควร		32	24.24	22	34.38
อื่น ๆ		33	25.00	8	12.50
	30 – 39 ปี	(N = 61)		(N = 62)	
สมควร		33	54.10	19	30.65
ไม่สมควร		18	29.07	36	58.06
อื่น ๆ		10	16.39	7	11.29
	40 – 49 ปี	(N = 47)		(N = 78)	
สมควร		22	46.81	27	34.61
ไม่สมควร		20	42.55	46	58.97
อื่น ๆ		5	10.63	5	6.41
	50 ปีขึ้นไป	(N = 20)		(N = 36)	
สมควร		12	60.00	16	44.44
ไม่สมควร		7	35.00	14	38.39
อื่น ๆ		1	5.00	6	16.67

จากตารางที่ 12 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างวัดอุ้มงคงเพื่อหาทุนในการสร้างศาสนสถานหรือสาธารณสถาน หรือสาธารณสถานในปัจจุบันนั้น พบว่า เพศชายในทุกกลุ่มอายุนั้น มีความคิดเห็นตรงกัน ก็คือ เห็นว่าสมควร แต่สำหรับเพศหญิงนั้น พบว่าความคิดเห็นแบ่งออกเป็น 2 ความคิด คือ กลุ่มอายุ 20-29 ปี และกลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นว่าเป็นสมควร แต่กลุ่มอายุ 30-39 ปี และกลุ่มอายุ 40-49 ปี มีความเห็นว่าเป็นไม่สมควร

ตารางที่ 13 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง
จากคำถาม “ท่านคิดว่าการสร้างวัดดุมงคลในสังคมปัจจุบัน ควรมีการควบคุมหรือไม่”

อายุ	ความคิดเห็น			
	เพศชาย		เพศหญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20 – 29 ปี	(N = 132)		(N = 64)	
ควรมีการควบคุม	107	81.06	34	53.13
ไม่จำเป็นต้องควบคุม	18	13.60	22	34.38
อื่น ๆ	7	5.30	8	12.50
30 – 39 ปี	(N = 61)		(N = 62)	
ควรมีการควบคุม	47	77.05	61	98.39
ไม่จำเป็นต้องควบคุม	11	18.03	-	-
อื่น ๆ	3	4.92	1	1.61
40 – 49 ปี	(N = 47)		(N = 78)	
ควรมีการควบคุม	41	87.23	72	92.31
ไม่จำเป็นต้องควบคุม	6	12.77	6	7.69
อื่น ๆ	-	-	-	-
50 ปีขึ้นไป	(N = 20)		(N = 36)	
ควรมีการควบคุม	18	90.00	30	83.33
ไม่จำเป็นต้องควบคุม	2	10.00	5	13.89
อื่น ๆ	-	-	1	2.78

จากตารางที่ 13 พบว่าความคิดเห็นในการสร้างวัดดุมงคลในสังคม ปัจจุบันควรมีการควบคุมหรือไม่ นั้น พบว่า ทุกกลุ่มอายุ และทั้งเพศชายและหญิง นั้นมีความเห็นส่วนใหญ่สอดคล้องกัน คือ ควรมีการควบคุม

ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง
จากคำถาม “ท่านมีวัดอุ้มงคลไว้บูชาสักการะเพื่อวัตถุประสงค์ข้อใด”

อายุ	ความคิดเห็น			
	เพศชาย		เพศหญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20 – 29 ปี	(N = 132)		(N = 64)	
ชื่นชมความงามด้านพุทธศิลป์	22	16.67	9	14.06
เชื่อมั่นศรัทธาคือวัดอุ้มงคล	73	55.30	46	71.88
ซื้อ-ขาย แลกเปลี่ยน	3	2.27	2	3.13
อื่น ๆ	34	25.76	7	10.94
30 – 39 ปี	(N = 61)		(N = 62)	
ชื่นชมความงามด้านพุทธศิลป์	9	14.75	8	12.90
เชื่อมั่นศรัทธาคือวัดอุ้มงคล	35	57.38	45	72.58
ซื้อ-ขาย แลกเปลี่ยน	1	1.64	-	-
อื่น ๆ	16	26.23	9	14.52
40 – 49 ปี	(N = 47)		(N = 78)	
ชื่นชมความงามด้านพุทธศิลป์	2	4.26	10	12.82
เชื่อมั่นศรัทธาคือวัดอุ้มงคล	31	65.96	60	76.92
ซื้อ-ขาย แลกเปลี่ยน	-	-	-	-
อื่น ๆ	24	51.06	8	10.26
50 ปีขึ้นไป	(N = 20)		(N = 36)	
ชื่นชมความงามด้านพุทธศิลป์	7	35.00	2	5.56
เชื่อมั่นศรัทธาคือวัดอุ้มงคล	11	55.00	29	80.56
ซื้อ-ขาย แลกเปลี่ยน	-	-	1	2.78
อื่น ๆ	2	10.00	4	11.11

จากตารางที่ 14 จากความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่ นั่นคือคำถามที่ว่าท่านมีวัดอุ้มงคลไว้บูชาสักการะเพื่อวัตถุประสงค์ คือ เชื่อมั่น ศรัทธาคือวัดอุ้มงคลเป็นส่วนใหญ่ สอดคล้องกันทุกกลุ่มอายุ และทั้งเพศชายและเพศหญิง

ตารางที่ 15 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง
จากคำถาม “ท่านคิดว่าที่มีบุคคลบางกลุ่ม โจมตีเรื่องวัดอุ้มงคลว่าเป็นเรื่องมหายานั้น ถูกต้องหรือไม่”

อายุ	ความคิดเห็น			
	เพศชาย		เพศหญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20 – 29 ปี	(N = 132)		(N = 64)	
ถูกต้อง	20.45	7	10.94	
ไม่ถูกต้อง	66	50.00	43	67.19
อื่น ๆ	39	29.55	14	21.88
30 – 39 ปี	(N = 61)		(N = 62)	
ถูกต้อง	11	18.03	9	14.52
ไม่ถูกต้อง	34	55.74	34	54.84
อื่น ๆ	16	26.23	19	30.65
40 – 49 ปี	(N = 47)		(N = 78)	
ถูกต้อง	9	19.15	21	26.92
ไม่ถูกต้อง	30	63.83	44	56.41
อื่น ๆ	8	17.02	13	1.67
50 ปีขึ้นไป	(N = 20)		(N = 36)	
ถูกต้อง	5	25.00	5	13.89
ไม่ถูกต้อง	14	70.00	25	69.44
อื่น ๆ	1	5.00	6	16.67

จากตารางที่ 15 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ทุกกลุ่มอายุและทั้งเพศชายและเพศหญิงนั้น พบว่า สอดคล้องกันทั้งหมด คือ การโจมตีของบุคคลบางกลุ่มว่าวัดอุ้มงคลเป็นเรื่องมหายานั้น เป็นเรื่องไม่ถูกต้อง

ตารางที่ 16 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง
จากคำถาม “ท่านคิดว่าวัดอุ้มงคลเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนาหรือเป็นเรื่องของลัทธิศาสนาอื่น ๆ”

อายุ	ความคิดเห็น			
	เพศชาย		เพศหญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20 – 29 ปี	(N = 132)		(N = 64)	
พระพุทธศาสนา	64	48.48	43	67.19
ลัทธิศาสนาอื่น ๆ	33	25.00	12	18.75
อื่น ๆ	35	26.52	9	14.06
30 – 39 ปี	(N = 61)		(N = 62)	
พระพุทธศาสนา	32	52.46	43	69.35
ลัทธิศาสนาอื่น ๆ	13	21.31	8	12.90
อื่น ๆ	16	26.23	11	17.74
40 – 49 ปี	(N = 47)		(N = 78)	
พระพุทธศาสนา	30	63.83	47	60.26
ลัทธิศาสนาอื่น ๆ	10	21.28	19	24.36
อื่น ๆ	7	14.89	12	15.38
50 ปีขึ้นไป	(N = 20)		(N = 36)	
พระพุทธศาสนา	15	75.00	23	63.89
ลัทธิศาสนาอื่น ๆ	5	25.00	7	19.44
อื่น ๆ	-	-	6	16.67

จากตารางที่ 16 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ทุกกลุ่มอายุและทั้งเพศชายและเพศหญิงนั้น พบว่า สอดคล้องกันทั้งหมด คือ วัดอุ้มงคลเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนา

ตารางที่ 17 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง
จากคำถาม “ท่านคิดว่าการเปิดศูนย์พระเครื่องจำหน่ายวัดดุมงคลในสถานที่ต่าง ๆ มีศูนย์การค้า
เป็นต้น เป็นเรื่องเหมาะสมหรือไม่”

อายุ	ความคิดเห็น			
	เพศชาย		เพศหญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20 – 29 ปี	(N = 132)		(N = 64)	
เหมาะสม	16	12.12	8	12.50
ไม่เหมาะสม	98	74.24	50	78.13
อื่น ๆ	18	13.64	6	9.38
30 – 39 ปี	(N = 61)		(N = 62)	
เหมาะสม	5	8.20	6	9.68
ไม่เหมาะสม	49	80.33	52	83.87
อื่น ๆ	7	11.48	4	6.45
40 – 49 ปี	(N = 47)		(N = 78)	
เหมาะสม	8	17.02	6	7.69
ไม่เหมาะสม	36	76.60	71	91.03
อื่น ๆ	3	6.38	1	1.28
50 ปีขึ้นไป	(N = 20)		(N = 36)	
เหมาะสม	3	15.00	3	8.33
ไม่เหมาะสม	16	80.00	29	80.55
อื่น ๆ	1	5.00	4	11.11

จากตารางที่ 17 ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ทุกกลุ่มอายุและทั้งเพศชายและเพศหญิง คือ คิดเห็นว่าการเปิดศูนย์พระเครื่องจำหน่ายวัดดุมงคล ในสถานที่ต่าง ๆ เช่น ศูนย์การค้านั้น เป็นเรื่องไม่เหมาะสม

ตารางที่ 18 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง
จากคำถาม “ท่านคิดว่าผู้มีบทบาทในการสร้างวัดดุมงคลส่วนใหญ่ในปัจจุบันเป็นใคร”

อายุ	ความคิดเห็น			
	เพศชาย		เพศหญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20 – 29 ปี	(N = 132)		(N = 64)	
พระสงฆ์	24	18.18	13	20.31
กรรมการวัด	23	17.42	10	15.63
กลุ่มผู้มีผลประโยชน์	79	59.84	40	62.50
อื่น ๆ	6	4.55	1	1.56
30 – 39 ปี	(N = 61)		(N = 62)	
พระสงฆ์	7	11.48	9	14.52
กรรมการวัด	15	24.59	9	14.52
กลุ่มผู้มีผลประโยชน์	33	54.10	44	70.97
อื่น ๆ	6	9.84	-	-
40 – 49 ปี	(N = 47)		(N = 78)	
พระสงฆ์	5	10.64	10	12.82
กรรมการวัด	5	10.64	18	23.08
กลุ่มผู้มีผลประโยชน์	34	72.34	49	62.82
อื่น ๆ	3	6.38	1	1.28
50 ปีขึ้นไป	(N = 20)		(N = 36)	
พระสงฆ์	2	10.00	2	5.56
กรรมการวัด	6	30.00	8	22.22
กลุ่มผู้มีผลประโยชน์	11	55.00	24	66.67
อื่น ๆ	1	5.00	2	5.56

จากตารางที่ 18 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่สอดคล้องกันทั้งกลุ่มอายุ และเพศชาย และเพศหญิง คือ ผู้ที่มีบทบาทในการสร้างวัดดุมงคลส่วนใหญ่ในปัจจุบัน เป็นกลุ่มผู้มีผลประโยชน์

ตารางที่ 19 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง
จากคำถาม “วัดอุโมงค์มีผลกระทบทำให้คนไม่เลื่อมใสพระพุทธศาสนาไม่น้อยเพียงไร”

อายุ	ความคิดเห็น			
	เพศชาย		เพศหญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20 – 29 ปี	(N = 132)		(N = 64)	
ทำให้คนเลื่อมศรัทธา	62	46.97	40	62.50
ไม่มีผลกระทบใด ๆ	43	32.58	20	31.25
อื่น ๆ	27	20.45	4	6.25
30 – 39 ปี	(N = 61)		(N = 62)	
ทำให้คนเลื่อมศรัทธา	36	59.02	39	62.90
ไม่มีผลกระทบใด ๆ	19	31.15	18	29.03
อื่น ๆ	6	9.84	5	8.06
40 – 49 ปี	(N = 47)		(N = 78)	
ทำให้คนเลื่อมศรัทธา	32	68.09	55	70.51
ไม่มีผลกระทบใด ๆ	7	14.89	19	24.36
อื่น ๆ	8	17.02	4	5.13
50 ปีขึ้นไป	(N = 20)		(N = 36)	
ทำให้คนเลื่อมศรัทธา	12	60.00	20	55.56
ไม่มีผลกระทบใด ๆ	7	35.00	15	41.67
อื่น ๆ	1	5.00	1	2.78

จากตารางที่ 19 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่สอดคล้องกันทั้งกลุ่มอายุ และเพศชาย และเพศหญิง คือ วัดอุโมงค์มีผลกระทบทำให้คนเลื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้

ตารางที่ 20 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง
จากคำถาม “ท่านคิดว่าวัตถุมงคลมีส่วนดีหรือมีส่วนเสียมากกว่ากัน ในสังคมปัจจุบันนี้”

อายุ	ความคิดเห็น			
	เพศชาย		เพศหญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20 – 29 ปี	(N = 132)		(N = 64)	
มีส่วนดีมากกว่าส่วนเสีย	67	50.76	34	53.13
มีส่วนเสียมากกว่าส่วนดี	36	27.27	23	35.94
อื่น ๆ	29	21.97	7	10.94
30 – 39 ปี	(N = 61)		(N = 62)	
มีส่วนดีมากกว่าส่วนเสีย	34	55.74	27	43.55
มีส่วนเสียมากกว่าส่วนดี	18	29.51	25	40.32
อื่น ๆ	9	14.75	10	16.13
40 – 49 ปี	(N = 47)		(N = 78)	
มีส่วนดีมากกว่าส่วนเสีย	23	48.94	43	55.13
มีส่วนเสียมากกว่าส่วนดี	21	44.68	30	38.46
อื่น ๆ	3	6.38	5	6.41
50 ปีขึ้นไป	(N = 20)		(N = 36)	
มีส่วนดีมากกว่าส่วนเสีย	13	65.00	19	52.78
มีส่วนเสียมากกว่าส่วนดี	6	30.00	14	38.89
อื่น ๆ	1	5.00	3	8.33

จากตารางที่ 20 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่สอดคล้องกันทั้งกลุ่มอายุ และเพศชาย และเพศหญิง คือ วัตถุมงคลนั้นมีส่วนดีมากกว่าส่วนเสีย

ตารางที่ 21 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง
จากคำถาม “ท่านคิดว่าวัดอุ้มงคลสามารถเป็นพื้นฐานแห่งศีลธรรม คุณธรรมได้หรือไม่อย่างไร”

อายุ	ความคิดเห็น			
	เพศชาย		เพศหญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20 – 29 ปี	(N = 132)		(N = 64)	
ได้	85	64.39	45	70.31
ไม่ได้	27	20.45	13	20.31
อื่น ๆ	20	15.15	6	9.38
30 – 39 ปี	(N = 61)		(N = 62)	
ได้	39	63.93	37	59.68
ไม่ได้	17	27.87	21	33.87
อื่น ๆ	5	8.20	4	6.45
40 – 49 ปี	(N = 47)		(N = 78)	
ได้	31	65.96	48	61.54
ไม่ได้	12	25.53	25	32.05
อื่น ๆ	4	8.51	5	6.41
50 ปีขึ้นไป	(N = 20)		(N = 36)	
ได้	17	85.00	23	63.89
ไม่ได้	2	10.00	12	33.33
อื่น ๆ	1	5.00	1	2.78

จากตารางที่ 21 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่สอดคล้องกันทั้งกลุ่มอายุ และเพศชาย และเพศหญิง คือ วัดอุ้มงคลสามารถเป็นพื้นฐานแห่งศีลธรรม คุณธรรมได้

ตารางที่ 22 จำนวนและร้อยละของความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง
จากคำถาม “ถ้าท่านมีลูกหลาน ท่านจะสอนเรื่องวัฒนธรรมแก่ลูกหลานของท่านอย่างไร”

อายุ	ความคิดเห็น			
	เพศชาย		เพศหญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
20 – 29 ปี	(N = 132)		(N = 64)	
สอนให้เข้าใจเรื่องหลักศาสนา	99	75.00	50	78.13
ปล่อยให้เรียนรู้เอง	17	12.88	11	17.19
อื่น ๆ	16	12.12	3	4.69
30 – 39 ปี	(N = 61)		(N = 62)	
สอนให้เข้าใจเรื่องหลักศาสนา	48	78.69	49	79.03
ปล่อยให้เรียนรู้เอง	7	11.48	8	12.90
อื่น ๆ	6	9.84	5	8.06
40 – 49 ปี	(N = 47)		(N = 78)	
สอนให้เข้าใจเรื่องหลักศาสนา	43	91.49	68	87.18
ปล่อยให้เรียนรู้เอง	1	2.13	6	7.69
อื่น ๆ	3	6.38	4	5.13
50 ปีขึ้นไป	(N = 20)		(N = 36)	
สอนให้เข้าใจเรื่องหลักศาสนา	16	80.00	28	77.78
ปล่อยให้เรียนรู้เอง	4	20.00	5	13.89
อื่น ๆ	-	-	3	8.33

จากตารางที่ 22 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่สอดคล้องกันทั้งกลุ่มอายุ และเพศชาย และเพศหญิง คือ ถ้าประชาชนมีลูกหลานจะสอนเรื่องวัฒนธรรมแก่ลูกหลาน โดยจะสอนให้เข้าใจเรื่องหลักศาสนา

ส่วนที่ 5 สรุปผลจากการศึกษาวิเคราะห์แบบสอบถาม

1. สังคมไทย มีความเชื่อมั่น และมองเห็นความจำเป็นของวัดดุมงคลอยู่มากพอควร และเมื่อทำการสอบถามว่า สังคมไทยเชื่อมั่นต่อวัดดุมงคลมาก /น้อยเพียงไร ก็มีผู้ให้ความเห็นว่ามาก และพอประมาณ เท่ากัน คือ เท่ากับ 47.6% และ 49.8% ตามลำดับ ส่วนคำตอบว่า น้อย มีอยู่เพียง 2.6% เท่านั้น

2. แม้ว่า คนในสังคมไทย พากันยึดถือวัดดุมงคลก็ตาม แต่จากการสอบถาม ถึงความเชื่อในอานูภาพ ที่เรียกว่าอำนาจพุทธคุณกลับไม่ค่อยมีความมั่นใจเท่าไร เพราะในส่วนที่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยมีอยู่ใกล้เคียงกัน และในทรรณะที่กล่าวมาแล้วนี้ ก็ไม่สอดคล้องกับความเชื่อดิในอำนาจพุทธคุณของผู้ที่มีวัดดุมงคลและนิยมห้อยวัดดุมงคล โดยผู้ที่ห้อยวัดดุมงคล จะเชื่อมั่นในอานูภาพของวัดดุมงคลสูงถึง 65% ซึ่งจะสอดคล้องกับคำถามตามข้อ 3 และข้อ 11 ที่ว่า บุชาวัดดุมงคลด้วยวัตถุประสงค์เชื่อดิศรัทธา และอาจคุ้มครองคนอยู่ในเกณฑ์ที่สูง

3. เมื่อกล่าวถึงความรู้เกี่ยวกับพระพุทธรศาสนา ผู้ที่ตอบแบบสอบถามเห็นว่า เป็นเรื่องของพระพุทธรศาสนา 58.6% จึงเห็นได้ว่า การจะสอนในเรื่องวัดดุมงคลแก่ อนุชนภายหลัง ต้องสอนให้เข้าใจถึงหลักศาสนาว่าด้วยวัดดุมงคล 80.8% ซึ่งมี ความเป็นไปได้ว่า คนในสังคมไทย โดยมากยังไม่ค่อยรู้เกี่ยวกับหลักของพระ พุทธรศาสนาที่แท้ และมองเห็นว่าสิ่งที่ปรากฏในพระพุทธรศาสนาล้วนเป็นเรื่องทางพระพุทธรศาสนาทั้งสิ้น

4. ทรรณะและความเข้าใจในเรื่องวัดดุมงคลนั้น มีผู้ตอบว่าเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการสร้างวัดดุมงคลสมัยโบราณได้ และยังเห็นว่า ปัจจุบันมีจุดมุ่งหมายที่ไม่เหมือนเดิม จึงเกิดความ รู้สึกไม่ค่อยไว้วางใจการจัดสร้างในเวลา นี้ และควรให้มีผู้เข้ามาดูแลโดยใกล้ชิด เช่น ไม่น่าเหมาะสมที่เปิดศูนย์พระเครื่อง 80.4% และ/หรือมีความเห็นว่านายทุนเป็นผู้สร้างวัดดุมงคล 60.38% และก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธา แต่อาจจะสร้างขึ้นเพื่อเป็นสาธารณกุศลก็ไม่ว่าอะไร ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า มีผู้ไม่เห็นด้วยกับการที่มีผู้โจมตีการสร้างวัดดุมงคลอย่างเดียว ถึง 57.8%

5. ส่วนทรรณะที่ว่า วัดดุมงคลนี้มีส่วนดีหรือส่วนเสียมากกว่ากัน มีผู้ตอบว่า เห็นว่ามีส่วนดี 52.6% และเห็นว่ามีส่วนเสีย 33.8% และยังเห็นว่าวัดดุมงคลมีส่วนทำให้คนอยู่ในศีลธรรมอันดีถึง 65%

จากผลของการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าในสังคมไทยเรายังเห็นความจำเป็นของวัดดุนมงคลอยู่มาก โดยยังมีความเชื่อมั่น และเชื่อถือในอำนาจพระพุทธรูปก่อนข้างสูง และมีการยอมรับในเรื่องการจัดสร้างถ้าหากจัดทำขึ้นโดยความบริสุทธิ์ใจ แต่ก็ไม่เห็นด้วยถ้าหากจะนำวัดดุนมงคลเหล่านี้มาจำหน่ายเป็นสินค้า เพราะอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่พระพุทธศาสนาได้

เพราะเหตุนั้น อิทธิพลของวัดดุนมงคลที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบันนี้ จึงพอจะมองเห็นถึงข้อดี และข้อเสียได้ดังนี้ คือ:

ข้อดีของวัดดุนมงคล

1. สำหรับเป็นเครื่องปิดช่องความหวาดหวั่น ในเมื่อเรามีความไม่มั่นคงเกิดขึ้น อาจเป็นด้วยความบีบรัดทางสังคม หรือเศรษฐกิจ หรือความไม่ปลอดภัยของชีวิต การดิ้นรนแข่งขัน และความหวาดวิตก เป็นต้น
2. เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว เป็นเครื่องที่จะกระตุ้นให้กระทำความดี และเป็นผู้มีศีลธรรมอันดี
3. เป็นเครื่องใช้รำลึกถึงคุณพระรัตนตรัย เพราะว่าสิ่งที่จัดสร้างขึ้นมานั้น เป็นการแผ่เมตตาจากพระเกจิอาจารย์ทั้งหลาย ผู้ที่มีกาย วาจา และใจที่ได้รับการอบรมด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ทำให้มีพลังจิต โดยใช้หลักคำสอนที่เป็นภาษามาปลูกเสกวัดดุนมงคลนั้นๆ
4. เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของผู้มีจิตใจอ่อนแอ จะได้ไม่ไปหลงคิดผิดในทางที่ผิด เพื่อที่จะได้ใช้เป็นโอกาสชักนำเข้ามาสู่หนทางธรรมต่อไป

ข้อเสียของวัดดุนมงคล

1. ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่ชอบที่จะพัฒนาคนให้เป็นที่ยิ่งของตัวเอง และมักจะฝากความหวังไว้กับการบูชาอันอ่อนด้อยๆ
2. ขัดกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา ในเรื่องกรรมวาท กิริยาวัต ขันติวัต และหลักปฏิบัติสมุปปาท
3. เป็นทางของการลุ่มหลงมัวเมา ในสิ่งอันไม่มีเหตุและผล ทำให้เป็นคนจิตใจอ่อนแอ
4. ในแง่ของการผลิต ถือว่าเป็นการสูญเสียกำลังผลิตทางสังคม ทำให้เสียเวลาและพลังงาน
5. เป็นการส่งเสริมให้เกิดความเชื่อว่า วัดดุนมงคลสามารถจะช่วยได้ในทุกเรื่อง

6. อาจจะถูกเป็นเหยื่อของการล่อวงได้ง่าย
7. นำวัตถุมงคลไปใช้ในทางทางผิดศีลธรรม
8. การทำพุทธพาณิชย์ ทำให้เป็นที่เสื่อมศรัทธาแก่คนทั่วไป
9. การหวังพึ่งวัตถุมงคล ทำให้เกิดความคิดเห็นที่เป็นไปแบบปัจเจกบุคคล

การใช้ข้อพินิจพิจารณาในเรื่อง ข้อดีข้อเสียที่เกิดจากวัตถุมงคลเหล่านี้ ย่อมจะเป็นเครื่องเตือนใจ ในเมื่อเราคิดจะใช้วัตถุมงคล และควรระวังไว้ด้วยเสมอว่า การมีวัตถุมงคลนั้น ควรคิดจะนำไปเพื่อการพัฒนา สติปัญญาและความก้าวหน้าของตัวเองให้ดีที่สุด...

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

เมื่อได้ทำการศึกษาวิจัยถึงอิทธิพลของวัดดุมงคลที่ต๋องสังคมไทยปัจจุบันแล้ว พบว่า วัดดุมงคลเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งสิ่งที่ปรารถนา และให้ความคุ้มครองป้องกันภัย ซึ่งประเภทวัดดุมงคล คือ พระพุทธรูป, พระพิมพ์ หรือพระเครื่อง, เครื่องรางของขลัง และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทุกประเภท จัดได้ว่าเป็นผลผลิตจากความไม่รู้ และความหวาดกลัวต่อภัยธรรมชาติ และภัยรอบตัว เมื่อมนุษย์ยังเกิดความกลัว ก็ได้พยายามหาทางกำจัดความกลัวนั้น จึงได้เสาะแสวงหาที่พึ่งซึ่งอาจจะยึดถือเอาว่า สิ่งที่มีความทรงฤทธิ์ และที่มีความแปลกมาใช้เป็นวัดดุมงคล

ต่อมาเมื่อเกิดศาสนา มีการพัฒนาในด้านคำสอน มีการแต่งคำราชันมาประกอบคำสอน และได้รวบรวมเอาหลักคำสอนในศาสนาขึ้นไว้ จากนั้นนำมาสวดสาธยาย เพื่อการทรงจำและรักษาไว้ ในภายหลังจึงได้ใช้คำสวดเหล่านั้นมาใช้เป็นถ้อยคำที่มีความศักดิ์สิทธิ์ และทำให้เกิดฤทธิ์อำนาจ เมื่อได้สวดสาธยายแล้วอาจจะป้องกันภัยทั้งหลาย และนำมาซึ่งสิ่งที่ปรารถนา ครั้นได้เกิดกันวิธให้เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ มากขึ้น และจัดการรวบรวมขึ้นมาเป็นคำราชันในศาสนาพราหมณ์ คืออาถรรพ์เวท จากนั้นจึงประดิษฐ์คิดเลขยันต์ ตลอดจนถึงสิ่งที่ประกอบคาถา เลขยันต์ และวิวัฒนามาเป็นวัดดุมงคล

ในราวพุทธศตวรรษที่ 13 - 16 พระพุทธศาสนานิกายมหายาน(วัชรยาน) ได้รับเอาอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ ทำให้เชื่อถือเรื่องเวทมนต์คาถา และยังส่งผลให้เวทมนต์คาถาเป็นที่นิยมยิ่งขึ้นในพระพุทธศาสนา แต่ก็ได้มีการปรับเปลี่ยน เช่นเปลี่ยนจากคาถาแบบพราหมณ์ มาเป็นแบบพระพุทธศาสนา โดยจะใช้เอาพระสูตรหรือหลักธรรม มาเป็นคาถาที่ปรารถนาถึงพระรัตนตรัยสำหรับการใช้ปลุกเสก เพราะเหตุนี้ เมื่อมีเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นมาแล้ว บรรดาคนจารย์ที่มีเมตตา ก็อดไม่ได้ที่จะให้การสงเคราะห์ลูกศิษย์ เเท่าที่ฐานะท่านจะเอื้ออำนวย เพื่อให้ลูกศิษย์ได้เอาไปใช้คุ้มครองตน และทำให้เป็นที่นิยมแพร่หลาย ต่อมาวิถีชีวิตของคนที่นับถือพระพุทธศาสนาที่พากันเชื่อถือเรื่อง วัดดุมงคลนั้นจะไม่มีในคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ตาม

ตามหลักฐานคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้น ไม่ได้ปรากฏเรื่องวัดอุโมงค์แต่อย่างใด ถึงกระนั้น ความเชื่อในวัดอุโมงค์ก็ยังมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ และการดำเนินชีวิตตามแนวทางในพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลจากคัมภีร์อาถรรพเวท และอิทธิพลจากพระพุทธศาสนานนทรยาน ที่รับอิทธิพลด้านเวทมนต์คาถา มาเช่นกัน ต่อมาเมื่อได้รับความนิยม นับถือในดินแดนที่รับเอาพระพุทธศาสนาเข้าไป เป็นคัมภีร์ในสมัยอยุธยา จึงก่อให้เกิดการรับมาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสังคมของไทยเราที่มีความเชื่อเรื่องผีสง และบรรพบุรุษ จึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้เข้าไปกับสิ่งที่มีความศักดิ์สิทธิ์ แต่อย่างไรก็ตาม พระพุทธศาสนาไม่ได้ใส่ใจเรื่องเช่นนี้ ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญอุบาสกผู้มีศรัทธา ที่จะสอนให้คนได้รู้ และเข้าใจในหลักคำสอนมากกว่า การแสดงอิทธิฤทธิ์ /อาทมนต์ปาฏิหาริย์ แต่พระองค์ทรงเน้นเรื่องกรรมวาจา วิริยวาจา และขันติวาจา และยังทรงย้ำว่าที่พึ่งหรือสวณะอันเกษมแท้จริง คือพระรัตนตรัย และปัญญาการเข้าใจความจริง

จากความคิด ความเชื่อเรื่องวัดอุโมงค์เหล่านี้ ย่อมจะส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมบ้างอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น โดยอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทยก็คือ

ด้านความเชื่อ ทำให้เกิดความเชื่อด้านคาถา อาคม และพระปริตรในพระพุทธศาสนาว่าเป็นสิ่งที่ขลัง และ เชื่อว่าพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ และสังฆานุภาพ ตลอดจนเทวดาอารักษ์อันศักดิ์สิทธิ์

ด้านพิธีกรรม ทำให้คนในสังคม เชื่อถึงความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ และคิดเป็นรูปแบบด้านพิธีกรรม เพื่อการสนองตอบความต้องการ ความคิด ความเชื่อ และสร้างสรรค์ขึ้นประกอบพิธีพุทธาภิเษก ตลอดจนถึงพิธีกรรมต่างๆ ที่สร้างเสริมขึ้นให้ดูดี มีความน่าเชื่อถือดีกว่าการให้รู้จักใช้ปัญญา

ด้านจิตใจ ปัจจุบันย่อมจะเห็นชัดว่า อิทธิพลวัดอุโมงค์มีผลต่อจิตใจมาก เพราะสามารถจะสนองความต้องการของคนได้ดี จึงทำให้วิถีชีวิตที่เร่งรีบ มีการแข่งขัน และมีความกังวลได้เกิดกำลังใจ และความปลอบโยน โดยการนับถือวัดอุโมงค์ที่จะสร้างพลังใจให้เกิดขึ้นได้

ด้านศิลปะ /พุทธพาณิชย์ ความต้องการสร้างสรรค์วัดอุโมงค์ เป็นตัวคอยกำหนดศิลปะ เพราะว่าการวัดอุโมงค์เกิดขึ้นด้วยศรัทธา ต้องการเก็บสะสม หรือต้องการเก็บไว้ใช้ ก่อให้เกิดแนวคิดสร้างรูปแบบของการพัฒนางานด้านศิลปะ ทำให้ศิลปะต่างๆ ที่สร้างสรรค์แล้ว กลายมาเป็นมรดกที่สืบทอดมาสู่อนุชนรุ่นหลัง

การที่วัดดุมงคลมีอิทธิพลต่อสังคมไทย โดยเฉพาะด้านพุทธพาณิชย์ เป็นเหตุให้สังคมได้เปลี่ยนความหมายในการเกิดขึ้นของวัดดุมงคลว่า เพื่อการสืบทอดพระพุทธศาสนาเพื่อการบุญกุศล และเป็นอนุสสติ มาเป็นการจัดสร้าง และผลิตเพื่อมุ่งหวังรายได้มากกว่าการจัดสร้างด้วยความศรัทธา และในเวลาต่อมาจะเริ่มจะมีการแข่งขันสร้าง แข่งประสาสัมพันธ และมีการลงทุน ร่วมกันสร้างขึ้นโดยหวังรายได้ เป็นเหตุให้อิทธิพลของในทางลบ เกตุนั้นจึงกล่าวได้ว่า อิทธิพลวัดดุมงคลต่อสังคมของเรา ไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดผลเสียเท่านั้น แต่ยังเป็นการพ่นพิษหลักของพระพุทธศาสนาไปทุกที่ ทั้งยังไม่สามารถนำกลับมาหาหลักธรรมแท้ในพระพุทธศาสนาได้ด้วย

5.2 ข้อเสนอแนะ

ในความเป็นจริงของสังคมไทยนั้น จะเห็นได้ว่าสังคมปัจจุบันนี้ ยังต้องอาศัยวัดดุมงคลอยู่ และถือว่าทุกๆ ฝ่ายควรจะได้ช่วยกันชี้แจง ทำความเข้าใจถึงเรื่องวัดดุมงคลเสียให้ถูกต้อง เพื่อให้คนที่มีความเชื่อในเรื่องวัดดุมงคลจะได้รับสิ่งที่ดี มีโอกาสพัฒนาตนเองได้ต่อไปอีกด้วย โดยจะต้องอาศัยแนวทางที่เหมาะสมดำเนินการให้เป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายด้วยคือ:

1. คณะผู้บริหารสูงสุด คือมหาเถรสมาคม ควรจะเป็นหัวจักรสำคัญในการให้ความกระจ่าง ความเข้าใจ ตลอดจนทำที่ที่ถูกต้อง แก่พุทธศาสนิกชนโดยไม่ให้คิดหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ควรจะวางแนวทาง หรือวิธีการจัดสร้างวัดดุมงคลอย่างเหมาะสม โดยต้องกำหนดระเบียบวิธีการที่ไม่ขัด หรือผิดหลักการของพระพุทธศาสนา และต้องให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องควบคู่ไปด้วย วิธีการ หรือระเบียบที่จะสร้างวัดดุมงคลนั้น ควรจะกำหนดให้เหมาะสม เพื่อต้องเป็นไปด้วยเมตตาจิต ไม่ใช่คิดหวังลาภสักการะ และชื่อเสียง ไม่สร้างวัดดุมงคลออกมาในลักษณะของการทำการค้า ควรจะดำเนินนโยบายที่คล้ายหรือใกล้เคียงกับที่โบราณท่านเคยสร้างมาก่อน คือเป็นบุญเป็นกุศล เป็นอนุสสติ โดยไม่มุ่งหวังผลที่จะทำให้เกิดการเลียนแบบการจัดสร้าง เพื่อเทอหวังในลักษณะเดียวกัน.
2. แม้นแต่ทางราชการ ก็ไม่ควรสนับสนุนหรือให้การส่งเสริม เพื่อการหาเงินมาใช้ในกิจการต่างๆ เป็นต้นว่า การจัดสร้างเพื่อสาธารณประโยชน์ และสาธารณกุศลต่างๆ โดยอาศัยเอาวัดดุมงคลมาเป็นเครื่องล่อ ให้คนงมงาย และก่อให้เกิดการสูญเสียโดยไร้เหตุ

3. ในหมู่ประชาชนเอง ก็ควรจะมีกรอบ หรือแนวทางที่จะไม่เกี่ยวข้องกับวัดอุโมงค์คล ถ้าหากต้องเกี่ยวข้อง ก็ต้องระมัดระวังเสมอว่า วัดอุโมงค์คลไม่ใช่สิ่งวิเศษไปเสียหมด และไม่สามารถจะช่วยเหลือได้เสียทุกอย่าง ไม่ควรฝากความหวังไว้ให้มากนัก แต่ควรจะมี**ความพากเพียรที่บริสุทธิ์ และปัญญาที่เฉียบแหลม** เพื่อที่จะได้ดำเนินชีวิตอยู่ในวงของสังคม โดยการคิด /กระทำในสิ่งที่พึงสำเร็จลงได้ด้วยริ้วรอยของคน และควรสนใจไปหลักพระพุทธศาสนาที่แท้จริง.

สรุปความว่า ในกระแสของโลกาภิวัตน์นี้ ทุกๆ ฝ่ายควรที่จะได้คิด ร่วมมือ ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาของเราให้เจริญรุ่งเรือง โดยไม่มุ่งหวัง กอบโกยผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา การส่งเสริมการพัฒนาคน พัฒนาสังคม และแก้ไขปัญหาก็อาจจะก่อให้เกิดความเสื่อมเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา เช่นในกรณีปัญหาการทำพุทธพาณิชย์ จะต้องร่วมแรงแข่งขัน และมีความมั่นใจถึงวัดอุโมงค์คลว่า เป็นแค่เพียงสิ่งที่คอยสนองความต้องการในขณะที่เรายังมีชีวิต ถ้าหากมีความประสงค์พบกับความจริง ซึ่งจะนำพาความสุขนิรันดร์มาให้แก่คนแล้ว ก็ควรแสวงหาหนทางเกษม ที่จะทำให้พ้นจากทุกข์ได้ ตามแนวทางคำสอนในพระพุทธศาสนาโดยแท้จริง.

บรรณานุกรม

1. หนังสือ

- คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด พระราชพงศาวดารกรุงเก่า. ฉบับ
_____. หลวงประเสริฐอักษรนิติ. กทม. : คลังวิทยา, 2515.
- จิตร บัวบุศย์. ประวัติย่อพระพิมพ์ในประเทศไทย. กทม. : อัมพพิทยา, 2514.
- จิรพันธ์ สมประสงค์. ประวัติศิลปะ. กทม. : โอเดียนสโตร์, 2524.
- ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์. พระเครื่อง. กทม. : สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล, 2514.
- ฉันทะ วารมั้น. ตำรับพระเครื่องรางของขลัง. กทม. : เกษมบรรณกิจ, ม.ป.ป.
- ณรงค์ เล็งประชา, รศ. วิทยาศาสตร์สังคม. กทม. : โอเดียนสโตร์, 2535.
- ดวงธรรม โชนเขตประทีป. พระกริ่ง "ฉบับสมบูรณ์". กทม. : ไทยสัมพันธ์, 2513.
- ดวงแก้ว โชนเขตประทีป. พระเครื่องของขลัง. กทม. : บรรณาคาร, 2516.
- เทพย์ สาริกบุตร. เคล็ดลับไสยศาสตร์. กทม. : ศิลปบรรณาคาร, 2513.
- _____. พระคัมภีร์พระเวท. ฉบับปัญจมบรรพ. กทม. : อุตสาหกรรมภาพพิมพ์, 2501.
- _____. พระคัมภีร์พระเวท. ฉบับพิเศษ. กทม. : เกษมบรรณกิจ, 2512.
- _____. พุทธภิเษกพิธี. กทม. : อุตสาหกรรมภาพพิมพ์, 2503.
- ธนิศ อยู่โพธิ์. อานิสงส์ไตรสรณคมน์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กทม. : ศิวพรภาพพิมพ์, 2529.
- _____. อานุภาพพระปริตต์. กทม. : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2537.
- ป. รัตนปัญญา. สอนเด็กไม่ให้เชื่อโศคลงของขลัง. กทม. : โอเดียนสโตร์, 2538.
- ประชุม กาญจนวัฒน์. ภาพพระเครื่องเล่ม 1-2. กทม. : ประยูรวงศ์, 2536.
- ปิ่น มุกกันต์. ประมวลศัพท์ศาสนา. กทม. : รุ่งเรืองธรรม, 2505.
- พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต). พระพุทธศาสนาในเอเชีย. พิมพ์ครั้งที่ 4 กทม.
: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2531.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). สถานการณ์พระพุทธศาสนาและกระแสไสยศาสตร์.
กทม. : สหธรรมิกภาพพิมพ์, 2539.
- พระราชวรมุนี (ป.อ.ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์. ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ 2.
กทม. : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2528.
- _____. พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กทม. :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538.
- พระอมรเมธี. ตำหรับคัมภีร์เพชรรัตนมหายันต์. กทม. : ศิลปบรรณาคาร, 2525.

พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ). ประวัติพุทธศาสนาในอินเดีย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กทม.
: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

พุทธทาส ภิกขุ. พระพุทธศาสนากับไสยศาสตร์. กทม. : แพร่พิทยา, 2518.

มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย. มงคลดัตถที่ปณี. กทม. : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2534.

บงกชวิทย์ วิริยาอุทธีกร. หลวงปู่ทอง आयโน. นนทบุรี : สำนักพิมพ์สมิต, 2536.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525. กทม. : สำนักพิมพ์
อักษรเจริญทัศน์, 2526.

รัตน์ เศวตโร. โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรม. กทม. : ไทยวัฒนาพานิช, 2532.

ศรีจักร วัลลิโกดม. พระเครื่องในเมืองสยาม. กทม. : สำนักพิมพ์มติชน, 2537.

_____. สยามประเทศ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กทม. : สำนักพิมพ์มติชน, 2539.

ศักดิ์ สุริยัน. พระกริ่ง พระปิตดา และเครื่องรางของขลัง. กทม. : บำรุงนุกุลกิจ, 2515.

ว. จินประดิษฐ์. พิธีการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตาด้วยตนเอง. กทม. : หอสมุดกลาง, ม.ป.ป.

วิบูลย์ สีสวรรณ. ประติมากรรมไทย. กทม. : ศุภสภา, 2528.

วีรพล จ้อยทองมูล. ก้าวอย่างบัลลังก์เขียนข. กทม. : เดอะไลอ้อนคิงส์บุ๊ค, ม.ป.ป.

สมชาย บุญอาสา. สูดยออดพระเครื่องราง. กทม. : ม.ป.ท., ม.ป.ป.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช. หลักพระพุทธศาสนา. กทม. : มหามกุฏราช
วิทยาลัย, 2535.

สนิท สมัยการ. ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย. กทม. : โอเดียนสโตร์, 2539.

สิงห์ทน คำขาว. พระพุทธศาสนากับปรัชญาชีวิตข้าพเจ้า. กทม. : ม.ป.ท., ม.ป.ป.

สุชีพ ปุณฺณโกภพ. คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา. กทม. : มหามกุฏราช
วิทยาลัย, 2533.

สุภาพรรณ ณ บางช้าง. พุทธธรรมที่เป็นรากฐานสังคมไทยก่อนสมัยสุโขทัยถึงก่อน
เปลี่ยนแปลงการปกครอง. กทม. : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

สุภัทราดิศ ดิศกุล. พุทธศิลป์ล้ำเลิศควรเชิดชู. กทม. : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2520.

สันติ เล็กสุขุม,ศ.ดร. ประติมากรรมและจิตรกรรมไทย. กทม. : มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช, 2527.

เสฐียรโกเศศ. การศึกษาเรื่องประเพณีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กทม. : ราชบัณฑิตยสถาน,
2524.

_____. ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กทม. : ราชบัณฑิตยสถาน, 2531.

เสถียร พันธะรังษี. ศาสนาโบราณ. กทม. : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2521.

เสถียร โพธิ์นันทะ. ภูมิประวัติพุทธศาสนา. กทม. : โพธิ์สามต้นการพิมพ์, 2515.

แสง จันทร์งาม. ศาสนศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กทม. : ไทยวัฒนาพานิช. 2534.
 ทรัพย์ เรื่องฤทธิ์. วรรณคดีไทย. เล่ม 9 กทม. : วัฒนาพานิช, 2495.
 อรุณ เวชสุวรรณ. พุทธศาสนากับไสยศาสตร์. กทม. : แพรวพิทยา, 2518.
 A.B. GRISWOLD. ศิลปในประเทศไทย. กทม. : มุลนิธิเอเชีย, 2505.
 AP COWIE. Oxford Advanced Learner 's Dictionary of Current English.
 Fourth Edition. London ; Oxford University, 1989.
 PAUL PROCTER. Longman Dictionary of Contemporary English.
 London ; Longman Group Ltd., 1978.

2. บทความ

จุลทัศน์ พยาฆรานนท์. พระพุทธปฏิมากร. ใน สารานุกรมภาพพระเครื่อง. กทม. : มปป.
 ตำนานพระพิมพ์เมืองกำแพงเพชร ใน เสด็จประพาสต้น ครั้งที่ 2. พิมพ์ในวโรกาสสมเด็จพระ
 พระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สด็จปฏิบัติศาสนกิจ ณ วัดนาควัชรโสภณ
 2537.
 ปฏิมากรพระเครื่อง เมืองนครชุม ใน อนุสาร อสท. ปีที่ 30 ฉบับที่ 3.
 ปฐมพงษ์ โพธิ์ประสิทธิ์นันท์. เมื่อหัวไม้ส่าย หางจะกระดิกหรือ. ใน หนังสือพิมพ์มติชน
 6 กุมภาพันธ์ 2537.
 พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). การเผยแพร่ธรรมในยุคข้อมูลข่าวสาร. ใน พุทธจักร
 ปีที่ 49 ฉบับที่ 9
 ส.พลายน้อย. มุมพระเก่า. ใน ข่าวสด 10 กุมภาพันธ์ 2542.
 สรพล ไชยกุล. อาณาจักรพระเครื่องราง : วิถีแห่งชนชนชาวยุค. ใน เสียงพระ
 ปีที่ 11 ฉบับที่ 188.
 สุรน ศรีหิรัญ. หลวงพ่อสนธิ. ใน จักรวาลพระเครื่อง ปีที่ 2 ฉบับที่ 17.
 เสมอ ท่าพระ. เปิดกรุวัดอุทุมพร. ใน บัณฑิต ฉบับปฐมฤกษ์ 2539.
 หนังสือพิมพ์เดลินิวส์. 24 มีนาคม 2537. อ้างใน ธรรมจักร พ.ศ.2537.
 อภัย นาคคง. ปรัชญาธรรมวัตถุ. เอกสารประกอบการศึกษาพุทธศิลป์และโบราณคดี
 สภาการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, 2529.

3. วิทยานิพนธ์ และสัมมนา

ประเสริฐ ศรีสุพันธ์. บทสัมภาษณ์ เรื่องพระเครื่องเมืองกำแพงเพชร อ้างไว้ใน
พระมหาเกษม พยุ่ง, พระพุทธศาสนา ในเมืองกำแพงเพชรโบราณ.
วิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2541.

สัมมนาเม่นัส โอภากุล ;เขียนแห่งเขียนเมืองสุพรรณ. อ้างใน วิษณุ บุญนิม ใน
ศิลปวัฒนธรรม ปีที่15 ฉบับที่ 3.

ทัศนีย์ สุจินพงษ์. การใช้ไสยศาสตร์ในเสภา เรื่องขุนช้างขุนแผน. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.

พระมหาเชิด เจริญรัมย์. พระเครื่องกับสังคมไทย : ศึกษากรณีเทรตนของนักวิชาการพุทธ
ศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา.วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาศาสนาเปรียบเทียบ.
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.

พระมหาสมชาย ไมตรี. ของพึงใจ : สัญลักษณ์เพศชาย และวัฒนธรรมอีสาน. วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต สาขามนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2536.

พระมหาเกษม พยุ่ง(หาลจิตโต). พระพุทธศาสนาในเมืองกำแพงเพชรโบราณ.วิทยานิพนธ์
ตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย,2541

เสรี เสริฐสนิท. การศึกษาพระพิมพ์ดินเผา กรุณาคุน จ.มหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ศิลป
ศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 2540.

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. พระพิมพ์ดินเผา สกุลช่างกำแพงเพชร. สารนิพนธ์ตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2524.

อุดม เวชสุวรรณ. เทวดาพระเวท. วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์,
มหาวิทยาลัยนวมานันทา ประเทศอินเดีย, 2520

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก

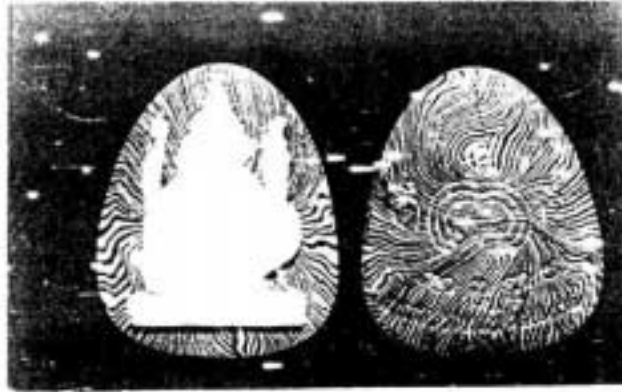

ภาคผนวก ส่วนที่ 1

ภาพประกอบเนื้อเรื่อง

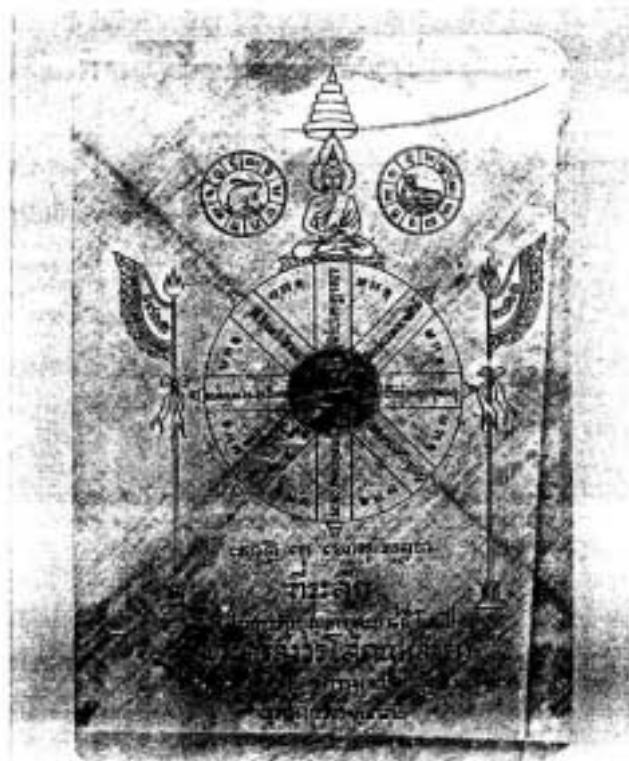

ความเชื่อระหว่างพุทธศาสตร์และไสยศาสตร์ ที่มีการประสานกัน
จนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นอารมณ์ของสังคม แม้พระสงฆ์
ในพระพุทธศาสนา ยังนำมาปฏิบัติได้อย่างสบายใจ

การผสมผสานระหว่างความเชื่อเรื่องผี/จราญณ์ และพุทธ

ที่วัดอยู่ในสวนโกนเป็ญนั้น

การนำเสนอพระรัตนตรัย ในลักษณะที่เป็นรูปแบบการสร้างวัดอุโมงค์

พระศรีวิชัยใหญ่

อัญเชิญของพระพุทธรูปทองคำและเงิน ๑๐๐ องค์มาประดิษฐาน ณ พระที่นั่งมณฑล
ที่มีต่อความเชื่อ ในเรื่องวิเศษของศิลปของไทย

ตะกรุดลูกอมหลวงปู่ใจ วัดเสด็จ
จ.สมุทรสงคราม วิชาที่ผ่านไปเขียนมาจาก
หลวงปู่ใจ วัดหนองบัว จ.กาญจนบุรี ประ-
สพการณ์มีเล่าขานไปทั่วทุ่งน้ำแม่กลอง
ตะกรุดของท่านหากมีอันตรายจวน
ตัวเขาก็นั่งลงท่อง ยंत्रรายต่างๆ
ก็ทำอะไรไม่ได้ และตะกรุดก็
จะออกจากร่างกายจนวาง
บนหมอนจนเข้านิพพานได้

บรรดาภคินีองค์ความขลัง ความลึกลับอิทธิ ในการประจบพิธีพุทธาภิเษก
โดยมากผู้จัดขึ้นในพระอุโบสถ แม้แต่พระอารามหลวงก็ยังไม่เว้น.

รูปที่ ๑๑ รูปเคารพดินเผา (สมัยลพบุรี) พระพุทธรูป, พระนางพญา,
พระนางวิมลมาลี, พระนางสุพรรณบุรุษ) ที่เชื่อกันว่า สูงทั้งด้านพุทธคุณและ
ด้านราคา

เหรียญหลวงพ่อก๊วน วัดพระญาติ ปี ๒๔๖๙ จ.อยุธยา

เหรียญหลวงพ่อดู

วัดคงคาราม ปี ๒๔๖๙ พิมพ์โมโนมิได้ จ.เพชรบุรี

เหรียญหลวงปู่ศุข วัดบางโค่นอก ปี ๒๔๗๙ กทม.

พระชุดเบญจภาคีเหรียญ ที่มีกำหนดด้วย

ความเชื่อแบบเดียวกันกับพระเบญจภาคีที่มีชื่อเสียง

เหรียญหลวงปู่เอี่ยม วัดบาง จี ๒๔๖๙ พิมพ์ยันต์สี่ เนื้อเงิน กทม.

เหรียญหลวงปู่ศุข วัดปากคลองมะขามเฒ่า จี ๒๔๖๖ พิมพ์หลังไม่มีหู จ.ชัยนาท

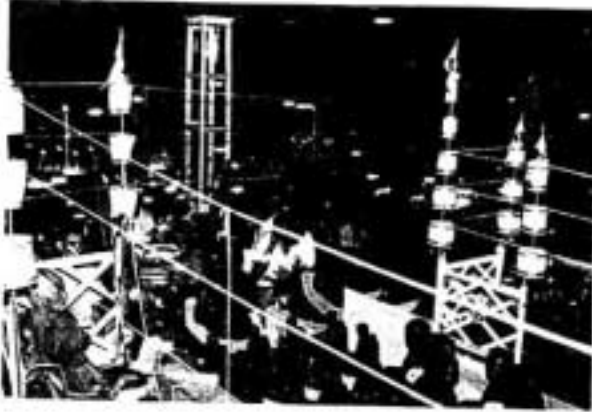
เหรียญหลวงปู่ฝั้นฝั้น วัดบวรนิเวศวิหาร จี ๒๔๗๔ จ.สมุทรสงคราม

ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ และศรัทธาของศิษย์
วัดที่เกิดการสร้างงานพุทธศิลป์ที่เป็นมรดกวัฒนธรรมสืบมา

พระพุทธรูปทรงเครื่อง ซึ่งเกิดขึ้นจากอิทธิพลความเชื่อ
ที่ว่า องค์พระผู้มีมาผู้มีพุทธเจ้าทรงมีอำนาจเสด็จ

การประกอบพิธีพุทธาภิเษก ในการจัดสร้างวัดมุนีวงศ์
มีการนิมนต์พระเถระและเกจิอาจารย์มานั่งปรกปลุกเสก

ภาคผนวก ส่วนที่ 2

ตัวอย่างแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

วัดอมรินทราราม

๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๐

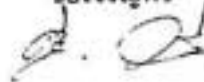
เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม

เจริญพร ท่านผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามฉบับนี้ ผู้วิจัยทำขึ้นเพื่อใช้สำหรับการวิจัย เรื่อง " อิทธิพลของ
วัดอุโมงค์ที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบัน " ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตร-
มหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยข้อมูลที่ได้ในครั้งนี้จะใช้เพื่อ
ประโยชน์ในการวิจัย ซึ่งมีการตีความในรูปสถิติเท่านั้น จึงไม่มีผลเป็นการเปิดเผยความลับส่วน
บุคคลแต่ประการใด

จึงขอเจริญพรมา เพื่อขอให้ท่านได้ตอบแบบสอบถามฉบับนี้ทุกข้อตามที่ตรงกับ
ความคิดเห็นของท่านมากที่สุด และขอเจริญพรให้ช่วยส่งแบบสอบถามนี้กลับคืนมายังอาตมาภาพ
ด้วย จักเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

ขอเจริญพร

(พระมหามนตรี วลุน)

ผู้วิจัย

คณะ ๑ วัดอมรินทราราม

บางกอกน้อย กทม. ๑๐๗๐๐

โทร. ๘๖๖-๐๓๐๒

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

[กรุณาขีดเครื่องหมาย (✓) หรือกรอกข้อมูลเกี่ยวกับตัวท่าน โดยเติมคำในช่องว่างให้สมบูรณ์]

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง อายุ..... ปี
2. วุฒิการศึกษา.....
3. ศาสนา.....
4. อาชีพ.....

ให้ท่านเลือกตอบคำถามโดยขีดเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าคำตอบ หรือเพิ่มข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง เพียงคำตอบเดียวเท่านั้น

1. ท่านคิดว่าสังคมไทยทุกวันนี้ยึดมั่นถือมั่นอยู่กับวัฒนธรรมมากน้อยเพียงใด
 - ☐ มาก
 - ☐ พอประมาณ
 - ☐ มีจำนวนน้อย
2. ท่านคิดว่าวัฒนธรรมต่าง ๆ มีอำนาจกลบฝังหรือคุ้มครองให้ผู้มีศรัทธายึดถือ ประสพความสำเร็จในชีวิตหรือแคล้วคลาดจากภัยพิบัติต่าง ๆ ได้หรือไม่
 - ☐ ได้
 - ☐ ไม่ได้
 - ☐ อื่น ๆ
3. ท่านเองมีความเชื่อมั่นในวัฒนธรรมมากน้อยเพียงใด
 - ☐ เชื่อมั่นอย่างเต็มเปี่ยม
 - ☐ ถือว่าเป็นเพียงพุทธศาสน์เพื่อความคุ้มครองและอบอุ่นใจเท่านั้น
 - ☐ อื่น ๆ
4. ท่านคิดว่าที่บุคคลส่วนใหญ่นิยมห้อยหรือพกพาวัฒนธรรมเพราะเหตุใด
 - ☐ เชื่อมั่นในพุทธคุณ
 - ☐ ค่านิยมของสังคม
 - ☐ อื่น ๆ
5. ในชีวิตประจำวันท่านห้อยหรือพกพาวัฒนธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งติดตัวหรือไม่
 - ☐ ห้อยหรือพกพาเป็นประจำ
 - ☐ เป็นบางครั้งบางคราว
 - ☐ อื่น ๆ
6. ถ้าวันไหน ท่านไม่มีวัฒนธรรมใด ๆ อยู่กับตัวท่าน ท่านจะรู้สึกอย่างไร
 - ☐ เป็นความเคยชินเหมือนขาดสิ่งยึดเหนี่ยวประจำตัว
 - ☐ ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง
 - ☐ อื่น ๆ

7. วัดอุปะสงค์ในการสร้างพระพิมพ์หรือพระเครื่องในสมัยโบราณ นิยมสร้างเพื่ออะไร
 - ☐ เพื่อสืบอายุพระพุทธศาสนา
 - ☐ เพื่อแสดงออกซึ่งความงามของพุทธศิลป์
 - ☐ อื่น ๆ
8. ท่านคิดว่าในปัจจุบันนี้มีแนวโน้มในการสร้างวัดดุนงคฺลเพื่ออะไร
 - ☐ เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจประชาชน
 - ☐ เพื่อหวังผลเป็นรายได้ตอบแทน
 - ☐ อื่น ๆ
9. ท่านคิดว่าการสร้างวัดดุนงคฺลเพื่อหาทุนในการสร้างศาสนสถานหรือสาธารณสถานในปัจจุบันสมควรหรือไม่สมควร
 - ☐ สมควร
 - ☐ ไม่สมควร
 - ☐ อื่น ๆ
10. ท่านคิดว่าการสร้างวัดดุนงคฺลในสังคมปัจจุบันควรมีการควบคุมหรือไม่
 - ☐ ควรมีการควบคุม
 - ☐ ไม่จำเป็นต้องควบคุม
 - ☐ อื่น ๆ
11. ท่านมีวัดดุนงคฺลไว้บูชาสักการะเพื่อวัตถุประสงค์ข้อใด
 - ☐ ขึ้นชมความงดงามด้านพุทธศิลป์
 - ☐ เชื่อมันศรัทธาต่อวัดดุนงคฺลนั้น
 - ☐ เพื่อซื้อ-ขาย-แลกเปลี่ยน
 - ☐ อื่น ๆ
12. ท่านคิดว่าที่มีบุคคลบางกลุ่มโจมตีเรื่องวัดดุนงคฺลว่าเป็นเรื่องมหายันั้น ถูกต้องหรือไม่
 - ☐ ถูกต้อง
 - ☐ ไม่ถูกต้อง
 - ☐ อื่น ๆ
13. ท่านคิดว่าวัดดุนงคฺลเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนาหรือเป็นเรื่องของลัทธิศาสนาอื่น ๆ
 - ☐ พระพุทธศาสนา
 - ☐ ลัทธิศาสนาอื่น ๆ
 - ☐ อื่น ๆ

14. ท่านคิดว่าการเปิดศูนย์พระเครื่องจำหน่ายวัดดุมงคลในสถานที่ต่าง ๆ มีศูนย์การค้า เป็นต้น
เป็นเรื่องเหมาะสมหรือไม่

- ☐ เหมาะสม
☐ ไม่เหมาะสม
☐ อื่น ๆ

15. ท่านคิดว่าผู้มีบทบาทในการสร้างวัดดุมงคลส่วนใหญ่ในปัจจุบันเป็นใคร

- ☐ พระสงฆ์
☐ กรรมการวัด
☐ กลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง
☐ อื่น ๆ

16. วัดดุมงคลมีผลกระทบทำให้คนไม่เชื่อในพระพุทธศาสนาไม่น้อยเพียงไร

- ☐ ทำให้คนเสื่อมศรัทธาได้
☐ ไม่มีผลกระทบใด ๆ
☐ อื่น ๆ

17. ท่านคิดว่าวัดดุมงคลมีส่วนดีหรือมีส่วนเสียมากกว่ากันในสังคมปัจจุบันนี้

- ☐ มีส่วนดีมากกว่าส่วนเสีย
☐ มีส่วนเสียมากกว่าส่วนดี
☐ อื่น ๆ

18. ท่านคิดว่าวัดดุมงคลสามารถเป็นพื้นฐานแห่งศีลธรรม คุณธรรมได้หรือไม่อย่างไร

- ☐ ได้
☐ ไม่ได้
☐ อื่น ๆ

19. ถ้าท่านมีลูกหลาน ท่านจะสอนเรื่องวัดดุมงคลแก่ลูกหลานของท่านอย่างไร

- ☐ สอนให้เข้าใจเรื่องหลักศาสนาเกี่ยวกับวัดดุมงคล
☐ ปลอ่ยให้เรียนรู้อเอง
☐ อื่น ๆ

20. โปรดแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับวัดดุมงคลในสังคมไทย

.....
.....
.....

ประวัติผู้ศึกษาวิจัย

ชื่อพระนิสิตผู้ศึกษา	พระมหามนตรี วรุตโก (ป้อมสุข)
เกิด ณ ชาติภูมิ	วันพุธที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2502 ที่หมู่บ้าน บ้านเสือ ต.บางระกำ อ.นครหลวง จ.อยุธยา
บรรพชาอุปสมบท	วันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2523 ณ พัทธสีมา วัดบันได ตำบลบางระกำ อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
การศึกษา	มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย นักธรรมชั้นเอก เปรียญธรรม 5 ประโยค สำนักเรียนวัดชนะสงคราม ศึกษาสำเร็จปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต จากคณะ พุทธศาสตร์ ปีพุทธศักราช 2535 จากนั้นจึงเข้ารับการศึกษาระดับบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อปี การศึกษา 2535.
ปัจจุบัน	วัดอมรินทรารามราชวรวิหาร ตำบลศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร.